

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA
YARDIM NAFAKASI**

Hazırlayan
Akif GENÇ

2501090425

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Zekeriya KURŞAT

İstanbul 2012

Y Ü K S E K L İ S A N S

TEZ ONAYI

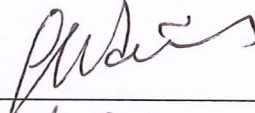
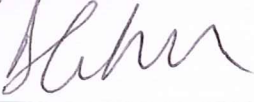
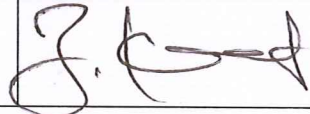
ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : AKİF GENÇ
Anabilim/Bilim Dalı : ÖZEL HUKUK
Danışman : DOÇ.DR.ZEKERİYA KURŞAT

Numarası : 2501090425
Tez Savunma Tarihi: 23.07.2012
Tez Savunma Saati : 11:00

Tez Başlığı : TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA YARDIM NAFAKASI

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.M.TUFAN ÖĞÜZ		Kabul
PROF.DR.ABDURRAHİM KARSLI		Düzeltilme
DOÇ.DR.GÜRAY ERDÖNMEZ		Kabul
DOÇ.DR.BİLGEHAN ÇETİNER		Kabul
DOÇ.DR.ZEKERİYA KURŞAT		Kabul

ÖZ

TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA YARDIM NAFAKASI

AKİF GENÇ

“Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası” başlıklı tez çalışmasında yoksulluk içinde olan bir kimsenin belirli derecede kan hısımlarından ne şekilde yardım talep edebileceği incelenmiştir.

Çalışmanın konusunu oluşturan yardım nafakası, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 364, 365 ve 366’ncı maddelerinde düzenlenmektedir. İhtiyaç içinde olan kimselere, toplumun diğer bireylerinin yardım etmesi ahlaki bir görevdir. Bununla birlikte kanun koyucu belirli derecedeki aile bireyleri arasında yardım etme yükümlülüğünü ahlaki bir görev olarak bırakmamış, bunu hukuki bir yükümlülük haline getirilmiştir. Kanunda yapılan düzenleme kapsamında yardım nafakası, bir kimsenin, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan altsoy, üstsoy ve kardeşlerine yardım etme yükümlülüğünün şartlarını düzenleyen bir aile yardımlaşma kurumudur.

Bu tez çalışması ilgili mevzuat, Yargıtay kararları ve doktrindeki görüşler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

ABSTRACT

SUPPORT ALIMONY UNDER THE TURKISH CIVIL LAW

AKİF GENÇ

In this study “support alimony under the Turkish Civil Law” we analysed how a person who suffers from poverty claim monetary support of his or her descendants, lineal ancestors of certain degree and of siblings.

Under the Turkish Civil Code, articles 364, 365 and 366 regulate the support alimony. It is a moral duty to help people who are in need. But law-maker did not leave this duty of help as a moral duty on the contrary law maker formulated this duty of help as an legal obligation for some certain relatives of the person in need. Turkish Civil Code, regulates support alimony, as a family institution for solidarity which helps people within the family, in its broader sense, who would suffer from poverty unless someone helps.

The study also refers to the related decisions of Supreme Court of Appeal

ÖNSÖZ

Özel hukukta, hukukla ahlakın birbiri içine geniş anlamda girdikleri ve birbirini destekledikleri hukuki kurumların en başında hısımlar arasında karşılıklı yardımlaşmayı sağlayan nafaka hükümleri gelmektedir. Nitekim toplumsal düzen için gerekli olan ailevi bağlar, zor durumda olan aile üyelerine diğerlerinin yardım etmesini gerektirir.

“Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası” başlıklı tez çalışmasında yoksulluk içinde olan bir kimsenin belirli derecede kan hısımlarından ne şekilde yardım talep edebileceği incelenmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan yardım nafakası, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 364, 365 ve 366’ıncı maddelerinde düzenlenmektedir. Kanunda yapılan düzenleme kapsamında yardım nafakası, bir kimsenin, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan altsoy, üstsoy ve kardeşlerine yardım etme yükümlülüğünün şartlarını düzenleyen bir aile yardımlaşma kurumudur.

Çalışmalarım esnasında yardımını hiç esirgemeyen, bu yorucu süreçte disiplinli çalışmanın ne kadar gerekli olduğunu anlatan ve beni çalışmalarım konusunda her zaman teşvik eden değerli tez danışman hocam Doç Dr. Zekeriya Kurşat’a teşekkür ederim. Tez çalışmalarım esnasında bana her türlü kolaylığı sağlayan ve desteklerini esirgemeyen kıymetli hocalarım Prof. Dr. Abdurrahim Karşı’ya ve Yard. Doç. Dr. Evren Koç’a da teşekkürü bir borç bilirim. Tez dönemimde çalışmalarımı tamamlamam için bana yardımcı olan kürsü arkadaşlarımın hepsine ayrı ayrı teşekkür etmek istiyorum. Son olarak tüm sıkıntılarımı benimle birlikte yaşayan ve her zaman yanımda olan, manevi destekçim nişanlım Dilara Avcı’ya ve eğitim hayatımın her noktasında emeği olan aileme sonsuz teşekkürler ederim.

İÇİNDEKİLER

Öz	ii
Abstract	iii
Önsöz	iv
İçindekiler	v
Kısaltmalar	x
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NAFAKA KAVRAMI, TÜRLERİ, NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ

I. NAFKA KAVRAMI.....	3
II. NAFKA TÜRLERİ	4
A. Bakım Nafakaları	4
1. Tedbir Nafakası	5
2. Yoksulluk Nafakası	6
3. İştirak Nafakası	6
B. Yardım Nafakası.....	7
III. NAFKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	8
IV. NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ	8
A. Nafakanın Miras Yoluyla Geçmemesi	9
B. Kural Olarak Üçüncü Kişilere Devir Edilememesi	11
C. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Olunamaması	12
D. Nafaka Alacağının Haczedilememesi	13
E. Takas Edilememesi	15
F. Nafakadan Feragat Edilememesi	16

İKİNCİ BÖLÜM

YARDIM NAFAKASINA İLİŞKİN TEMEL ESASLAR

I. GENEL OLARAK.....	19
II. YARDIM NAFAKASININ ÖZELLİKLERİ.....	20
A. Yardım Nafakasının Taliliği.....	20
B. Yardım Nafakasının Karşılıklı Oluşu.....	21
C. Birden Fazla Nafaka Yükümlüsü Arasındaki Sorumluluğun Şekli.....	22
D. Taraflar Arasındaki Aile Bağlarının Zayıflamasının Nafaka Talebine Etkisi... 23	
III. YARDIM NAFAKASI ALACAKLILARI VE YÜKÜMLÜLERİ.....	26
A. Genel Olarak	26
B. Üstsoy ve Altsoy	27
C. Evlat Edinme İlişkisi	29
D. Kardeşler	32
E. Resmi Veya Kamuya Yararlı Kurumlar	33
IV. YARDIM NAFAKASININ ŞARTLARI	34
A. Yardım Nafakasının Alacaklı Bakımından Şartları	34
1. Hâkimden Talep	34
2. Yoksulluk Hali	34
a. Genel Olarak.....	34
b. Yoksulluk Kavramı	35
c. Yoksulluk Halinin Tespiti	36
(1) Genel Olarak.....	36
(2) Kişinin Malvarlığını Tüketmiş Olması.....	36
(3) Düzenli Bir Gelire Sahip Olmak	38
(4) Bir İşte Çalışmayan Ergin Kişinin Yardım Nafakası Talep Etmesi	39
(5) Çalışma Yeteneği Bakımından Kadın-Erkek Ayrımı.....	41
(6) Yoksulluk Halinin Tespitinde Kişisel İhtiyaçlar Dikkate Alınır	42
(7) Nafaka Alacaklısının Kendi Kusuru İle Yoksulluğa Düşmesi	43
(8) Eğitimine Devam Eden Ergin Kişinin Yardım Nafakası Talep Etmesi	44
B. Yardım Nafakasının Yükümlü Bakımından Şartları	49

1. Ödeme Kabiliyeti (Üstsoy-Altsoy Hısımlığında)	49
2. Kardeşlerin Refah İçinde Olması	52
a. Genel Olarak	52
b. Refah Halinin Tespiti	53
V. YARDIM NAFKASINDA SIRA	55
A. Nafaka Yükümlülüğünde Sıra	55
B. Aynı Sıradaki Birden Fazla Yükümlünün Sorumluluğu	57
C. Mirastaki Sırayı Atlayarak Talepte Bulunma	59
D. Aynı Anda Farklı Sıralardaki Yükümlülerin Birlikte Sorumluluğu	60
E. Nafaka Alacaklıları Arasındaki Sıra	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARDIM NAFKASININ BAŞLANGICI, BELİRLENMESİ, İFASI, ARTIRILMASI, AZALTILMASI VE SONA ERMESİ

I. YARDIM NAFKASININ BAŞLANGICI	63
II. NAFKANIN BELİRLENMESİ	65
A. Genel Olarak	65
B. Nafaka Alacaklısı Bakımından	66
C. Nafaka Yükümlüsü Bakımından	69
III. YARDIM NAFKASININ İFA TARZI VE ZAMANI	70
A. Nafakanın İfa Tarzı	70
B. İfa Zamanı	72
IV. NAFKANIN ARTIRILMASI, AZALTILMASI VEYA KALDIRILMASI	73
A. Genel Olarak	73
B. Yardım Nafkasının Artırılması, Azaltılması veya Kaldırılması Sebepleri	75
1. Nafaka Alacaklısı İle İlgili Sebepler	75
2. Nafaka Yükümlüsü İle İlgili Sebepler	76
3. Tarafların Kişisel Durumları Dışında Meydana Gelen Artırma Veya Azaltma Sebepleri	77

C. Yardım Nafakasında Yapılacak Değişikliğe İlişkin Mahkeme Kararı.....	78
V. YARDIM NAFKASININ SONA ERMESİ.....	81
A. Ölüm Hali.....	81
B. Nafaka Alacaklısının Evlenmesi	82
C. Nafaka Alacaklısının Yoksulluk Halinin Sona Ermesi	82
D. Nafaka Yükümlüsünün Ödeme Gücünün veya Refah Halinin Sona Ermesi	83
E. Evlatlık ilişkisinin Sona Ermesi	84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YARDIM NAFKASINA İLİŞKİN USUL HÜKÜMLERİ

I. YARDIM NAFKASINA İLİŞKİN DAVANIN TARAFLARI.....	85
A. Genel Olarak	85
B. Yardım Nafakası Davasında Davacı	86
C. Yardım Nafakası Davasında Davalı	88
II. NAFKA DAVASINDA GÖREVLİ MAHKEME	88
A. Genel Olarak	88
B. Aile Mahkemeleri.....	90
III. NAFKA DAVASINDA YETKİLİ MAHKEME.....	93
A. Genel Olarak	93
B. Yardım Nafakasında Yetkili Mahkeme.....	94
IV. NAFKA DAVASINDA UYGULANACAK YARGILAMA USULÜ, DAVANIN AÇILMASI VE YARGILAMA AŞAMALARI	96
A. Nafaka Davasında Uygulanacak Yargılama Usulü.....	96
B. Davanın Açılması	97
C. Yargılamanın Aşamaları.....	98
V. YARDIM NAFKASINDA ADLİ YARDIM, VEKÂLET ÜCRETİ, HARÇ, TEMYİZ SINIRI VE FAİZE İLİŞKİN KARAR.....	100
1. Vekâlet Ücreti	100
2. Harç	101
3. Temyiz Sınırı.....	101

4. Nafaka Davasında Dava Tarihinden İtibaren Faize Karar Verilememesi....	102
VI. NAFKA DAVASINDA İSPAT YÜKÜ	103
A. Genel Olarak	103
B. Yardım Nafakasında Tarafların İspat Edeceği Hususlar	103
VII. ADLİ YARDIM	104
A. Adli Yardımın Şartları.....	105
1. Yoksulluk Hali	105
2. Haklı Olma	105
B. Adli Yardım Usulü	106
C. Adli Yardımın Sağladığı Menfaatler	106
VIII. YARDIM NAFKASINDA ZAMANAŞIMI.....	107
IX. NAFKA HÜKMÜNÜN İCRASININ ÖZELLİKLERİ	109
A. Yardım Nafkasına İlişkin Mahkeme Hükmünün İcrası İçin Kesinleşmesine Gerek Yoktur.....	109
B. Yardım Nafkası Alacaklısının Hacze İmtiyazlı İştirak Yetkisi	111
C. Nafakaya İlişkin Verilen Kararın Yerine Getirilmemesinin Yaptırımı	114
1. Genel Olarak	114
2. Nafaka Hükmüne Uymama Suçunun Unsurları.....	115
3. Tazyik Hapsi Cezasının Özellikleri	117
IIX. MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA YARDIM NAFKASINA UYGULANACAK HUKUK	119
A. Genel Olarak	119
B. Yardım Nafkasına Uygulanacak Hukuk.....	120
C. 1973 Tarihli Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi.....	121
SONUÇ	123
KAYNAKÇA.....	130

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AMK	: 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
bkz.	: bakınız
bs.	: bası
b.	: bent
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
c.	: cümle
Çev.	: Çeviren
dn.	: dipnot
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi

İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
m.	: madde
MK	: 4721 sayılı Medeni Kanun
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun
RG.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S	: Sayı
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TL	: Türk Lirası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
YCGK.	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YKD	: Yargıtay Kararlar Dergisi
y.y.	: Yayımcı Yok

GİRİŞ

İlk insanlardan günümüz uygar toplumlarına gelinceye kadar insanların bir arada yaşayabilmeleri, toplum üyeleri arasındaki yardımlaşma ve dayanışma ile mümkün olmuştur. Nitekim her insan hastalık, işsizlik, yaşlılık gibi çeşitli nedenlerden ötürü muhtaç duruma düşebilir. Muhtaç durumda olan kişilere yardım etmek ise ahlaki, vicdani ve toplumsal bir görev olarak kabul edilir. Yardım yükümlülüğü özellikle aile bireyleri arasında hâkim olması gereken karşılıklı sevgi ve fedakârlık gereği daha yoğundur. Aynı aile bireyleri arasında olması gereken karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma, kendi kendini geçindirmekten aciz olan aile üyesinin, diğer aile üyelerine müracaat ile onlardan yardım talep edebilmesini gerektirir. Bu nedenle kanun koyucu, aile fertlerinin birbirine yardım etmelerini sadece ahlaki bir görev olarak bırakmamış, belli derecede kan bağı ile birbirine bağlı olan hısımlar arasında bunu hukuki bir yükümlülük haline getirmiştir. Zira bu husus kamunun düzen ve menfaati ile alakalı bir durumdur. Kanunda belirtilen yükümlülük alanı dışında kalan aile üyelerine yardım ise ahlaki bir görev olarak kalmıştır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun¹ "Hısımlık" başlığını taşıyan ikinci kısmın ikinci bölümünün başlığı "Aile"dir. Çalışmamızın konusunu oluşturan yardım nafakası "Aile" başlığı altında birimci ayırımda 364, 365 ve 366'ncı maddelerinde düzenlenmektedir. Kanunun 364'üncü maddesinde nafaka yükümlüleri ve nafaka talep edebilmenin şartları sayılmış, 365'inci maddesinde dava hakkı düzenlenmiş, 366'ncı maddesinde ise korunmaya muhtaç kişilerle ilgili özel düzenlemeye yer verilmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nda "Nafaka Yükümlülüğü" başlığı altında düzenlenen bu kurum uygulamada ve doktrinde, bakım nafakası olarak kabul edilen yoksulluk nafakası (TMK m. 175), tedbir nafakası (TMK m. 169, m. 197/2) ve iştirak nafakası (TMK m. 182/f.2) yükümlülüğünden ayırmak için "yardım nafakası" olarak

¹ RG. 08.12.2001, Sayı 24607.

adlandırılmaktadır. Aynı düzenleme 743 sayılı Medeni Kanun'un² 315, 316 ve 317'nci maddelerinde yer almaktaydı. Büyük oranda benzer bir düzenlemeye sahip olan yardım nafakası 743 sayılı Kanun döneminde muavenet nafakası olarak da adlandırılmakta idi.

Dört bölümden oluşan “Türk Medeni Kanununda Yardım Nafakası” başlıklı tez çalışmasının birinci bölümünde nafaka kavramı, nafaka türleri, nafaka alacağının hukuki niteliği ve özellikleri incelenmiştir. İkinci bölümde, yardım nafakası detaylı olarak ele alınmış, bu kapsamda yardım nafakası alacaklıları ve yükümlüleri, yardım nafakası talep edebilme şartları, yardım nafakası talep ederken takip edilmesi gereken sıra üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde nafaka alacağının başlangıcı, belirlenmesi ve ifası konuları incelenmiştir. Ayrıca nafakanın takdirinden sonra tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında meydana gelebilecek değişiklikler nedeniyle nafaka miktarının azaltılması, artırılması veya nafakanın tamamen sona ermesi hususları üçüncü bölümde ele alınmıştır. Son bölümde ise, yardım nafakasına ilişkin usul hükümleri, nafaka hükmünün icrasının özellikleri ve yabancılık unsuru taşıyan ihtilaflarda yardım nafakasına uygulanacak hukukun tespiti konularına yer verilmiştir.

² RG. 04.04.1926, Sayı 339.

BİRİNCİ BÖLÜM

NAFAKA KAVRAMI, TÜRLERİ, NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ

I. NAFKA KAVRAMI

Sözlükte nafaka, geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü, özellikle geçim için gerekli olan yiyecek ya da para anlamında kullanılır³. Hukuki anlamda nafaka ise, kanunda belirtilen yükümlü kimselerin, kanunun belirlediği durumlarda, genellikle, yoksulluk içinde bulunan ve kanunen geçindirmek mecburiyetinde bulunduğu kimselere mahkeme kararıyla verilmesi gerekli yardım veya bağlanan aylıktır⁴. Nafaka ile yapılacak olan yardımdan kasıt; yiyecek, giyecek, mesken gibi zaruri ihtiyaçları temine yetecek miktardaki para veya eşyadır⁵.

İnsanların bir arada yaşama ihtiyacı, aralarında bazı vecibeler doğurmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri de yoksulluk içinde olan ve geçimini temin edemeyen üyelerine yardım etme yükümlülüğüdür. Yoksulluk içinde olan insanlara yardım etmek ve özellikle aile bireylerinin birbirine karşı yardım yükümlülüğü ahlaki ve insani bir yükümlülük olarak kabul edilmiştir⁶. Ancak belirtilen bu ahlaki emre kişinin uyması tamamen onun tercihinin kalmıştır. İşte hukuk, din ve ahlakın uyulmasını istediği kuralları, toplumun menfaati için önemli görürse o kurallara

³ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, (Çevrimiçi), <http://tdkterim.gov.tr/bts/18.06.2011>; Arif Hikmet Par, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul, Serhat Yayınları, 1993, s. 333.

⁴ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, 10. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 100; Yılmaz Ergenekon, *Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları*, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1966, s. 26; Şakir Kaleli, “Nafaka Davaları”, *Yargıtay Dergisi*, 1978, S. 1-2, s. 115; Senai Olgaç, *İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu Şerhi*, Olgaç Yayınları, 3. bs., 1975, s. 258; Yılmaz Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 15. bs., Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 1998, s. 795; Bilal Köseoğlu, *Aile Mahkemelerinin İşleyişi*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005, s. 131; Haluk Bozova, *Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları*, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., 1990, s. 4-5.

⁵ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, Pınar Yayınları, 2010, s. 982 ; Olgaç, a.g.e., s. 258; Par, a.g.e., s. 333.

⁶ Ergenekon, a.g.e., s. 25; Nurettin Gürsel, “Nafaka Borcu ve Yardım Müessesesi”, *Adalet Dergisi*, 1948, s. 1215.

uymamayı yaptırıma bağlamak suretiyle gerekirse zorla ifasını temin etmektedir. Bu sebeptendir ki, kanun koyucu Medeni Hukuk sistemimizde, belirli aile bireylerinin birbirine yardım etme yükümlülüğünü düzenleyen kurumlara yer vererek bu hususu kanuni bir ödev haline getirmiştir⁷.

II. NAFKA TÜRLERİ

Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olan çeşitli nafaka türleri vardır. Bu nafaka türlerini bakım nafakaları ve yardım nafakası şeklinde iki ayrı grupta incelemek mümkündür⁸. Bunlardan bakım nafakaları olarak kabul edilen; tedbir nafakası (TMK m. 169, m. 197/2) , yoksulluk nafakası (TMK m. 175), iştirak nafakası (TMK m. 182/2) bir grupta; yardım nafakası (TMK m. 364, m. 365, m. 366) ise, yardım yükümlülüğünü belirtmek için kullanılan diğer bir grupta yer alır.

A. Bakım Nafakaları

Bakım nafakaları, evlilik hukuku sonucu ortaya çıkan bir yükümlülüktür⁹. Eşlerin birbirine ve çocuklara bakma ve geçindirme yükümlülüğüne bağlı olan nafaka ile anne ve babanın çocuklarına karşı yüklendikleri bakım ödevine ilişkin nafaka türleri bakım nafakası olarak nitelendirilir. Bakım nafakaları kanunun farklı maddelerinde düzenlenmiştir. Bunlar tedbir nafakası (TMK m. 169, 197/f.2), yoksulluk nafakası (TMK m. 175) ve iştirak nafakasıdır (TMK m. 182/f. 2).

⁷ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku**, 5. bs., İstanbul, Nurgök Matbaası, 1965, s. 454; Ferit H. Saymen/Halid K. Elbir, **Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku**, C. III, 2. bs., İstanbul, Hak Kitabevi, 1960, s. 467; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 25; Kemal Oğuzman/Mustafa Dural, **Aile Hukuku**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998, s. 379; Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, 3. bs., Ankara, Turhan Kitabevi, 2000, s. 580.

⁸ Ergenekon, **a.g.e.**, s. 1; Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1990, s. 587; Feyzi Necmettin Feyzioğlu, **Aile Hukuku**, 3. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986, s. 572 vd.; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 382, dn. 1178; Öztan, **a.g.e.**, s. 581; Turgut Akıntürk/Derya Ateş Karaman, **Aile Hukuku**, C. II, 13. bs. İstanbul, Beta Yayınevi, 2011, s. 444; Bozovalı, **a.g.e.**, s. 5; Ahmet Cemal Ruhi, **Nafaka Hukuku**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2010, s. 22; Serhat Dolu, “İştirak Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 3; Zümra Topuksak, “Yardım Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011, s. 3.

⁹ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 574; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 4; Öztan, **a.g.e.**, s. 580.

1. Tedbir Nafakası

Boşanma veya ayrılık davası açıldıktan sonra eşlerden her biri, dava devam ettiği sürece diğerinden ayrı yaşama hakkına sahip olur, fakat evlilik birliği dava süresince devam eder¹⁰. Bu nedenle boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, karı koca mallarının yönetimine, çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemler alır(TMK m. 169).

Boşanma veya ayrılık davası açıldığı zaman ayrı yaşamakta olan eşlerden birinin, kendi maddi imkânları ile bakım ve geçimini sağlayan diğer eşe dava devam ettiği sürece yapacağı yardıma tedbir nafakası denir¹¹. Hâkim tedbir nafakasına TMK m. 169 gereğince kendiliğinden karar verir. Yargıtay'a göre yeterli ve düzenli geliri bulunan eş lehine tedbir nafakası kararı verilemez¹². Geçimini temin edemeyen eşin davanın açılmasında kusurlu olması tedbir nafakası için bir engel oluşturmaz¹³. Ayrıca tedbir nafakası, boşanma veya ayrılık davasının açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlar ve bu davaların kararlarının kesinleşmesiyle sona erer¹⁴.

¹⁰Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Mustafa Alper Gümüş, **Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku**, C. III, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011, s. 128; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 283; Ruhi, **a.g.e.**, s. 27.

¹¹ Dural/Ögüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 128; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 283.

¹² Y. 2. HD., s. 19.03.2009, E. 2685, K. 5044 (Ruhi, **a.g.e.**, s. 198).

¹³ "...4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 169. maddesinde de, 137. maddedeki bu hüküm sadeleştirilmek suretiyle aynen korunmuş, boşanma veya ayrılık davası açılınca hakimin davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önemleri re'sen alacağı hükme bağlanmış, kusursuzluğun gerektiği yönünde bir düzenleme getirilmemiştir. ..." YHGK., 28.01.2004, E. 2004/2-8, K. 2004/27 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁴ "...nafakaya (tedbir nafakalarına) dava tarihinden itibaren hükmetmek gerekirken..." Y. 3. HD., 27.01.2005, E. 15047, K. 339 (Ruhi, **a.g.e.**, s. 324); "...Boşanma davasının ikamesinden sonra ödenmesine karar verilen tedbir niteliğindeki nafaka, boşanma davasının sonuçlanması ile hukuki dayanağı kalmadığından nihayet bulur." Y. 2. HD., 1.10.1992, E. 8542, K. 8861 (YKD., 1993, S. 2, s. 182).

2. Yoksulluk Nafakası

Bakım nafakalarının bir diğeri de TMK m. 175'te düzenlenen yoksulluk nafakasıdır¹⁵. Eşlerin boşanmaları halinde kural olarak geçimlerini bizzat kendileri temin etmesi gerekir. Bununla birlikte kanun koyucu, sosyal ve ahlaki düşüncelerle, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın geçimi için diğ taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceğini hüküm altına almıştır (TMK m. 175/f.1). TMK m. 175/f.1 uyarınca yoksulluk nafakasına karar verilebilmesi için nafaka talep eden eşin kusursuz ya da daha az kusurlu olması gerekir. Talepte bulunan eş boşanmada daha kusurlu ise lehine nafakaya karar verilmez¹⁶. Ayrıca boşanma sebebiyle açılacak maddi ve manevi tazminat davalarından farklı olarak yoksulluk nafakasında kendisinden nafaka istenen eşin kusurlu olması aranmayacaktır (TMK m. 175/f.2).

Hâkimin yoksulluk nafakasına karar vermesi için, yoksulluğa düşen eşin talepte bulunması gerekir¹⁷. Talep olmazsa hâkim re'sen yoksulluk nafakasına karar veremez. Ancak, bu talebin mutlaka boşanma davasında ileri sürülmesine gerek yoktur. Zira TMK m. 177'de boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesinin yetkili olacağı açıkça düzenlenmiştir.

3. İştirak Nafakası

İştirak nafakası TMK m. 182/f.2'de düzenlenmiştir¹⁸. Bu nafaka türü, boşanma veya ayrılık halinde velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin çocuğun ihtiyaçlarına, mali gücü ve hâkimin belirleyeceği miktarda katılma zorunluluğunu düzenlemektedir¹⁹. Çocuğun bakım masrafları velayeti kendisine verilmiş olan tarafa

¹⁵ Yoksulluk nafakasına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Sibel Erdem, **Yoksulluk Nafakası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1992.

¹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 146; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 303.

¹⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 145; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 303; Ruhi, **a.g.e.**, s. 49.

¹⁸ İştirak Nafakasına İlişkin detaylı bilgi için bkz. Dolu, **a.g.e.**, s. 38 vd., Ramazan Söyler, **“İştirak Nafakası”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

¹⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 141; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 316.

ait olacaktır. Ancak, kanun koyucu diğer tarafa da mali gücü oranında çocuğun masrafları için nafaka ödeme zorunluluğu getirmiştir. Hâkim iştirak nafakasına talep olmasa dahi kendiliğinden karar verecektir²⁰. Hâkim iştirak nafakasını belirlerken, nafaka ödeyecek tarafın mali gücünü, çocuğun ihtiyaçlarını ve çocuğun kendisine bırakılan eşin ekonomik durumunu göz önünde bulundurur²¹.

İştirak nafakası, velayet hakkındaki mahkeme hükmünün kesinleştiği tarihten başlayarak çocuğun ergin olduğu güne kadar devam eder²². Ancak çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, anne ve babanın koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakma yükümlülükleri devam eder (TMK m. 328/f.2).

B. Yardım Nafakası

Yardım nafakası, hastalık, işsizlik, yaşlılık ve malullük gibi nedenlerden dolayı çalışma güç ve yeteneğini kaybedenlerin kendi geçimlerini sağlama imkânından yoksun olmaları halinde, bu kişilere en yakın hısımları tarafından yardımda bulunulmasını sağlamaya yönelik Türk Medeni Kanununda öngörülen bir aile yardımlaşma kurumudur²³. Diğer bir ifadeyle yardım nafakası, bir kişinin, kanunun belirlediği derecede yakınına, yoksulluk içinde bulunduğu ve bu yoksulluktan kendi imkânları ile kurtulamadığı durumda, yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan yardımı temin etmesidir²⁴. Çalışmamızın esasını yardım nafakası oluşturduğundan bu konuya ilişkin detaylı açıklamalar ilerleyen kısımlarda yapılacaktır.

²⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 141; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 316; “...Boşanma veya ayrılık vukuunda çocuk kendisine tevdi edilmemiş taraf gücüne göre onun bakım ve eğitim giderlerine katılmakla yükümlüdür (TMK. md. 182). Bu hususu hakim görevi gereği kendiliğinden dikkate alması gerekmektedir. ...” Y. 2. HD., 01.07.2009, E. 2008/10558, K. 2009/12955(Ruhi, **a.g.e.**, s. 506-507).

²¹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 141; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 316.

²² Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 141; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 316.

²³ Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 454, Köprülü/ Kaneti, **a.g.e.**, s.19.

²⁴ Ergenekon, **a.g.e.**, s. 26.

III. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Nafaka, nafaka yükümlüsü açısından bir borç teşkil eder. Borcun kaynağı sözleşme, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme olabileceği gibi doğrudan kanunda olabilir²⁵. Nafaka ise, doğrudan kanunda düzenlenen, kaynağı kanun olan bir borçtur²⁶. Belirtilen diğer borç kaynaklarının da kanuni dayanağı mevcuttur, fakat nafaka borcu söz konusu borç kaynaklarından hiçbirine girmemekte, bu sebeple “kanundan doğan borç” ifadesi kullanılmaktadır²⁷.

Nafaka ilişkisinin tarafları olan nafaka borçlusu ve alacaklısı, nafakanın miktarı, ödeme biçimi, ödeme zamanı gibi hususlarda aralarında bir sözleşme yapabilirler. Ancak tafralar yaptıkları bu sözleşme ile nafaka borcuna akdi bir yükümlülük niteliği kazandıramazlar²⁸. Zira nafaka isteme hakkı, tarafların düzenlediği sözleşmeden değil, kanunda belirtilen şartların gerçekleşmesi durumunda kendiliğinden doğan kanuni bir borçtur. Tarafların yaptığı sözleşme nafaka borcunu meydana getirmemekte sadece nafakanın kapsamını ve ödeme biçimini belirlemektedir²⁹.

IV. NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ

Yardım nafakası aile hukukundan doğan ve amacı gereği kişiye bağlı bir alacak hakkıdır³⁰. Nitekim nafaka, nafaka alacaklısının kişisel ihtiyaçlarını ve yoksulluğunu gidermeye yönelik olduğundan el değiştirdiği takdirde amacını gerçekleştirmemiş olur. Türk Medeni Kanunu’nun 16’ncı maddesinde zikredilen kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar kategorisine giren nafaka alacağının kişiye bağlı olma

²⁵ Borçların kaynakları hakkında detaylı bilgi için bkz. Kemal Oğuzman/Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 9. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011, s. 35 vd.

²⁶ Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 36; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 12. bs., Beta Yayınevi, İstanbul 2010, s. 109; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 26-27.

²⁷ Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 32.

²⁸ Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 477; Ruhi, **a.g.e.**, s. 19.

²⁹ Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 477; Ruhi, **a.g.e.**, s. 19.

³⁰ Egger, **a.g.e.**, s. 349; Gürsel, **a.g.m.**, s. 1217; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 31; Tekinay, **a.g.e.**, s. 596; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 294; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 586; Erdem, **a.g.e.**, s. 97.

niteliğinden kaynaklanan bir takım özellikleri vardır. Şimdi nafaka alacağının bu özelliklerini inceleyelim.

A. Nafakanın Miras Yoluyla Geçmemesi

Miras Hukukunda geçerli olan külli halefiyet prensibi³¹ gereği, mirasbırakanın ölümü ile birlikte, malvarlığında yer alan tüm hak ve borçlar bütün olarak mirasçılara geçer (TMK m. 599). Ancak, kişiye bağlı haklar ölümle sona ereceğinden mirasçılara geçmez³². Bu bakımdan kişiye bağlı haklardan olan ve alacaklısının geçimini sağlama, yoksulluğunu giderme amacıyla kabul edilen nafaka, sahibinin ölümü halinde sona erer ve mirasçılara geçmez³³. Burada mirasçılara geçmeyecek olan, nafaka talep edebilme ya da nafaka ilişkisindeki alacaklılık durumudur³⁴. Bununla birlikte, mahkeme kararı gereği ölüm anına kadar ödenmesi gerektiği halde ödenmeyen yani muaccel olmuş ve tahsil edilmemiş olan nafaka alacakları mirasçılara geçecektir³⁵. Söz konusu nafakalar, nafaka alacaklısının ölümünden önceki devreye ait olup nafaka alacaklısının aktifine intikal etmiş bir alacak hakkıdır³⁶. Bu sebeple mirasbırakanın terekesine dâhil olan birikmiş nafaka alacağı mirasçılar tarafından diğer alacaklar gibi talep edilebilir.

Nafakanın mirasçılara intikali ile ilgili diğer husus açılan nafaka davası mahkemede görülmeye devam ederken, nafaka alacaklısının ölmesi durumunda, davanın ve talep edilen nafakanın akıbetinin ne olacağıdır. Kişiye bağlı haklardan

³¹ Külli halefiyet hakkında detaylı bilgi içi bkz., Zahit İmre/Hasan Erman, **Miras Hukuku**, 8. bs., İstanbul, Der Yayınları, 2011, s. 9 vd.; Mustafa Dural/Turgut Öz, **Türk Özel Hukuku: Miras Hukuku**, C. IV, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2009, s. 12 vd.

³² İmre/Erman, **a.g.e.**, s. 326; Dural/Öz, **a.g.e.**, s. 391.

³³ Egger, **a.g.e.**, s. 352; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 82; Tekinay, **a.g.e.**, s. 597; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 389; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 352; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 294; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 586; Öztan, **a.g.e.**, s. 449; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 453; Bozova, **a.g.e.**, s. 83; Söyler, **a.g.e.**, s. 12; Demirel, **a.g.e.**, s. 9.

³⁴ Tekinay, **a.g.e.**, s. 597; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 389; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 352; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 294; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 453.

³⁵ Tekinay, **a.g.e.**, s. 597; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 82; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 389; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 352; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 587.

³⁶ Ergenekon, **a.g.e.**, s. 82; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 294; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 389; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 352; Tekinay, **a.g.e.**, s. 597; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 453.

olan manevi tazminat davası ile ilgili bu konuda açık kanuni düzenleme vardır. TMK m. 25/f.4 gereğince, manevi tazminat istemi, mirasbırakan tarafından ileri sürülmüşse mirasçılara geçer. Benzer bir düzenleme nafaka alacakları için mevcut değildir. Doktrinde³⁷ nafaka davası açıldıktan sonra bu hakkın malvarlığı hakkına dönüşeceği ve hak sahibinin ölümü ile ölenin terekesine dâhil olacağı dolayısıyla bu davaya davacının mirasçılarının külli halef olarak devam edebileceğini yönünde görüşler vardır. Yargıtay'ın da aynı gerekçeye dayanan kararları mevcuttur³⁸. Ancak, açılmış nafaka davasını yürütme imkânı, dava günü ile ölüm günü arasındaki sürede tahakkuk etmiş nafaka alacağı ile sınırlı olacak ve dava günü ile ölüm tarihi arasında geçerli olmak üzere nafaka takdir edilecektir³⁹. Ergenekon, açılmış nafaka davası devam ederken, davacının ölmesi halinde, manevi tazminat istemlerinin mirasçılara intikali kuralının nafaka alacakları için uygulanamayacağını çünkü manevi tazminata dair kuralın nafaka ile ilgili olmadığı, kıyas yolu ile de uygulamayacağını ayrıca açılmış nafaka davalarının mirasçıya geçeceğine dair nafaka hükümleri arasında açık veya zımni bir kanun hükmünün de bulunmadığını belirtmiştir⁴⁰. TMK m. 25/f.5'e ilişkin kanun gerekçesine baktığımızda, manevi tazminat istemi hak sahibi tarafından ileri sürüldükten sonra malvarlığı niteliğini kazanacağı bu sebeple de mirasçılara intikal edeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla manevi tazminat hakkı gibi kişiye bağlı haklardan olan nafaka talep hakkının da davada ileri sürülmekle malvarlığı hakkına dönüşeceği ve mirasbırakanın terekesine dâhil olarak mirasçılara geçeceği kanaatindeyiz.

³⁷ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 294; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 453; Bozova, a.g.e., s. 83; Ruhi, a.g.e., s. 108-109; Erdem, a.g.e., s. 103; Demirel, a.g.e., s. 10; Söyler, a.g.e., s. 12-13.

³⁸ "...nafaka şahsî hak olmakla beraber dava açmakla "mameleki hak" niteliği aldığı için davalının ölümü halinde davanın mirasçılar aleyhinde devam edeceğine ve dava günü ile ölüm tarihi arasında geçerli olmak üzere nafaka takdir edilmesi gerektiğini mahkemece de bu kurala uygun karar verilmiş olmasına göre..." Y. 2. HD., 03.04.1979, E. 2535, K. 2750 (Kazancı İçtihat Bankası); "...Miras bırakanın sağlığında kullanmadığı nafaka isteme hakkı, ölümü halinde mirasçılar tarafından kullanılamaz ise de, dava açıldıktan sonra hak sahibi öldüğü takdirde mirasçılar, davayı külli halef olarak yürütebilirler. Çünkü dava açılmakla hak, mameleki nitelik alıp, ölümle de ölenin terekesine dahil olur. Ancak açılmış davayı yürütme imkânı, dava günü ile ölüm günü arasındaki süre için gerçekleşmiş nafaka ile sınırlıdır. ..." Y. 2. HD., 06.05.1974, E. 2936, K. 2795 (Kazancı İçtihat Bankası).

³⁹ Y. 2. HD., 03.04.1979, E. 2535, K. 2750 (Kazancı İçtihat Bankası); Aynı yönde başka bir Yargıtay kararı için bkz. Y. 2. HD., 06.05.1974, E. 2936, K. 2795 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁴⁰ Ergenekon, a.g.e., s. 83.

Yukarıda ifade edilen durum nafaka borcunun intikali için de geçerlidir. Yani nafaka yükümlülüğü mirasçılara geçmeyeceğinden, nafaka yükümlüsü ölünce mirasçılar nafaka ödemeye devam etmeyecektir⁴¹. Dolayısıyla, yükümlünün ölümü ile yardım nafakası sona erer. Ancak nafaka yükümlüsünün muaccel olmuş nafaka borçları terekesinde yer alacağından bu borçların mirası kabul eden mirasçılardan talep ve tahsil edilmesi mümkündür⁴². Nafaka, kişiye bağlı alacak hakkı olmakla birlikte dava açmakla malvarlığı niteliği aldığından davalının ölümü halinde, davaya mirasçılar aleyhine devam edilebilir.

B. Kural Olarak Üçüncü Kişilere Devir Edilememesi

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda⁴³ alacağın temlikini düzenleyen m. 183/f.1 (BK m. 162/f.1) hükmüne göre, kanun veya sözleşme ile veya işin mahiyeti gereği menedilmiş olmadıkça alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye temlik edebilir. Yapılacak temlik, alacaktan beklenen amacın gerçekleşmesine engel oluyorsa veya bu amacı tehlikeye sokuyorsa bu durumda alacağın temlik edilmesi, işin niteliği gereği yasaktır⁴⁴. Nafaka alacağı da alacaklının kişisel ihtiyaçları nazara alınarak tespit edildiğinden işin niteliği gereği üçüncü kişilere temlik edilmesi mümkün değildir. Bu sonuç, kişiye bağlı alacakların niteliği gereği temlike elverişli olmamasından kaynaklanmaktadır⁴⁵.

Buna karşılık muaccel olan nafaka alacakları kişiye bağlı hak niteliğini kaybedeceğinden, bunların devri mümkündür⁴⁶. Zira birikmiş nafaka alacakları niteliği itibarıyla fiilen mevcut geçimin sağlanması ve yoksulluğun giderilmesi

⁴¹ Ergenekon, a.g.e., s. 83; Tekinay, a.g.e., s. 597; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 389; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 389; Y. 2. HD., 03.04.1979, E. 2535, K. 2750 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁴² Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 352; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 389.

⁴³ RG. 04.02.2011, Sayı 27836.

⁴⁴ Ergenekon, a.g.e., s. 37; Ruhi, a.g.e., s. 108.

⁴⁵ Tekinay, a.g.e., s. 597; Bozova, a.g.e., s. 82.

⁴⁶ Tekinay, a.g.e., s. 597; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 352; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 389; Feyzioğlu, a.g.e., s. 586; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 294.

amacını gerçekleştirememiştir. Fonksiyonunu ifa etmediği için nafaka, alacaklısının kişiliğine bağlı olma niteliğini kaybetmiştir.

Nafaka borcu bizzat nafaka yükümlüsü tarafından yerine getirilmesinde nafaka alacaklısının bir menfaati bulunmadığından (TBK m. 83, BK m. 67) nafaka yükümlüsü borcunu bizzat ifa etmekle yükümlü değildir⁴⁷.

C. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Olunamaması

Rehin hakkı, borçlunun borcunu ifa etmemesi durumunda, hak sahibine bir taşınmaz veya taşınır veya bir başka hakkı paraya çevirme ve elde edilen meblağdan öncelikle alacağını alma yetkisi veren sınırlı bir ayni haktır⁴⁸.

TMK m. 954 gereğince, başkasına devredilebilen alacakların ve diğer hakların rehnedilmesi mümkündür. Bu nedenle üzerinde rehin hakkı kurulabilecek hak ve alacaklar, bağımsız olarak temlike elverişli olan ve para ile değerlendirilmesi mümkün olan hak ve alacaklardır⁴⁹. Zira ancak bu nitelikte hak ve alacaklar rehinli alacaklının alacağını tahsil edebilmesine imkân verecek bir teminat teşkil edebilir. Nafaka alacağının üçüncü kişilere devredilemeyeceğini daha önce belirtmiştik⁵⁰. Başkalarına devredilemeyen nafaka alacağı üzerinde rehin de tesis olunamaz. Ayrıca nafaka, alacaklının şahsi durumu ve ihtiyaçları dikkate alınarak geçinmesi için gerekli bir ödeme şeklinde hükmolunduğu için işin mahiyeti gereği başkasına devredilemez⁵¹. Ancak kişiye bağlı hak olma özelliklerini kaybetmiş olan birikmiş

⁴⁷ Ergenekon, *a.g.e.*, s. 37; Gürsel, *a.g.m.*, s. 1218; Tekinay, *a.g.e.*, s. 597; Feyzioğlu, *a.g.e.*, s. 586; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s. 352; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s. 389; Köprülü/Kaneti, *a.g.e.*, s. 294; Öztan, *a.g.e.*, s. 590; Akıntürk/Karaman, *a.g.e.*, s. 453; Bozvalı, *a.g.e.*, s. 82.

⁴⁸ M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, 12. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2009, s. 713.

⁴⁹ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, *a.g.e.*, s. 839.

⁵⁰ Bkz. Birinci Bölüm, IV, C.

⁵¹ Ergenekon, *a.g.e.*, s. 38; Dolu, *a.g.e.*, s. 5.

nafaka alacakları başkalarına devredilebileceği gibi üzerinde rehin de tesis edilebilir⁵².

D. Nafaka Alacağının Haczedilememesi

Nafaka alacaklısının herhangi bir sebepten ötürü üçüncü bir kişiye borçlu olması ve bu kişinin nafaka alacaklısını takip etmek suretiyle onun mal ve gelirlerini haczettirmesi mümkündür. Bununla birlikte yoksulluk içinde olan, geçimini ve hayatını yapılan yardımlarla temin eden nafaka alacaklısının bu gelirine cebri icra ile el konulabilir mi? Bu husus İcra ve İflas Kanunu'nun⁵³ 83'üncü maddesinde düzenlenmiştir. İİK m. 83/f.1'e göre, "*Maaşlar, tahsisat ve her nevi ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama müstenit olmayan nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir*". Görüldüğü üzere hükümde kısmen haczedilebilen haklar sayılmış ve ilama dayanmayan nafakaların da kısmen haczedilebileceği belirtilmiştir. İİK'nın 83'üncü maddesi 03.07.1940 tarih ve 3890 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce bütün nafaka alacaklarının kısmen haczedilmesi mümkün idi. İİK m. 83'te yapılan değişiklik neticesinde ilama dayanan nafaka alacaklarının kısmen haczedilebileceği, ilama dayanmayan nafaka alacaklarının ise kısmen de olsa haczedilemeyeceği şeklinde düzenlenmiştir. Böylece kanun koyucu alacağın mahkeme ilamına dayanıp dayanamamasına göre bir ayrıma giderek, her iki duruma ayrı sonuç bağlamıştır. Nafakaların bu ayrımından ne anlaşılması gerektiği, Adalet Vekili Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün mütalaasında⁵⁴ şöyle açıklanmıştır:

"83 üncü maddede ilama müstenit olmayan nafakalar tabiri ile BK nun 507 maddesinde olduğu gibi, mukaveleye müstenit nafakalar kastedilmiş ve kısmen haczi

⁵² Ergenekon, a.g.e., s. 37; Demirel, a.g.e., s. 7-8; Topuksak, a.g.e., s. 8.

⁵³ RG. 19.06.1932, Sayı 2128.

⁵⁴ Adalet Vekaleti Hukuk İşleri Umumi Müdürlüğü 24.9.1941 tarih ve 1663/9538 sayılı mütalaası için bkz. Senai Olgaç/Haydar Köymen, *Kazai ve İlmi İctihatlarla Türk İcra ve İflas Kanunu ve İlgili Mevzuat*, 2. bs., İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1965, s. 744.

caiz görülmüştür. İlama müstenit nafakalar esasen zaruri addedilen miktara tekabül ettiğinden bunlar haczedilemez”.

Mütalaada da belirtildiği gibi mahkeme, nafakayı belirlerken muhtaç durumda olan kişinin geçinmesi için zorunlu olan miktarı göz önünde bulundurmaktadır. Dolayısıyla bu miktarın nafaka alacaklısının eline geçmesinde mutlak bir zorunluluk vardır. Bu sebeple ilama bağlı nafakalar hiçbir zaman haczedilemez⁵⁵.

Haciz edilememe ayrıcalığı sadece işlemekte olan nafakalar için mi geçerlidir, yoksa birikmiş (işlemiş) nafakalar da bu ayrıcalıktan yararlanırlar mı? Üstündağ, ilama dayanan nafaka birikmişse, bu takdirde adi alacak niteliğinde olacağından tamamen haczedilebilmek gerektiğini belirtmiştir⁵⁶. Ergenekon da birikmiş nafaka alacaklarının nafaka alacaklısının eline geçmesinde mutlak zorunluluktan bahsedilemeyeceği için haczedilememe kuralının bu nafakalar için uygulamamak gerektiğini savunmaktadır⁵⁷. Yargıtay ise, bir kişinin lehine hükmedilen nafaka alacağının birikmesi halinde dahi bu alacağın haczedilmesinin mümkün olmadığı görüşündedir⁵⁸. Yargıtay nafakanın aylık talep edilmesiyle birikmiş nafakanın talep edilmesi arasında haczedilmezlik açısından bir fark

⁵⁵ İlhan E. Postacıoğlu, **İcra Hukuku Esasları**, 4. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982, s. 374; Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, **İcra ve İflas Hukuku**, 22. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2008, s. 274, dn. 14; Gürsel, a.g.m., s. 1218 vd.

⁵⁶ Saim Üstündağ, **İcra Hukukunun Esasları**, 7. bs., İstanbul, y.y., 2000, s. 235.

⁵⁷ Ergenekon, a.g.e., s. 36.

⁵⁸ “...Öncelikle belirtmek gerekir ki, ilama müstenit olan nafakadan kastedilen şey, dava sırasında hakimlikçe kişinin yaşamını sürdürmek için öncelikle ve zaruri olarak hükmedilen bir para olup, ara kararı ile takibe konulmasındaki amaçta dava sonucu beklenmeksizin nafakanın bir an önce tahsilinin gerekmesidir. Başka bir anlatımla nafakanın ilama bağlanıp bağlanmaması bu gibi hallerde sonuca etkili değildir. İİK.nun 83. maddesinde "ilama müstenit olmayan" nafaka tabirinden anlaşılması gereken ise B.K.nun 507. maddesinde olduğu gibi mukaveleye müstenit nafakalardır. Yani zaruri olduğundan hakimlikçe hüküm altına alınan nafaka değil, tarafların serbest iradesi ile anılan madde koşullarındaki kararlaştırılan iradlardır. Hal böyle olunca lehine hükmedilen kişinin geçimi için zorunlu olan M.K.nun hükümlerine göre verilen nafakanın birikmesi (teraküm) etmesi halinde dahi niteliği itibarıyla haczi caiz değildir. Mercice aksine düşüncelerle şikayetin reddine karar verilmesi isabetsizdir. ...” Y. 12. HD., 09.07.2002, E. 14311, K. 15013 (Abdurrahim Karslı/Abdurrahman Kavasoglu/Evren Koç, **İcra ve İflas Kanunu - Tebligat Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 5. bs., İstanbul, Alternatif Yayıncılık, 2008, s. 183.)

görmemektedir⁵⁹. Birikmiş nafaka alacaklarının haczi İİK m. 83'ün açık ifadesi gereği mümkün olmadığı düşünülebilir. Ancak geçinmesi için zorunlu nafaka miktarının birikmesine neden olan nafaka alacaklısının İİK m. 83 kapsamında korunmaya ihtiyacı kalmadığı da açıktır. Dolayısıyla nafaka alacaklarının özel niteliği gereği kabul edilen bu düzenlemenin birikmiş nafaka alacakları için de uygulamanın yerinde olmayacağı kanaatindeyiz.

İcra İflas Kanunu'nun 83'üncü maddesinde, "ilama müstenit olmayan" nafaka tabirinden anlaşılması gereken ise, TBK m. 607'de (BK m. 507) olduğu gibi sözleşme dayanan nafakalardır⁶⁰. Diğer bir ifadeyle kanunda belirtilen şartların mevcut olması halinde hüküm altına alınan nafaka değil, tarafların serbest iradesi ile zikredilen madde koşullarındaki kararlaştırılan dönemsel edimlerdir. Bu sebeple sözleşmeye dayanan nafaka alacağının kısmen haczedilmesi mümkündür⁶¹. İİK m. 83'e göre, ilama dayalı olmayan nafakalar, borçlunun ve ailesinin geçimi için gerekli olan ücret miktarının dışında kalan kısmı, nafaka miktarının dörtte birinden aşağı olmamak kaydıyla haczedilebilir. Borçlusunun ve ailesinin geçinmesi için gerekli ücret miktarı icra müdürü tarafından veya başvuracağı bilirkişi tarafından tespit edilir⁶².

E. Takas Edilememesi

Takası düzenleyen TBK m. 139 (BK m. 118) hükmü uyarınca, iki kişi, karşılıklı olarak bir miktar parayı veya özdeş diğer edimleri birbirine borçlu oldukları takdirde ve her iki borç muaccel ise her biri alacağını borcuyla takas edebilir. Kural olarak takas bir tarafın takas beyanını karşı tarafa bildirmesi ile hüküm ifade eder (TBK m. 143/c.1). Bununla birlikte, bazı borçların takas edilmesi alacaklının onayına bağlıdır. TBK'nın 144'üncü maddesinde takas haklarının doğumundan sonra

⁵⁹ Y. 12. HD., 08.07.2005, E. 11587, K. 15130 (Mustafa Oskay/Coşkun Koçak/Adnan Deynekli/Ayhan Doğan, İİK Şerhi, C. 2, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, 2495).

⁶⁰ Y. 12. HD., 02.04.2007, E. 3823, K. 6225 (Oskay/Koçak /Deynekli/Doğan, İİK Şerhi, C. 2, s. 2488).

⁶¹ Oğuzman/Dural, a.g.e. s. 389; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 352.

⁶² Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra Hukuku, s. 275;

alacaklıların rızasıyla takas edilebilen alacaklar sayılmıştır. Anılan hükmün üçüncü bendinde, nafaka ve işçi ücreti gibi, borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olup, özel niteliği gereği, doğrudan alacaklıya verilmesi gereken alacakların ancak alacaklıların rızasıyla takas edilebileceği düzenlenmiştir. Kanun koyucu yaptığı bu düzenleme ile geçimini temin etmek ve yoksulluktan kurtulmak için nafakaya muhtaç olan ve ekonomik olarak zayıf olan nafaka alacaklısını korumak istemiştir⁶³. Nafaka, nafaka alacaklısının geçimini temin etme, hayatını sürdürme gibi asgari ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kendisine tahsis edilmiştir. Asgari geçim vasıtalarına yönelik nafaka borcu ancak fiilen ifa ile amaçlarını gerçekleştirebilir⁶⁴. Bu sebeple nafaka borçlusu, muaccel olmuş bir borcunu dahi nafaka alacaklısından olan bir alacağı ile onun rızası olmadan takas edemez⁶⁵.

Nafaka borçlusu, karşılıklı bir alacağını nafaka alacağı ile takas edemezken, bunun tersi olan, nafaka alacaklısı nafaka borçlusuna olan muaccel borcunu kendi nafaka alacağı ile takas edebilecektir⁶⁶. Zira nafaka alacaklısının bu alacağı ile nafaka yükümlüsüne olan bir borcunu takas etmesine kanuni bir engel yoktur⁶⁷. Nafaka alacaklısının yapacağı tek taraflı takas beyanı takasın gerçekleşmesi için yeterli olacaktır (TBK m. 143/c.1). Geçerli şekilde yapılan takas beyanı ile birlikte her iki borç daha az olan borç tutarınca sona erer (TBK m. 143/c.2).

F. Nafakadan Feragat Edilememesi

TMK m. 23 gereğince kimse, hak ve fiil ehliyetinden kısmen de olsa vazgeçemez. Nafaka talep etme hakkına sahip kimsenin, doğmamış nafaka

⁶³ Ergenekon, a.g.e., s. 33.

⁶⁴ Fahrettin Aral, **Türk Borçlar Kanununda Takas**, 2. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2010, s. 120.

⁶⁵ Ergenekon, a.g.e., s. 33; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 294; Tekinay, a.g.e., s. 598; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 390; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 545; Bozovalı, a.g.e., s. 81; Ruhi, a.g.e., s. 107 "... nafaka gibi borçlunun ve ailesinin iâşesi için mutlak surette zaruri olup hususi mahiyeti itibariyle fiilen alacaklının eline verilmesi gereken alacakların, alacaklının rızası olmadıkça takasının mümkün olmamasına (BK. 123/2) göre ..." Y. 2. HD, 29.01.2001, E. 16136, K. 1347 (Özüğür, a.g.e., s. 542).

⁶⁶ Tekinay, a.g.e., s. 598; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 390; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 545; Ruhi, a.g.e., s. 128.

⁶⁷ Feyzioğlu, a.g.e., s. 587, dn. 37.

alacağından ve bu hakka bağlı dava hakkından feragati geçersizdir⁶⁸. Bu nedenle nafaka hakkına sahip olan kimsenin nafaka isteme hakkından önceden feragat ettiğine dair nafaka yükümlüsü ile yaptığı sözleşme de geçersizdir⁶⁹. Bu feragati temin için nafaka borçlusu bir ödemede bulunmuş olsa, yani ivaz karşılığında dahi feragat geçerli değildir⁷⁰. Ancak işlemiş nafaka alacağı ibra yolu ile sona erdirilebilir⁷¹.

Kişinin geleceğe dönük nafaka hakkından feragat edemeyecek olması, mevcut nafaka hakkını kullanmak zorunda olduğu anlamına gelmeyecektir. Herkes üzerinde serbestçe tasarruf edeceği talep ve dava hakkını kullanmakta özgürdür (HMK m. 24/f.2, 3). Dava açmak bir hak olduğu gibi açılmış bulunan bir davadan feragat etmek de bir haktır⁷². HMK m. 307 gereğince feragat, davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesidir. Dolayısıyla nafaka talebiyle dava açan bir kişi hüküm kesinleşinceye kadar her zaman nafaka davasından feragat edebilir. Feragat beyanı dilekçe ile veya yargılama sırasında sözlü olarak yapılabilir ve bu beyan kesin hüküm gibi sonuç doğurur (HMK m. 309, m. 311). Feragat eden, feragat tarihine kadar işlemiş nafaka alacağından feragat etmiş sayılır. Mahkemede gerçekleşen ve açılmış olan nafaka davasının reddini gerektiren bu feragat, ihtiyaç sahibi kişinin ileride yeniden dava açarak nafaka istemesine engel değildir⁷³.

Alacaklı mahkemeden almış olduğu nafaka ilamını icraya koyup koymamakta serbest olduğu gibi dilediği zaman icra yoluyla yapılmakta olan tahsilâtı da

⁶⁸ Egger, a.g.e., s. 352; Tekinay, a.g.e., s. 598; Ergenekon, a.g.e., s. 38; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 390; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 545; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 294; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 453; “...Nafaka yönünden davalı tarafın duruşma sırasında ileri sürüp temyiz dilekçesine verdikleri cevap layıhasında da tekrarladıkları itirazda yerinde değildir. Zira; dava hakkı şahsiyet haklarından olup feragat edilemez (M.K. 23). Bu itibarla, nafakadan önceden vazgeçme hüküm ifade etmez. ...” Y. 2. HD, E. 1315, K. 2185 (Hukuk Türk, Mevzuat- İçtihat Bilgi Bankası).

⁶⁹ Ergenekon, a.g.e., s. 38; Bozovalı, a.g.e., s. 81.

⁷⁰ Egger, a.g.e., s. 352; Gürsel, a.g.m., s. 1219; Ergenekon, a.g.e., s. 38; Ruhi, a.g.e., s. 107.

⁷¹ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 390; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 353.

⁷² Abdurrahim Karşı, **Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 2. bs., İstanbul, Alternatif Yayıncılık, 2011, s. 375.

⁷³ Egger, a.g.e., s. 352; Ergenekon, a.g.e., s. 39; Tekinay, a.g.e., s. 598; Ruhi, a.g.e., s. 88.

durdurabilir⁷⁴. Alacaklı durdurduğu icrayı dilerse aynı ilama dayanarak tekrar devamını isteyebilir. Ancak nafaka alacaklısı icrayı durdurmak yerine, icra tutanağında usulüne uygun feragatte bulunmuş ve bu beyanını imzalamış ise, bu durumda, artık o ilama dayanarak cebri icra talebinde bulunması mümkün değildir⁷⁵. Nafaka ilamına dayanarak yapılan icra takibinden feragat eden nafaka alacaklısı tekrar nafaka alabilmek için mahkemeye başvurarak dava açmalı ve dava neticesinde ilam almalıdır⁷⁶.

⁷⁴ Ergenekon, a.g.e., s. 39.

⁷⁵ Ergenekon, a.g.e., s. 39; “... İcra zaptında alacaklının nafaka talebinden feragatına dair usule uygun olarak tesbit edilmiş bir beyan mevcuttur. Bu şekilde feragat mevcut olduktan sonra o ilama dayanılarak bilahare icra takibine devam olunamaz. Davacı kadının feragatinden sonraki vaziyetine göre yeniden nafaka talebine hakkı bulunup bulunmadığını mahkemenin tetkik edip bir karar vermesi icap eylerken hilafına mütalaa serdiyle yazılı şekilde karar ittihazi yolsuzdur. ...” Y 2. HD, 19.12.1957, E. 6405, K. 6428 (Doğanay, a.g.e., s. 231.)

⁷⁶ Egger, a.g.e., s. 352; Ergenekon, a.g.e., s. 39; Tekinay, a.g.e., s. 617; Bozovalı, a.g.e., s. 82.

İKİNCİ BÖLÜM

YARDIM NAFAKASINA İLİŞKİN TEMEL ESASLAR

I. GENEL OLARAK

Bir kimsenin yoksulluk ve sefalet içinde yaşaması ve yakın hısımlarının da ona yardımdan kaçınması, toplum hayatını etkiyebilecek ve dolayısıyla kamu düzeni ve menfaatine aykırı sonuçların meydana gelmesine sebep olabilecek bir olaydır⁷⁷. Belirtilen durum kamunun düzen ve menfaati ile alakalı olduğu için kanun koyucu bazı kan hısımlarını, yoksulluk içine düşen yakınlarına nafaka ödemekle yükümlü tutmuştur. Nitekim TMK m. 364/f.1 şu şekilde düzenlenmiştir:

“Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür.”

Kanun hükmünde de belirtildiği üzere yardım nafakası belli derecede kan hısımları arasında kanundan doğan bir yükümlülük olup, bu yükümlülük üstsoy, altsoy ile kardeşler arasında sınırlanmıştır. Söz konusu hükümde yardım nafakasını kimlerin isteyebileceği düzenlendikten sonra hangi şartla talep edilebileceği belirtilmiştir. Buna göre nafaka talep edebilmek için talep edenin yoksulluk ve ihtiyaç içinde bulunması veya kendisine yardımda bulunulmadığı takdirde yoksulluğa düşeceği muhakkak olması gerekir. Bununla birlikte kanun koyucu kardeşler arasında nafaka talep edilebilmesi için yoksulluk içinde olma şartının yanında bir koşul daha aramaktadır. Bu koşul TMK m. 364/f.2’de düzenlenmiştir. TMK m. 364/f.2’ye göre, *“kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır”*. Hükümden de anlaşılacağı üzere kardeşlerin birbirine karşı nafaka ile yükümlü olabilmeleri “refah içinde” bulunma şartına bağlıdır. Refah

⁷⁷ Tekinay, a.g.e., s. 586.

içinde bulunma kavramı çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak incelenecektir⁷⁸.

TMK m. 365 hükmü, “yardım nafakalarında dava hakkı” kenar başlığı altında düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında, yardım nafakası yükümlülükleri arasındaki sıra belirlenmiştir. İkinci fıkrasında nafaka alacaklısının ihtiyaçları nazara alınmakla beraber, nafaka miktarının borçlunun mali gücüne uygun ve onu geçim sıkıntısına düşürmeyecek miktarda olması gerektiği vurgulanmıştır. Üçüncü fıkarda, nafakanın tamamının, nafaka yükümlüsü bir veya bir kaçından istenmesinin hakkaniyete aykırı düşmesi halinde hâkime miktarın azaltılması veya tamamen kaldırılması konusunda yetki tanınmaktadır. Ayrıca, hâkim talep halinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğine de karar verebilecektir. Dördüncü fıkarda ise nafaka alacaklısına bakan resmi veya kamuya yararlı kurumların da dava hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Maddenin son fıkrası ile de nafaka alacaklısına kolaylık sağlamak üzere, yetkili mahkemeye ilişkin özel bir hüküm getirilmiştir.

II. YARDIM NAFKASININ ÖZELLİKLERİ

A. Yardım Nafakasının Taliliği

Yardım nafakası, nafaka talebinde bulunan kişiye bakmakla yükümlü bir kimse varsa tali niteliktedir. Yani nafaka alacaklısı, bakım yükümlülüğü olan kimseden önce bakım nafakası istemek, bu girişimden olumlu bir sonuç alamazsa, o zaman yardım nafakası isteminde bulunması gerekir⁷⁹. TMK m. 364/f.3 hükmüne göre, “Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır”. Bu sebeple karı ya da koca eşinden, ergin olmayan çocuk baba ya da annesinden bakım nafakası alma imkânına sahip oldukları sürece yardım nafakası talep edemezler⁸⁰. Bu sebeple

⁷⁸ Bkz. İkinci Bölüm, IV, B, 2.

⁷⁹ Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 447.

⁸⁰ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 472; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 344; Öztan, a.g.e., s. 585-586; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 447.

eşlerden biri yoksulluk içinde olması durumunda bu eş, önce bakım yükümlü olan eşinden nafaka isteminde bulunacak, eğer eş acze düşüp bakım borcunu yerine getiremezse, o takdirde nafaka yükümlülerine, örneğin çocuklarına başvuracaktır⁸¹.

Eşler boşanmış olsa bile yoksulluğa düşen eşin bakımından birinci derecede koca sorumlu olduğundan, diğer eşten yoksulluk nafakası isteme hakkı olan eş yardım nafakası isteyemez⁸². Ancak kişinin aldığı yoksulluk nafakası onu zarurettten kurtarmaya yetmiyorsa o durumda yardım nafakası talep edilebilir⁸³.

B. Yardım Nafakasının Karşılıklı Oluşu

Yardım nafakası kanunda sayılan hısımlar arasında çift yönlü, yani karşılıklıdır⁸⁴. Bir kimsenin bir kişiden nafaka isteme hakkı varsa, aynı zamanda o kişiye karşı nafaka ile yükümlüdür. Dolayısıyla TMK m. 364/f.1’de sayılan üstsoy, altsoy ve kardeşler birbirlerine karşı hem yardım nafakası verme yükümlülüğü altındadır, hem de birbirlerinden yardım nafakası talep etme hakkına sahiptir. Bu karşılıklılık evlatlık ile evlat edinen arasında da mevcuttur. Evlatlık ilişkisi devam ettiği sürece, evlatlık ile evlat edinen arasında karşılıklı nafaka yükümlülüğü devam eder⁸⁵.

⁸¹ “... Evli kadınların nafakalarından birinci derecede kocaları yükümlüdür. (M.K. 152) Ancak, kocanın aczi gerçekleştiğinde kadın çocuklarından nafaka isteyebilir. (M.K. 315) ...” Y. 2. HD., 02.02.1976, E. 421, K. 740 (YKD, 1976, C. II, S. 10, s. 1546).

⁸² Y. 2. HD., 12.02.1998, E. 1250, K. 1438 (Özüğür, a.g.e., s. 479);

⁸³ “... MK. 144. maddesi uyarınca aldığı yoksulluk nafakası kendisini zarurettten kurtarmayan usul veya fîru TMK. 315. maddesi uyarınca da nafaka isteyebilir.” Yargıtay 2. HD, 03.12.1993, E. 1993/10879, K. 1993/11757 (Özüğür, a.g.e., s. 493).

⁸⁴ Egger, a.g.e., s. 338; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 469; Tekinay, a.g.e., s. 587-588; Feyzioğlu, a.g.e., s. 575; Hüseyin Hatemi/Rona Serozan, **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 337; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 342; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 291; Öztan, a.g.e., s. 580; Rona Serozan, **Çocuk Hukuku**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006, s. 246; Bozovalı, a.g.e., s. 7; Erdem, a.g.e., s. 21-22; Söyler, a.g.e., s. 21-22; Dolu, a.g.e., s. 35-36; Topuksak, a.g.e., s. 4.

⁸⁵ Ergenekon, a.g.e., s. 40.

C. Birden Fazla Nafaka Yükümlüsü Arasındaki Sorumluluğun Şekli

Birden fazla kişinin nafaka yükümlüsü olduğu durumda bu kişiler arasındaki sorumluluğun niteliğini belirlemek önemlidir. Zira ilerde ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz üzere, yardım nafakası nafaka yükümlülerinden TMK m. 365/f.1 gereğince mirasçılıktaki sıraya göre talep edilir⁸⁶. Bununla birlikte aynı miras sırasında olan veya şartlar gereği ayrı miras sırasında olmalarına rağmen birlikte takip edilen mirasçılar arasındaki borçluluk ilişkisi nedir?

Nafaka yükümlüleri arasındaki ilişki müteselsil sorumluluk değildir⁸⁷. Dolayısıyla alacaklı aynı derecede birden fazla yükümlü bulunmakta ise, nafakanın tamamını, bunların dilediği birinden isteyemez. Keza müteselsil sorumluluk bulunmadığı için nafaka yükümlüleri arasında rücu ilişkisi de söz konusu olmayacaktır⁸⁸. Örneğin, nafaka için iki oğlunu takip eden kişi, nafakanın tamamını oğullarından birinin hiç ödeme gücü olmadığı için diğer oğlundan talep ve tahsil edebilir, fakat bu şekilde ödemede bulunan çocuk ileride kardeşinin maddi durumu düzelince, yaptığı ödemeler için rücu hakkına sahip değildir. Müteselsil sorumluluk kabul edilmiş olsaydı bu durum nafaka yükümlüleri arasında istenmeyen rücu ihtilaflarına yol açabilirdi. Birden fazla mükellefin sorumluluğu eşitlik üzerine veya mirastaki paylarına göre de değildir⁸⁹.

⁸⁶ Bkz. İkinci Bölüm, V.

⁸⁷ Egger, a.g.e., s. 357; Gürsel, a.g.m., 1227; s. Birsen, a.g.e., s. 429; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 473; Öztan, a.g.e., s. 586; Ruhi, a.g.e., s. 88; “... Mahkemece, davacının (annenin) bakım ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gerekli nafaka miktarı tespit ettirilmiş ise de, nafaka yükümlüsü davalıların her birinin ödeyeceği nafaka miktarı (davalıların mali ve içtimai durumları ile hakkaniyet ilkesi gözetilerek) belirlenip, ayrı ayrı takdir edilmemiştir. Öte yandan, davalılar (yükümlüler) arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla, müteselsil sorumlulukları da söz konusu değildir. Nafaka ile yükümlü tutulan davalıların hepsinin ödemesi gereken toplam nafaka miktarından; her birinin müteselsilen sorumlu tutulması doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. ...” Y. 3. HD., 21.05.2002, E. 5037, K. 12756 (Nihat Yavuz, *Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008, s. 621-622)

⁸⁸ Ergenekon, a.g.e., s. 41.

⁸⁹ Egger, a.g.e., s. 357; Kemalettin, Birsal, *Medeni Hukuk Dersleri*, 6. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1966, s. 429; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 473.

Birden fazla nafaka yükümlüsü söz konusu olduğunda her bir yükümlünün sorumlu olduğu nafaka miktarı kendi mali durumuna uygun olacak şekilde belirlenecektir⁹⁰. Hâkim, yükümlülerden birini daha çok, diğerini daha az nafaka ödemekle yükümlü tutabilir. Nafaka alacaklısı, her bir yükümlüden ödeme gücü oranında nafaka talep edebileceğinden, ödeme gücü olsa bile, nafakanın tamamını sadece bir yükümlüden isteyemez. Nafaka yükümlülerinin birinden veya birkaçından nafaka istenmesi halinde diğerlerinin sorumlu olacağı nafaka miktarı hesaba katılarak nafaka takdir edilmelidir⁹¹.

D. Taraflar Arasındaki Aile Bağlarının Zayıflamasının Nafaka Talebine Etkisi

Aile bağları çeşitli nedenlerden dolayı sarsılabilir veya tamamen ortadan kalkabilir. TMK'nın yardım nafakasının koşullarını düzenleyen maddelerinde (TMK m. 364, m. 365), aileye karşı vazifelerin kusur ile ortadan kalkması, yardım nafakasının talep edilmesine engel bir hal olarak düzenlenmemiştir. Yargıtay bir kararında, aile bağlarının zayıflamasının nafaka talebine etkisini ayrıntılı şekilde tartışmıştır⁹². Yargıtay'ın bu kararına göre, "...Nafaka yükümlülüğünün ortadan kaldırılması, MK m. 365/3'te düzenlenmiştir. Bu hükme göre, "nafakanın, yükümlülerin bir ya da birkaçından istenmesi hakkaniyete aykırıysa, hakim, onların nafaka yükümlülüğünü azaltabilir veya kaldırabilir." O nedenle, kural olarak nafaka yükümlülüğünün kaldırılması için birden çok nafaka yükümlüsünden talep edilmesi ve yükümlülerden birinin nafaka yükümlülüğünü yerine getirmesi halinde, diğerinden talep edilmesinin hakkaniyete aykırı bulunması gerekir. Bunun dışında nafaka

⁹⁰ Egger, a.g.e., s. 357; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 472-473; Ergenekon, a.g.e., s. 41; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 385; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 348.

⁹¹ Y. 3. HD., 18.09.2008, E. 9868, K. 14968 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁹² Y. 3. HD., 22.01.2008, E. 2007/19271, K. 2008/860 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası); Aynı yönde başka bir Yargıtay kararı için bkz. "...Yardım nafakası, aile bireylerini yoksulluk ve düşkünlükten kurtarmaya ilişkin bir nevi sosyal yardımlaşma olup ahlak kuralları ile geleneklerin zorunlu kıldığı bir ödevdir. Yardım nafakası isteyen kusuru ile yardıma muhtaç duruma düşmüş olması, yükümlüyü borcundan kurtarmamaktadır. Aile bağlarının herhangi bir nedenle zayıflamış olması da altsoyun yükümlülüğünü ortadan kaldırma bir neden olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle kanun koyucu, yardım nafakasını kişinin ve toplumun vicdanına bırakmamış, kanuni bir ödev olarak düzenlemiştir. ..." Y. 3. HD., 22.09.2008, E. 12568, K. 15376 (Ruhi, a.g.e., s. 602-603).

yükümlülüğünün ortadan kaldırılmasını düzenleyen herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Yardım nafakası, ahlak kuralları ile geleneklerin zorunlu kıldığı sosyal ödevdir ve kanun koyucu, kişinin ve toplumun vicdanına bırakmamış, kanuni bir ödev olarak düzenlemiş, bu ödevin ortadan kaldırılmasını ise, MK m. 365 ile sınırlamıştır. Yardım nafakası, zarurete düşen hısımın yaşamını sürdürebilmesi için zorunlu yardım isteğidir. Yardım nafakası isteyen kusuru ile yardıma muhtaç duruma düşmüş olması, yükümlüyü borcundan kurtarmamaktadır. Aile bağlarının herhangi bir nedenle zayıflamış olması da yükümlülüğü ortadan kaldıran bir neden olarak düzenlenmemiştir. Yardım nafakasının koşulları objektiftir ve bu koşulların gerçekleşmesi halinde nafaka borcu doğmaktadır... Davacı 70 yaşlarında, nafaka yükümlüsü oğul refah içerisinde. Aile bağları babanın kusuru ile zayıflamıştır. Ne var ki, MK'nın 2. maddesindeki dürüstlük kuralı, bu koşullarda davalı oğlun nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edilmemelidir. Oğlun yardıma muhtaç duruma gelmiş olan babasına karşı asgari yaşama giderlerini karşılama borcu, dürüstlük kuralı gereği ortadan kaldırılamaz. Aksini gerektirir. Zira altsoyun (oğlun) üstsoya (babaya) karşı yardım yükümlülüğü ile üstsoyun altsoya karşı olan yardım yükümlülüğünün ahlaki, geleneksel ve toplumsal nedenleri farklıdır...". Yargıtay bu kararında aile bağlarının nafaka alacaklısı (baba) davacının kusuru ile zayıflamış olduğunu ancak TMK'nın 2'nci maddesindeki dürüstlük kuralının, bu koşullarda davalının nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay davalının (oğul) yardıma muhtaç duruma gelmiş olan davacıya (baba) karşı asgari yaşama giderlerini karşılama borcu, dürüstlük kuralı gereği ortadan kaldırılamacağı çünkü altsoyun (oğul) üstsoya (baba) karşı yardım yükümlülüğü ile üstsoyun altsoya karşı olan yardım yükümlülüğünün ahlaki, geleneksel ve toplumsal nedenleri farklı olduğunu ifade ederek TMK m. 364'ün bu şekilde yorumlanması gerektiğini açıklamıştır. Sonuç olarak, mahkemece yapılacak yargılamaya göre, davacı babanın yardıma muhtaç olduğu, yoksul olduğu (TMK m. 364) saptandığı takdirde, TMK m. 365 uyarınca "davacının geçinmesi için gerekli" yardım nafakasına hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Nafaka yükümlüsü ile nafaka alacaklısı arasında mirastan çıkarmayı gerektirecek olaylar da meydana gelebilir. Mirastan çıkarma sebepleri TMK m.

510/f.1 ve f.2’de düzenlenmiştir. Anılan hükme göre mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemiş veya mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemişse mirasbırakan saklı paylı mirasçısını mirastan çıkarabilir. Bu şekilde mirastan çıkarılmayı gerektirecek bir hal mevcut ise nafaka yükümlülüğü devam edecek midir? Belgesay, üstsoy, altsoy ve kardeşlere karşı mirastan çıkarmaya hak veren bir sebep mevcut ise nafaka talebinin kabul edilmemesi fikrindedir⁹³. Zira böyle bir durumda nafaka hakkının kabulü, aile üyelerinin birbirlerinin haklarına tecavüzlerinin mübah sayılmasına yol açar ve aile bağlarını güçsüzleştirir⁹⁴. Gürsel ve Ergenekon ise, mirastan çıkarmayı gerektirecek bir olayın meydana gelmesinin altsoy, üstsoy ve kardeş arasındaki hısımlık bağıni ortadan kaldırmayacağından nafaka yükümlülüğünün devam edeceğini belirtmektedirler⁹⁵. Yargıtay’ın eski tarihli bir kararında, nafaka talebinde bulunan kimsenin, nafaka yükümlüsünü mirastan çıkarmış olmasını, nafaka borçlusunun yükümlülüğünü sona erdiren bir sebep olarak görülmemiştir⁹⁶. Yine Yargıtay bir kararında, annenin, oğlunu küçük yaşta ona buna terk etmesi oğlunu başkalarına bırakması büyüüp iş sahibi oluncaya kadar onunla ilgilenmemesi ananın nafaka hakkını iskat etmeyeceğini ifade etmiştir⁹⁷. Yargıtay bir başka kararında ise, dürüstlük (TMK m. 2) ve hakkaniyet (TMK m. 4) kurallarına aykırı bir biçimde nafaka yükümlüsünü döven, mirastan çıkarılmayı gerektirecek bir davranış içinde bulunan kişiye, nafaka verilmesinin hısımlar arasındaki bağları ve dayanışmayı artıran kurallarla bağdaşmayacağını belirtmiştir⁹⁸.

TMK’da aile bağlarının herhangi bir nedenle zayıflamış olması nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir neden olarak düzenlenmemiştir. Ancak kanun

⁹³ Mustafa Reşit Belgesay, **Türk Kanunu Medenisi Şerhi**, 3. bs., İstanbul, Şaka Matbaası, 1949, s. 298.

⁹⁴ Belgesay, **a.g.e.**, s. 298.

⁹⁵ Gürsel, **a.g.m.**, 1224; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 114.

⁹⁶ Y. 2. HD., 20.06.1940, E. 1479, K. 2427 (Özüğür, **a.g.e.**, s. 498).

⁹⁷ Y. 2. HD., 25.12.1947, E. 7584, K. 6786 (Özüğür, **a.g.e.**, s. 498).

⁹⁸ Y. 2. HD., 02.02.1995, E. 12296, K. 1222 (Özüğür, **a.g.e.**, s. 491-492).

hükümlerinin sırf lafzından hareket ederek nafaka ödenmesine hükmedilmesi, dürüstlük kuralı ile bağdaşmayacak ve hakkın kötüye kullanılması söz konusu olacaktır⁹⁹. Kanunun lafzı önemli olduğu kadar kanunun getiriliş amacı, düzenleme sebebi de önemlidir. Yardım nafakası, aile bireyleri arasında olması gereken yardımlaşma ve dayanışmanın gereği olarak yoksulluk içinde olan, kendi geçimini temin edemeyen kişilerin asgari geçimlerinin temin edilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Aileye karşı vazifelerini ağır surette ihlal edilmesi veya mirastan çıkarılmayı gerektirecek bir sebebin bulunması halinde yardım nafakasına hükmedilmesinin doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Zira aile bağlarının zayıflamış veya tamamen ortadan kalkmış olmasına rağmen bağlanacak nafaka aile üyeleri arasındaki nefret ve kini artıracaktır. Ayrıca aile bağlarını kendi kusuru ile temelinden sarsmış bir kişinin, aile birliğinin sağladığı hak ve yükümlülüklerden yararlanmak istemesi dürüstlük kuralı ile bağdaşmayacağından kusurlu olan davacıya nafaka ödenmesine hükmetmek hukuka ve hakkaniyete aykırı olacaktır.

III. YARDIM NAFKASI ALACAKLILARI VE YÜKÜMLÜLERİ

A. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu, yardım nafakası alacaklılarını ve yükümlülerini sınırlı olarak belirlemiştir. TMK'nın 364'üncü maddesine göre belli kan hısımlarından sadece üstsoy, altsoy ve kardeşler nafaka vermekle yükümlüdür. Yardım nafakası ile yükümlü olan hısımlar kanunda sayılanlardan ibaret olup, genişletilemez¹⁰⁰. Dolayısıyla sayılan hısımların dışındaki hısımlar kanunen nafaka ödemekle yükümlü olmadıkları gibi nafaka da talep edemezler¹⁰¹. Mesela, amca, dayı, hala, teyze gibi kanunda belirtilen kan hısımlarından olmayan hısımlar arasında nafaka yükümlülüğü

⁹⁹ Meltem Demiral, "Aile Bağlarının Ortadan Kalktığı Hallerde Yardım Nafakası Talebinin Yerindeligi Hakkında Bir Yargıtay Karar İncelemesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, Özel S. 2009, s. 1111-1138.

¹⁰⁰ Egger, a.g.e., s. 338; Tekinay, a.g.e., s. 588-589; Feyzioğlu, a.g.e., 575-576; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 289; Öztan, a.g.e., s. 582; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1134.

¹⁰¹ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 469; Dural/Öğüz/Gümüüş, a.g.e., s. 342; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 445.

bulunmadığı gibi arasında soy bağı olmayan gelin ve kayınpeder arasında da nafaka yükümlülüğü bulunmamaktadır¹⁰². Şayet, nafaka yükümlülüğü olmayan bu kimselerden biri diğerine nafaka öderse, bu bir ahlaki borcun ifası sayılacağından ödenen nafaka TBK m. 78 (BK m. 62/c.2) gereğince geri istenemez¹⁰³.

B. Üstsoy ve Altsoy

TMK m. 364'e göre, yardım nafakası yükümlülüğü sadece üstsoy, altsoy ve kardeşler arasında söz konusu olabilir. Altsoy ve üstsoy hısımları, hangi derece olursa olsun, yardım nafakası ile yükümlüdür¹⁰⁴. Üstsoy-altsoy hısımlığı, birbirinden üreyenler arasında meydana gelen kan hısımlığıdır (TMK m. 17/f.2). Kişiden yukarı doğru çıkan hısımlık (örneğin, baba, ana, büyük baba, büyük ana ve onların ana ve babaları vd.) üstsoy hısımlığı, kişiden aşağı doğru inen (çocuklar, torunlar, torunların çocukları vd.) hısımlık ise altsoy hısımlığıdır¹⁰⁵. Bu yükümlülük bakımından anne ya da baba tarafından hısım olma arasında bir fark yoktur¹⁰⁶. Bu nedenle bir kimsenin anne tarafından veya baba tarafından üstsoyu TMK m. 364/f.1 anlamında aynı şartlarla nafaka yükümlüsüdür.

Soybağının nasıl kurulacağını düzenleyen TMK m. 282 hükmüne göre, çocuk ile anne arasında soybağı doğumla kurulur. Anne yönünden, evlilik dışı doğan çocuk ile anne ve annesinin hısımları arasında soybağı ilişkisi doğum nedeniyle

¹⁰² Feyzioğlu, a.g.e., s. 576; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 469; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 445; "...Davacı gelin ile davalı kayınpeder arasında böyle bir soy bağı ilişkisi bulunmadığından dolayı, davacı hakkında nafaka takdirine ilişkin kararda bir isabet bulunmamaktadır. ..." Y. 3. HD., 6.5.2008, E. 7185, K. 8276 (Ruhi, a.g.e., s. 606); "... Somut olayda davalı dede her ne kadar torunları olan davacının çocuklarına nafaka vermekle yükümlü ise de, bizzat davacıya (gelinine) altsoy ve üstsoy bağı bulunmadığından nafaka vermek zorunda değildir. ..." Y. 3. HD., 10.06.2003, E. 7344, K. 7316 (Yavuz, a.g.e., s. 637-638); Y. 2. HD., 31.05.1957, E. 2766, K. 3210 (Hilmi Yazıcı/Hasan Atasoy, Şahıs, Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı 1952-1970, Ankara, y.y., 1970, s. 687).

¹⁰³ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 379; Feyzioğlu, a.g.e., s. 575.

¹⁰⁴ Tekinay, a.g.e., s. 589; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 379; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 468.

¹⁰⁵ Mustafa Dural/Tufan Ögüz, *Türk Özel Hukuku: Kişiler Hukuku*, C. II, 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004, s. 172; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 445.

¹⁰⁶ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 379; Dural/Ögüz/Gümüş, a.g.e., s. 341; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 445.

kendiliğinden kurulur¹⁰⁷. Bu sebeple anne ve anne tarafındaki hısımlardan, soybağının her hangi bir şekilde tespitine gerek olmadan nafaka istenebilir. Evlilik dışı doğan çocuk ile babası arasında nafaka yükümlülüğünün doğabilmesi için ise öncelikle çocuk ile baba arasında soybağının kurulmuş olması gerekir¹⁰⁸. TMK m. 282/f.2 gereğince, çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik (TMK m. 292), tanıma (TMK m. 295 vd.) ya da babalık hükmü (TMK m. 301 vd.) ile kurulacaktır.

Evlilik dışı doğmuş bir çocuk ile baba arasında yardım nafakası ilişkisinin varlığı için, sadece biyolojik kan hısımlığının yeterli olmadığı, tanıma ya da babalık kararının bulunması gerektiği genel olarak kabul edilmektedir¹⁰⁹. Buna karşılık bazı yazarlar¹¹⁰, kanun koyucunun TMK m. 364/f.1 (MK m. 315) hükmünde kan bağına önem vermediğinden “üstsoy-altsoy hısımlığı” ifadesini kullanmadığı, sadece “üstsoy-altsoy” kavramını kullandığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla altsoy-üstsoy ilişkisi soybağının kurulmuş olmasından bağımsız olarak anlaşılmalı ve evlilik dışı çocuk tanınmamış veya babalığa hükmedilmemiş olsa dahi çocuk ile tabii baba arasında nafaka ilişkisi kabul edilmelidir. Kanaatimizce, evlilik dışı doğan çocukla babası arasında soybağı kurulmadan nafaka yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır. Çocuk ile baba arasında soybağı kurulmadan nafaka talebine imkân tanıdığımızda bir kimse gerçekte aralarında soybağı kurulamayacak kişilerin de nafaka talebiyle

¹⁰⁷ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 469; Gürsel, a.g.m., s. 1223; Tekinay, a.g.e., s. 589; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 379; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 341; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 445.

¹⁰⁸ Egger, a.g.e., s. 336; Gürsel, a.g.m., s. 1223; Ergenekon, a.g.e., s. 51; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 470; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 457; Birsen, a.g.e., s. 428; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 379; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 341-342; Öztan, a.g.e., s. 583; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 445; Ruhi, a.g.e., s. 79; Topuksak, a.g.e., s. 14; “...Davacının nafaka talebi Türk Medeni Kanunun 364. maddesine dayalıdır. Bu madde gereğince nafakaya hükmedilmesi için davacı ve nafaka yükümlüsü arasında altsoy yada üst soy hısımlık ilişkisinin bulunması şarttır. Davacıyla davalı arasında soybağının tesisine yönelik dava reddedildiğine bu bölüm kesinleşmiş olduğuna göre davanın nafakayla yükümlü tutulması doğru görülmüştür. ...” Y. 2. HD., 4.2.2008, E. 2007/578, K. 2008/913 (Kazancı İçtihat Bankası); “...Evlilik dışı çocuklar yönünden; annenin, babadan nafaka isteyebilmesi için, baba ile çocuklar arasında soybağının kurulmuş olması gerekir. Çocuk ile ana arasındaki soybağı doğumla kurulur. Baba ile aradaki soybağı ise babanın anayla evlenmesi, tanıma veya hakim kararı ile gerçekleşir (TMK: mad.282). ...” (Yavuz, a.g.e., s. 622).

¹⁰⁹ Egger, a.g.e., s. 336; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 470; Birsen, a.g.e., s. 428; Belgesay, a.g.e., s. 297; J. Bergeret, “Zina ve Fücür Mahsulü Çocukların Nafaka Hakları”, Çev. Toprak Vamık, AD, S. 9, 1956, s. 994; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 379; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 342; Feyzioğlu, a.g.e., s. 576; Öztan, a.g.e., s. 583; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 445; Ruhi, a.g.e., s. 79.

¹¹⁰ Ergenekon, a.g.e., s. 53; Tekinay, a.g.e., s. 589-590.

karşılaşmasına imkân tanımış olabiliriz. Bu durum kanunda sayılmayan kişilerin nafaka talep edemeyeceği kuralına aykırılık teşkil eder.

Ana ve baba, küçük çocuklarına ergin oluncaya kadar TMK m. 327 gereğince bakmakla veya boşanma kararı sonucunda çocuğun velâyeti kendisine verilmeyen eş TMK m. 182 gereğince iştirak nafakası ödemekle yükümlüdür. O halde bir çocuğun anne ve babasından yardım nafakası isteyebilmesi, onun ergin olmasına bağlıdır¹¹¹. Ancak babaları ölen çocuğa annelerinin bakmaya gücü yetmediği durumda çocuk ergin değilse bile mirasçılık sırasına¹¹² göre nafaka yükümlülerinden yardım nafakası isteyebilir¹¹³.

C. Evlat Edinme İlişkisi

TMK m. 282/f.3'te sayılan soybağının kurulma yollarında biri de evlat edinmedir¹¹⁴. Evlat edinmeye dayanan soybağı doğrudan mahkeme kararı ile birlikte kurulur (TMK m. 315/f.1). Evlat edinme ilişkisinin kurulması ile evlatlık ile evlat edinen arasında hısımlık ilişkisi meydana gelir ve soybağının kurulmasına bağlı sonuçlar ortaya çıkar¹¹⁵.

Evlatlığa ilişkin hükümleri düzenleyen TMK m. 314/f.1 hükmü uyarınca evlat edinme ile birlikte, ana ve babaya ait olan hak ve yükümlülükler evlât edinene geçer. Anılan hükümde söz konusu olan hak ve yükümlülükler evlat edinenin velayet hakkının ve altsoy-üstsoy ilişkisinin doğmasıdır¹¹⁶. Evlat edinmeyle birlikte evlat edinen ile evlatlık arasında soybağı kurulduğu ve ana babaya ait olan hak ve yükümlülükler evlat edinene geçtiği için, evlat edinen ile evlatlık arasında nafaka

¹¹¹ Tekinay, a.g.e., s. 589; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 469; Feyzioğlu, a.g.e., s. 577; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 290.

¹¹² Yardım nafakası talebinde takip edilecek sıra için bkz. İkinci Bölüm, V.

¹¹³ Feyzioğlu, a.g.e., s. 577.

¹¹⁴ Evlat edinme hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Murat Aydoğdu, **Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme**, 2. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2010, s. 107 vd.; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 286 vd.

¹¹⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 308.

¹¹⁶ Ergenekon, a.g.e., s. 54; Dural/Öğüz, a.g.e., s. 308.

yükümlülüğünün doğacağı kabul edilmektedir¹¹⁷. Yargıtay'da bu görüştedir¹¹⁸. Evlat edinen ile evlatlık arasındaki nafaka yükümlülüğü karşılıklı olduğundan, evlat edinen de evlatlığından nafaka isteyebilir¹¹⁹.

Evlat edinenin altsoyu ve üstsoyu ile evlatlık arasında soybağı kurulmadığından, bunlar arasında nafaka yükümlülüğü yoktur¹²⁰. Bununla birlikte evlat edinen ile evlatlık arasında nafaka yükümlülüğünün bulunması, her ikisinin kendi altsoy-üstsoy ve kardeşleriyle arasındaki nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz¹²¹.

Evlatlık ilişkisinin kurulması, evlatlığın gerçek ailesiyle olan soybağını sona erdirmemektedir. Evlatlığın ailesiyle olan soybağının devam etmesi sebebiyle TMK m. 314/f.5'te, "*Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir*" hükmüne yer verilmiştir. Evlatlık ile onun asıl ana ve babası arasında soybağı varlığını koruduğu için evlat edinme ilişkisinin

¹¹⁷ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 469-470; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 455; Ergenekon, a.g.e., s. 54; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 379; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 342; Tekinay, a.g.e., s. 590; Feyzioğlu, a.g.e., s. 575; Köprül/Kaneti, a.g.e., s. 639; Öztan, a.g.e., s. 583; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 445; Zevkililer/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1133; Bozovalı, a.g.e., s. 7; Topuksak, a.g.e., s. 15.

¹¹⁸ "... MY. 257 ve 315. maddeleri gereğince koşulları varsa evlat edinen evlatlıktan, evlatlıkta evlat edinenden yardım nafakası isteyebilir..." Y. 2. HD., 24.02.1994, E. 9252, K. 927 (Özügür, a.g.e., s. 493); Aynı yönde başka bir Yargıtay kararı için bkz. "...Evlât edinme sözleşmesi yapılmakla, evlatlığın ana - babasına ait hak ve borçlar evlat edinen kişiye intikal eder. (M.K.257). Yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşen ana-baba, fûruundan (alt soyundan) nafaka isteyebileceği gibi feriler (altsoy) yani çocuklar da ana ve babalardan nafaka isteyebilirler. (M.K.315). Nafaka davası, bununla yükümlü olanlar hakkında mirastaki tertip sırasına göre açılır. (M.K.316). Evlatlığa alınan kişinin, asıl ailesinden (yani ana-baba ve kardeşlerden) miras almak hakları düşmez. (M.K.257). Açıklanan maddelerin tümü birlikte mütalaa edildiği takdirde, şartları gerçekleştiğinde, evlatlığa verilen çocuk da, ana-babasından nafaka isteyebilir. Evlatlığa verilen kimsenin ana-babasından miras alma hakkı düşmez. Mirasçılık sıfatı devam ettiği için, nafaka yükümlülüğü veya nafaka hakkı da karşılıklı olarak saklıdır. Öte yandan evlat edinilmekle ana-babaya ait bakım yükümlülüğü evlat edinene geçer. Ne varki evlat edinenin acze düşmesi halinde evlatlık, ana-babasından nafaka isteyebilir. ... " Y. 2. HD, 17.03.1987, E. 1425, K. 2234 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹¹⁹ Feyzioğlu, a.g.e., s. 576; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 379; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 342; Öztan, a.g.e., s. 583; Ruhi, a.g.e., s. 79; Aydoğdu, a.g.e., s. 680.

¹²⁰ Belgesay, a.g.e., s. 298; Gürsel, a.g.m., s. 1223; Ergenekon, a.g.e., s. 55; Tekinay, a.g.e., s. 590.

¹²¹ Ergenekon, a.g.e., s. 56; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 387.

kurulmasından sonra da karşılıklı nafaka yükümlülüğü devam eder¹²². Bununla birlikte, burada dikkat edilmesi gereken husus evlatlığın evlat edinen ile asıl ana ve babası arasında nafaka talep etme veya nafaka verme durumu söz konusu olduğunda öncelik sırasının nasıl belirleneceğidir. TMK'da bu sıranın ne şekilde düzenleneceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Doktrinde, evlatlığın ana ve babasına karşı olan nafaka talebinin ikinci derecede olduğu, evlat edinenin nafaka yükümlülüğünü yerine getirmediği hallerde, evlatlığın ana ve babasına karşı nafaka talebinde bulunabileceği belirtilmektedir¹²³. Yargıtay'ın da bu yönde kararı mevcuttur¹²⁴. Kararda, evlat edinenin ölümü üzerine, asıl babanın nafaka ödemesi gerektiğine hükmedilmiştir. Feyzioğlu'na göre, evlatlık hem asıl ana ve babasına, hem de kendisini evlat edinen kimseye aynı zamanda nafaka ödemek durumunda kalırsa, bunlardan her hangi birine öncelik tanınmadan her ikisine de ödeme yapılması ve evlatlığın ödeme gücünün de ona göre belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır¹²⁵. Kanaatimize göre ana ve babaya ait olan hak ve yükümlülükler evlat edinen kimseye geçeceğinden evlatlık ile evlat edinen arasındaki nafaka yükümlülüğüne öncelik tanımak gerekir. Böylece muhtaç durumda olan evlatlık ise ve mirastaki sıraya göre üstsoyun ilk derecesi olan ana ve babadan nafaka istenmesi söz konusu oluyorsa, evlatlık önce evlat edinenden nafaka isteyecek, onun nafaka ödeme gücü yoksa bu takdirde asıl ana ve babasından nafaka talep edecektir. Evlat edinen ile asıl ana ve babanın yoksulluk içinde olmaları ve evlatlıktan nafaka istemeleri halinde ise, evlatlık ödeme kabiliyetine göre önce evlat edinene nafaka verecek sonra asıl ana ve babasının talebini karşılayacaktır.

¹²² Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s. 379; Feyzioğlu, *a.g.e.*, s. 576; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s. 309; Öztan, *a.g.e.*, s. 583.

¹²³ Egger, *a.g.e.*, s. 56; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 55-56; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s. 379; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s. 342; Akıntürk/Karaman, *a.g.e.*, s. 387; Ruhi, *a.g.e.*, s. 79; Aydoğdu, *a.g.e.*, s. 629.

¹²⁴ Y. 2. HD., 01.06.2001, E. 6751, K. 8604 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹²⁵ Feyzioğlu, *a.g.e.*, s. 576.

D. Kardeşler

TMK m. 364/f.1 hükmünde kardeşlerin de nafaka ile yükümlü olduğu belirtilmiştir. Altsoy ve üstsoy hısımlar arasında nafaka yükümlülüğü sınırsız olmasına rağmen, yan hısımlar arasındaki nafaka yükümlülüğü kardeşler ile sınırlandırılmıştır¹²⁶. Bu sebeple örneğin teyze, dayı, amca, yeğen, kayınvalide, kayınpeder, üvey ana ve üvey babadan yardım nafakası talep edilemez¹²⁷. Anılan kanun hükmüne baktığımızda, kız ve erkek kardeşler arasında eşitlik ilkesine uygun olarak, nafaka yükümlülüğü bakımından bir ayrım olmadığını görmekteyiz. Ancak kardeşlerin nafaka yükümlülüğü için kanun da özel bir şart düzenlenmiştir. TMK m. 364/f.2 uyarınca, kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır¹²⁸.

Kardeşlerin nafaka alacaklısı ve nafaka yükümlüsü olmaları için, ana baba bir kardeş olmaları şart değildir. Müşterek bir ana veya babanın bulunması, diğer bir ifadeyle kardeşlerin yarım kan hısımlı olmaları, nafaka yükümlülüğü için yeterli kabul edilmektedir¹²⁹. Keza kardeşlerin evlilik içinde doğmuş olup olmamalarının da nafaka yükümlülüğü açısından bir önemi yoktur¹³⁰. Evlilik dışı doğan çocuk baba tarafından tanındıktan veya babalığa hükmedildikten sonra evlilik içi doğan çocuklarla karşılıklı olarak nafaka vermekle yükümlü tutulabilir¹³¹.

¹²⁶ V. Necmettin Gücer, “Kardeşler Arasında Nafaka Mükellefiyeti”, *AD*, Ocak 1949, Sayı 1, s. 636 vd.; Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 470; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 50; Akıntürk/Karaman, *a.g.e.*, s. 446.

¹²⁷ “...Davacı Emine ile davalı arasında M.K. nun 315 nci maddesinde yazılı karabet münasebeti mevcut olmadığı cihetle, gelinine kayınbabasının nafaka vermekle mükellef olamayacağı düşünülmeyen yazılı şekilde karar itti hazı yolsuzdur. ...” Y. 2. HD., 02.05.1958, E. 2091, K. 2078 (Doğanay, *a.g.e.*, s. 20); “... Amca üzerine nafaka takdirine kanunen mesağ olmamasına mebni...” Y. 2. HD., 29.06.1937; E. 1977, K. 2589 (Doğanay, *a.g.e.*, s. 18).

¹²⁸ Refah hali için bkz. İkinci Bölüm, IV, B, 2.

¹²⁹ Belgesay, *a.g.e.*, 297; Gürsel, *a.g.m.*, s. 1224; Tekinay, *a.g.e.*, s. 590; Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 470; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 57; Feyzioğlu, *a.g.e.*, s. 575; Arslaner, *a.g.e.*, s. 49; Demet Çeliktas, “Medeni Kanunda ve Medeni Kanun Öntasarısında Nafaka”, *Yargıtay Dergisi*, C. 15, S. 1-4, Ocak-Ekim 1989, s. 686; Öztan, *a.g.e.*, s. 585; Ruhi, *a.g.e.*, s. 79.

¹³⁰ Gürsel, *a.g.m.*, s. 1224; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 57; Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 470; Tekinay, *a.g.e.*, s. 552; Feyzioğlu, *a.g.e.*, s. 575; Öztan, *a.g.e.*, s. 585; Akıntürk/Karaman, *a.g.e.*, s. 448.

¹³¹ Gürsel, *a.g.m.*, s. 1224.

Bir kimsenin evlatlığı ile o kişinin altsoyu arasında hısımlık bağı oluşmadığından bu kişilerle evlatlık arasında nafaka yükümlülüğü doğmamaktadır¹³². Bu sebeple örneğin, evlatlık ile evlat edinenin oğlu arasında nafaka yükümlülüğü söz konusu olmayacaktır.

E. Resmi Veya Kamuya Yararlı Kurumlar

Nafaka aile hukukundan doğan bir kurum olmakla beraber, kamu düzenini de ilgilendirir. Bu sebeple yoksulluk içinde kişiye yardımla yükümlü hısım bulunmadığı veya bunlar tarafından yardım temin edilmediği takdirde, bu yükümlülük devlete düşecektir. TMK m. 365/f.4 gereğince, nafaka isteme hakkına sahip olan bir kimse, resmi veya kamuya yararlı bir kurum tarafından bakılmakta ise, nafaka davasını bu kurumlar da açabilir. Bu sebeple TMK m. 364/f.1’de sayılan hısımlardan başka resmi veya kamuya yararlı kurumlar da nafaka isteyebilecektir¹³³. Resmi veya kamuya yararlı kurumlar yardım nafakası talep edebilir, fakat kendisinden yardım nafakası talep edilemez.

TMK m. 366 hükmünde, korunmaya muhtaç kişilerin bakımı ile yükümlü kurumların yaptıkları masrafları talep etme hakkı düzenlenmiştir. Anılan hükme göre, korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü olan kurumlar tarafından sağlanır ve bu kurumlar, yaptıkları masrafı nafaka yükümlüsünden isteyebilir. Bu hükümde, korunmaya muhtaç kişilere ilişkin özel yasalara yollama yapılmaktadır. Örneğin 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu¹³⁴ m. 30 gereğince, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kendisine yardımda bulunduğu kişiler için Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre nafaka ile yükümlü bulunanlar hakkında dava açmak hakkına sahiptir

¹³² Saymen/Elbir, a.g.e., s. 470.

¹³³ “...Dava ve nafaka isteme hakkına sahip olan kimse, resmi bir kurumda bakılmaları halinde o kurumun bağlı olduğu idare nafaka isteyebilir. 2828 sayılı Kanunla kurumuş olan Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, TMK. md. 316 uyarınca nafaka talebinde bulunabilir.” Y. 2. HD., 4.10.1994, E. 8184, K. 9387 (Nurten Yetik, Açıklamalı-İçtihatlı Nüfus, Velayet, Vesayet, Nafaka, Ankara, Bilge Yayınevi, 2007, s. 476).

¹³⁴ RG. 27.05.1983, Sayı 18059.

IV. YARDIM NAFKASININ ŞARTLARI

A. Yardım Nafakasının Alacaklı Bakımından Şartları

1. Hâkimden Talep

Yoksulluk içinde olan bir kişiye yetkili ve görevli mahkeme re'sen nafaka bağlamayacaktır. Kendi imkânları ile geçimini sağlayamayan ve yoksulluk içinde olan kişinin hısımlarından nafaka alabilmesi, o şahsın mahkemeden bunu talep etmesine bağlıdır¹³⁵. Dolayısıyla muhtaç durumda olan kişi veya bu kişinin yetkili temsilcisi tarafından talep edilmedikçe nafakaya hükmolunmaz.

2. Yoksulluk Hali

a. Genel Olarak

Yardım nafakası talep edebilmek için hak sahibinin yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması gerekir (TMK m. 364/f.1). Anılan hükümde de belirtildiği üzere hak sahibinin nafaka talebinde bulunabilmesi öncelikle yoksulluk içinde olması şartına bağlıdır.

Yoksulluk halinin neleri ihtiva edeceği hususunda elimizde bir kıstas olmadığından böyle soyut bir kavramın sınırlarını ve kapsamını belirlemek hayli güç bir meselidir. Bu sebeple biz de yoksulluk halinin ne olduğunu ve böyle göreceli bir kavramdan ne anlamamız gerektiğini daha iyi açıklayabilmek amacıyla Yargıtay kararları ve doktrindeki görüşler ışığında detaylı bir inceleme yapmayı uygun bulduk.

¹³⁵ Ergenekon, a.g.e., s. 65; Emin Başaklar, **Nafaka Davaları**, Ankara, Halkevleri Kültür Vakfı Basımevi, 1974, s. 147; Ruhi, a.g.e., s. 80; Demiral, a.g.m., s. 1114.

b. Yoksulluk Kavramı

Türk Medeni Kanunu'nda yoksulluğun ne olduğu, hangi ihtiyaçlarını temin edemeyen şahsın yoksulluk içinde sayılacağı hakkında bir kural veya ölçüt bulunmamaktadır. Hâkim, genel hayat tecrübelerine ve somut olayın özelliklerine göre yoksulluk halini bizzat tespit edecektir¹³⁶.

Yoksulluk halinin kanunda tanımlanmamış olması kanaatimizce uygun olmuştur. Zira yoksulluk, son derece elastiki, sınırları kesin bir şekilde belirlenmesi mümkün olmayan bir kavramdır. Yoksulluk hali doktrinde ağırlıklı olarak şu şekilde tarif edilmektedir: Genel olarak yaşaması ve geçimini sağlayabilmesi için zorunlu olan vasıtaları kendi imkânları ile elde edemeyen kimse yoksulluğa düşmüş sayılır¹³⁷. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında yoksulluk halini, “... *yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur*” şeklinde ifade ederek belli kıstaslarla belirlemiştir¹³⁸. Kararda ayrıca yoksulluk halinin hukuki olmaktan ziyade sosyal ve ekonomik bir kavram olduğu ve bu nedenle ülkenin ekonomik ve sosyal koşulları altında belirlemek gerektiği de ifade edilmiştir.

¹³⁶ Gürsel, a.g.m., s. 1219; Ergenekon, a.g.e., s. 57; Başaklar, a.g.e., s. 148.

¹³⁷ Egger, a.g.e., s. 340; Tekinay, a.g.e., s. 590; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 380; Dural/Öğüz /Gümüş, a.g.e., s. 343; Feyzioğlu, a.g.e., s. 590; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 291; Öztan, a.g.e., s. 587; “... Zaruret hali başkasının yardımı olmadan günlük yiyeceğini bile sağlayamayacak durumda olmaktır. ...” Y. 2. HD., 3.3.1975, E. 1781, K. 2009 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

¹³⁸ “...Yoksulluğun hukuksal kavramı anılan yasa maddesinde tanımlanmamıştır. Yeri gelmişken şunu belirtmek gerekir ki yoksulluk ekonomik ve sosyal koşullarla doğrudan ilgilidir. O nedenle bunu ülkenin ekonomik ve sosyal koşulları altında belirlemek gerekir. Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına sahiptir. (Anayasa 17/1, 55) Şu halde, bu temel hakkın tabii sonucu yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur...” YHGK., 07.06.1998, E. 656, K. 688 (Kazancı İçtihat Bankası).

c. Yoksulluk Halinin Tespiti

(1) Genel Olarak

Yardım nafakası tespit edilirken, objektif olarak talepte bulunanın kişinin geçinebilmesi için gerekli vasıtaları sahip olup olmadığı araştırılmalıdır. Bir kimse sadece içinde bulunduğu yoksulluktan kurtulmak, geçimini temin etmek amacıyla yardım nafakası talebinde bulunabilir, yoksa rahat ya da lüks bir yaşam sürmek için yardım nafakası talebinde bulunulması mümkün değildir. Bununla birlikte nafaka talep eden kimsenin temel ihtiyaçları onun yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu gibi nedenlerle farklılık arz edebilir¹³⁹. Örneğin, 75 yaşında hastalıklı ihtiyar bir kadın ile 20 yaşında ancak üniversite eğitimine devam eden bir gencin zaruri ihtiyaçları farklı olacaktır.

Yardım nafakası talebinde bulunmak için, yardım edilmemesi halinde yoksulluğa düşme tehlikesinin bulunması yeterlidir¹⁴⁰. Yani nafaka verilmediği takdirde, yoksulluğun meydana geleceği açıkça anlaşılmalıdır. Bu sebeple talep anında zarurete düşmüş olmak şart değildir¹⁴¹.

(2) Kişinin Malvarlığını Tüketmiş Olması

Yardım nafakası talep edebilmek için, talepte bulunanın tüm imkânlarına başvurmuş olması gerekir. Bu imkânların başında da malvarlığı gelir. Eğer nafaka talep eden kişinin geçimini temin edecek malvarlığı varsa, hısımlarına müracaat etmeden önce bu malvarlığını tüketmelidir¹⁴². Örneğin, nafaka talep eden kişinin bir

¹³⁹ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 473; Ergenekon, a.g.e., s. 58.

¹⁴⁰ Gürsel, a.g.m., s. 1220; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 474; Ergenekon, a.g.e., s. 62; Feyzioğlu, a.g.e., s. 580.

¹⁴¹ Egger, a.g.e., s. 349; Feyzioğlu, a.g.e., s. 580; Ergenekon, a.g.e., s. 62; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 474; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 380; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 343.

¹⁴² Egger, a.g.e., s. 340; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 474; Sıtkı Tuncer, "Muavenet Nafakası", AD, 1945, s. 686; Ergenekon, a.g.e., s. 60; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 380; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 343; "...TMK'nın 364. maddesine göre, yardım edilmediği takdirde zarurete düşecek usul ve furu ile kardeşler diğerinden yardım nafakası isteyebilir. Davacı zaruret halinde değilse, yardım nafakası

gayrimenkulü varsa bunu kiraya vermek suretiyle değerlendirebileceği gibi gayrimenkulü satıp elde edeceği parayı gelir getirecek bir alanda kullanabilir. Nafaka alacaklısının malvarlığını değerlendirme imkânı varken hısımlarından nafaka talebinde bulunamaz.

Malvarlığını tüketmiş olmanın sınırı hak ve nesafet kuralları çerçevesinde belirlemek gerekir. Yani malvarlığının tüketilmesinin istenmesi adalete aykırı olmamalı ve bunun yoksulluk nafakası isteyen kimseden beklenebilir olması gerekir¹⁴³. Sahip olduğu tek mal varlığı haline uygun bir evi olan kimseden bunu satmasını istemek adalete aykırı olur. Yargıtay bir kararında, kendi ihtiyacını karşılayacak nitelikte bir konutu bulunan fakat başka bir malvarlığı ve geliri olmayan kişinin yardım nafakası isteyebileceğine hükmetmiştir¹⁴⁴. Yine Yargıtay’a göre, malını ölünceye kadar bakma sözleşmesiyle başkasına devreden bir kimse, birinci derece bakım borçlusu bakım borcunu yerine getirmede yoksulluk içinde olduğunu belirterek nafaka yükümlülerinden yardım nafaka talep edebilecektir¹⁴⁵.

taelp edemez. Mal varlığı olan kişi önce ihtiyaçlarını bu malvarlığından karşılamalıdır.” Y. 3. HD., 28.12.2006, E. 17493, K. 19242 (Ruhi, a.g.e., s. 629).

¹⁴³ Egger, a.g.e., s. 340; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 380; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 343; Ruhi, a.g.e., s. 83; Topuksak, a.g.e., s. 23.

¹⁴⁴ “ ... davacının sahip olduğu ve halen oturmakta olduğu tapuda ... kayıtlı evinin eski ahşap olduğu sabittir. Ev her insanın yaşamak için gerekli zorunlu ihtiyaçlardan birisidir. Evsiz bir insanın yaşaması düşünülemez. Dolayısıyla davacının bu taşınmaza sahip olması nafaka takdirinde artı bir değer taşımaz. Davacının sahip olduğu tapuda ... parseldeki diğer taşınmazı ise davacının yaşlılığı ve sağlık durumu nedeniyle işletilememektedir. Hükme esas alınan bilirkişi raporuna göre de; bu taşınmazda bulunan bitki ve meyve fidanlarının bakımsız durumda olduğu belirtilmiş, işletme için kiraya verilmesi halinde ise aylık 200 YTL kira geliri getirebileceği bildirilmiştir. Davacının elde edebileceği aylık kira bedeli olan 200 YTL asgari ücretin son derece altında olup, davacı yoksulluk içerisinde ve yardıma muhtaç durumdadır.” Y. 3. HD., 17.11.2008, E 18071, K. 19640 (Ruhi, a.g.e., s. 595-596).

¹⁴⁵ “ ... Davacı başkası ile ölünceye kadar bakma akdi yapmışsa nafaka yükümlülüğü öncelikle bakım borçlusuna aittir. Davalının bu davadan önce üçüncü kişi ile ölünceye kadar bakıp gözetme koşuluyla sözleşme yaptığı yapılan bu sözleşmeye bakım yükümlülüğünün bakım borçlusuna geçtiği (BK. md. 511) düşünülmeyen davanın kabulü yerine yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır. ...” Y. 2. HD., 02.12.1993, E. 10986, K. 11727 (Özügür, a.g.e., s. 493); “...Davalılar, davacının mali durumunun iyi olduğunu, öte yandan bir kısım taşınmazlarını ölünceye kadar bakma kaydıyla kızı (N) devrettiğini ileri sürmüşlerdir. Ölünceye kadar bakma sözleşmesiyle malını temlik eden kişi, bakım borçlusunun ailesi içinde yaşar ve her türlü geçimi onun tarafından sağlanır (B.K. 514). Hal böyle olunca, birinci derecede bakım borçlusunun zarurete düşürdüğü yahut bakım borcunun yerine getirmeyip alacaklıyı zarurete düşürdüğü gerçekleşmedikçe bakım alacaklısı fûruundan nafaka isteyemez. Mahkemece bu yönden bir inceleme yapılmamış olması isabetsiz olduğu gibi, davacının bunun dışında mal varlığı bulunup bulunmadığı ve kendini geçindirmek durumunda olup olmadığı

(3) Düzenli Bir Gelire Sahip Olmak

Bir kimsenin düzenli gelire sahip olması onun yoksul olmadığı anlamına gelmez. Bu durumda elde edilen gelirin kişinin geçinmesi için yeterli bir miktar olup olmadığına, o kişiyi yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığına bakmak gerekir¹⁴⁶. Şayet kişinin sahip olduğu gelir, onu, yoksulluktan kurtaracak seviyede değilse uygun bir nafakaya hükmedilmesi gerekir¹⁴⁷. İlaç ve hastane masrafları, huzur evine ödenen ücret vb. giderler nedeniyle kişinin geliri yaşaması için zorunlu harcamalarını karşılamaya yetmeyebilir¹⁴⁸. Yargıtay'ın yerleşik kararlarında asgari ücret düzeyinde gelire sahip olunmasının yoksulluğu ortadan kaldıran bir olgu olarak kabul edilmemektedir¹⁴⁹. Keza 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında verilen yaşlılık maaşı da yoksulluktan ve zarurettten kurtaracak nitelikte değildir¹⁵⁰.

araştırılmaması da yanlıştır.” Y. 2. HD., 22.02.1974, E. 1011, K. 1050 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁴⁶ “...Somut olayda davacının Ziraat Bankası Avcılar Şubesi'nden Emekli Sandığı maaşı aldığı anlaşılmakta, ancak 600-650 YTL civarında olan bu maaşın üçer aylık aralarla ödendiği dosyadaki hesap ekstresinden görülmektedir. O halde, mahkemece davacıya bağlanan bu maaşın aylık ya da üç aylık olup olmadığı araştırılıp tesbit edilmeli, üç ayda bir ödenen maaş olduğunun anlaşılması halinde ise davacının gelir durumunun onu yoksulluktan kurtaracak seviyede olmadığı gözetilerek, taraflar arasında nafaka takdiri sırasında kurulan dengeyi koruyacak şekilde (en azından enflasyon oranında artışı öngören) bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru değildir.” Y. 3. HD., 17.03.2008, E. 2228, K. 4572 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁴⁷ “...Davacının aldığı emekli maaşı miktarı itibariyle (kirada oturduğu da gözetildiğinde), onu, yoksulluktan kurtaracak düzeyde değildir. İnsanların belli bir yaştan sonra biyolojik olarak fiziki gücünü yitirdiği de bir gerçektir... O halde, mahkemece yapılacak iş; davacının geçimi için gerekli, davalının geliri ile orantılı olacak şekilde, TMK'nın 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de gözetilerek uygun bir nafakaya hükmetmek olmalıdır. ...” Y. 3. HD., 10.03.2009, E. 2891, K. 3810 (Ruhi, a.g.e., s. 591).

¹⁴⁸ Y. 3. HD., 18.07.2006, E. 7165, K. 10155 (Ruhi, a.g.e., s. 635).

¹⁴⁹ YHGK., 04.05.2011, E. 2-155, K. 278 (Kazancı İçtihat Bankası); Aynı yönde YHGK. kararları için bkz., YHGK., 13.5.2009, E. 3-165, K. 186; YHGK., 11.3.2009, E. 2-73, K. 118; YHGK., 16.5.2007, E. 2-275, K. 275; YHGK., 28.2.2007, E. 3-84, K. 95; YHGK., 1.8.2002, E. 2-397, K. 339; YHGK., 26.12.2001, E. 2-1158, K. 1185; YHGK., 7.10.1998, E. 1998/2-656, K. 1998/688 (Kazancı İçtihat Bankası); “... Öte yandan; diğer davalı yönünden de sabit bir geliri olduğu gerekçesiyle yoksulluk nafakasının artırılması isteminin reddine karar verilmiş ise de; Hukuk Genel Kurulunun yerleşik kararlarında “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması” yoksulluğu ortadan kaldıran bir olgu olarak kabul edilmemiştir...” Y. 3. HD, 17.03.2008, E. 2228, K. 4572 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁵⁰ “...davacının yaşlı ve sakat olup aylık 60 TL yaşlılık aylığı dışında geliri ve köyde oturduğu eski evinin dışında malvarlığı bulunmadığı anlaşılmaktadır. Böylece davacının yoksul olduğu ve yardım nafakası koşulları (TMK. md. 364) oluştuğu gözetilmeden delillerin yanılığlı değerlendirilmesi sonucu

(4) Bir İşte Çalışmayan Ergin Kişinin Yardım Nafakası Talep Etmesi

Muhtaç kişi kendi çalışma yeteneğinden istifade etmek zorundadır¹⁵¹. Ancak bedensel veya ruhsal durumu açısından çalışamayacak durumda olan ve geçimini temin edecek malvarlığı olmayan kişiler yardım nafakası talebinde bulunabilir. Çalışamayacak durumda olan çalışmaya engel durumunu ispat etmelidir. Kişi bu durumunu hastaneden veya ilgili kurumlardan alacağı raporla ispat edebilir.

Yoksulluk içinde bulunan ergin bir kimse, sağlık durumu itibariyle çalışarak yaşaması için zorunlu vasıtaları bizzat sağlayabilecek durumda ise, nafaka talep edemez¹⁵². Çalışabilecek durumda olup da bütün ciddi gayretine ve iyi niyetine rağmen kendi durumuna uygun bir iş bulamamış olan kimsenin bu durumu ispat etmesi halinde nafaka istemi kabul edilebilir¹⁵³. Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesinin bir kararında¹⁵⁴ bu durumu şu şekilde açıklamıştır: “ *davalı fikri ve bedeni kabiliyetine uygun iş aradığını ve bulamadığını ispata yarar bir delil getirmemiş bulunmasına göre yerinde bulunmayan temyiz isteğinin reddine...* ”. Nafaka talebinde bulunan kişi

davanın reddine karar verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir. ...” Y. 3. HD, 04.07.2006, E. 6688, K. 9021 (Ruhi, a.g.e., s. 640-641); “...Davacının 3294 sayılı yasaya göre almış olduğu aylıklı aylığı onu yoksulluk ve zarurettten kurtaracak nitelikte değildir. ...” Y. 2. HD, 22.03.2001, E. 3644, K. 4391 (Özüğür, a.g.e., s. 502).

¹⁵¹ Egger, a.g.e., s. 340; Gürsel, a.g.m., s. 1220; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 474; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 381; Tekinay, a.g.e., s. 592, dn. 9.

¹⁵² “...Davacının akli ve bedeni durumu itibari ile çalışamayacak durumda olduğu ispatlanmadığı gibi eğitim yüzünden bir mazereti de mevcut olmadığı anlaşılmasına göre, davanın reddi gerekirken...” Y. 2. HD., 17.06.1986, E. 5970, K. 6108 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası); “... Davacının 275 lira ücretle “Pamukbank” da çalıştığı ve bilahere istifa ettiği de anlaşılmıştır. Çalışma kabiliyetine haiz bir kimseye çocuğun nafaka verme mükellefiyeti yoktur.” Y. 2. HD., 6.11.1959, E. 5836, K. 5232 (Doğanay, a.g.e., s. 184); “...Çalıştığı takdirde maiyetini temin edebilecek durumda olan, çalışmasına engel bir hali bulunmayan fûruğa, Usul nafaka vermekle mükelleftir...” Y. 2. HD., 29.09.1952, E. 5605, K. 467 (Feyzioğlu, a.g.e., s. 580, dn. 18).

¹⁵³ “...Davacının akli ve bedeni durumu itibari ile çalışamıyacak durumda olduğu ispatlanmadığı gibi eğitim yüzünden bir mazereti de mevcut olmadığı anlaşılmasına göre, davanın reddi gerekirken açıklanan yön gözetilmeden davacı lehine nafakaya hükmedilmesi usul ve kanuna aykırıdır.” Y. 2. HD., 17.06.1986, E. 5970, K. 6108 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası); “...Davacı reşit olup, öğrenimine devam etmediği ve çalışamayacak durumda olmadığı ispatlanmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekir. ...” Y. 2. HD., 30.12.1085, E. 11016, K. 11322 (Şener, a.g.e., s. 172).

¹⁵⁴ Y. 2. HD., 08.03.2002, E. 2223, K. 3245 (Özüğür, a.g.e., s. 476).

bu durumunu, İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvurmasına rağmen sonuç alamadığına dair herhangi bir belge ile ispat edebilir¹⁵⁵.

Önceki yıllarda yardım nafakasının temyiz mercii Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesi idi. Bu dairenin kararlarına göre, öncelikle davacı iş aradığını, iş bulmak için büyük çaba sarf ettiği halde bulamadığını kanıtlaması gerekirdi. Daha sonra yardım nafakası kararlarının temyiz mercii Yargıtay 3'üncü Hukuk Dairesi olarak belirlenmiştir. Yargıtay 3'üncü Hukuk Dairesi ise işsiz ve ergin kişilerin yardım nafakası taleplerine ilişkin kararlarında Yargıtay 2'nci Hukuk Dairesinin bu konuya ilişkin içtihadını değiştirmiştir. Yargıtay 3'üncü Hukuk Dairesinin bir kararı¹⁵⁶ şu şekildedir: *“Somut olayda, her ne kadar davacı reşit ve sağlıklı ise de; davanın açıldığı tarih itibariyle işsiz olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut bir işin varlığına rağmen çalışmadığı da savunulup kanıtlanmış değildir. Ülkemizdeki mevcut ekonomik yapı gözetildiğinde, davacının iş bulma imkanı da oldukça güçtür. O halde hiçbir malvarlığı ve geliri bulunmayan davacıya davalının yardım etmesi kanuni bir zorunluluk olduğu gibi, ahlaki bir görevin yerine getirilmesi olarak da telakki edilmeli ve mahkemece; az da olsa hakkaniyete uygun bir nafakaya hükmedilmelidir”*. Görüldüğü üzere Yargıtay iş imkânının varlığına rağmen nafaka talebinde bulunanın çalışmadığının ispatını davalı nafaka yükümlüsünden

¹⁵⁵ “... Çalışmasına engel teşkil edecek bedeni ve fikri bir rahatsızlığının olduğu da ileri sürülüp ispat edilmemiştir, İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvurup sonuç alamadığına dair herhangi bir belge ibraz edememiştir. O halde isteğin reddi gerekirken...” Y. 2. HD., 14.01.1998, E. 14453, K. 251 (Özğür, a.g.e., s. 481).

¹⁵⁶ Y. 3. HD., 22.10.2007, E. 15767, K. 15315 (Ruhi, a.g.e., s. 615); Yargıtay'ın aynı yönde başka kararları için bkz. “...Her ne kadar davacı reşit ve sağlıklı olması nedeniyle çalışabilir durumda ise de, davanın açıldığı tarih itibariyle işsiz olduğu dosya kapsamı ile anlaşılmaktadır. Günün ekonomik koşulları dikkate alındığında davacının iş bulma imkanı oldukça güçtür. Davalının emekli maaşına göre de nafaka ödeyebilecek güçte olduğu anlaşılmaktadır. Babanın, hiçbir mal varlığı ve geliri bulunmayan kız çocuğuna az da olsa uygun bir miktarda yardımda bulunması kanunun lafzına ve amacına uygun olduğu gibi hakkaniyet de bunu icap ettirir. ...” Y. 3. HD., 19.03.2007, E. 3453, K. 3800 (Kazancı İçtihat Bankası); “...Somut olayda; davacılar Nilgün ile Nilay reşit ve sağlıklı olmaları nedeniyle çalışabilecek konumda olsalar da; davanın açıldığı tarih itibariyle işsiz oldukları ve hiçbir gelirlerinin bulunmadığı sabittir. Günün ekonomik koşulları dikkate alındığında ise davacıların iş bulma imkanı oldukça düşüktür. Annelerinin yanında kalmaları ise onları sadece barınma ihtiyacından kurtarır. Davalı babanın emekli olup 583.000.000 TL. maaş aldığı ve ayrıca garsonluk yaparak aylık 300.000.000 TL. daha gelir elde ettiği tespit edilmiş olmasına göre; davalının, hiçbir malvarlığı ve geliri bulunmayan kız çocuklarına az da olsa bir miktar yardımda bulunması kanunun lafzına ve ruhuna, ayrıca "hakkaniyet" ilkesine daha uygundur. ...” Y. 3. HD., 07.10.2004, E. 8924, K. 10536 (Kazancı İçtihat Bankası); Y. 3. HD., 10.07.2006, E. 9305, K. 9279 (Ruhi, a.g.e., s. 639-640); Y. 3. HD., 28.09.2004, E. 9166, K. 9992 (Kazancı İçtihat Bankası).

beklemektedir. Yargıtay bu kararına gerekçe olarak, ülkemizin mevcut ekonomik koşullarını göz önüne alıyor ve bu şartlarda iş bulma imkânının güç olduğunu belirtiyor. Yargıtay'ın bu tutumu hem hukuki olarak hem de dayanılan gerekçe açısından hatalı olduğu kanaatindeyiz. TMK m. 6'ya göre, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. Benzer bir düzenlemeye 6100 sayılı HMK m. 190'da yer verilmiştir. Çalışabilir durumda olan kimse yardım nafakasını iş bulamama olgusuna dayanarak talep etmektedir. Bu sebeple tüm gayretine rağmen iş bulamadığını da onun ispatlaması gerekir. TMK m. 6 ve HMK m. 190 ispat yükünün yer değişmesine kanunda aksine bir düzenleme olmadıkça izin vermemektedir. Yardım nafakasına ilişkin bu yönde ispat yükünü değiştiren bir düzenleme bulunmamaktadır. Yargıtay'ın dayandığı gerekçenin de hatalı olduğunu düşünüyoruz. Zira Yargıtay, mevcut ekonomik yapıdan söz ediyor, fakat hiçbir ekonomik veriyi gerekçesinde kullanmıyor. Yargıtay kişi iş bulmak için çaba gösterse dahi herhangi bir iş bulamayacağı ön kabulü ile hareket etmektedir. Bu ise son derece sakıncalı ve hukuki olmaktan uzak bir tutumdur. Kanaatimizi göre 2'nci Hukuk Dairesinin kararlarında olduğu gibi çalışabilecek durumda olmasına rağmen yardım nafakası talep eden kişi, iş aradığını, iş bulmak için büyük çaba sarf ettiğini ve bulamadığını bizzat kendisi ispat etmelidir.

(5) Çalışma Yeteneği Bakımından Kadın-Erkek Ayrımı

Yoksulluk halinin tespitinde erkek ve kadının çalışma imkânı bakımından bir farkı yoktur¹⁵⁷. Nitekim Anayasa, cinsiyet ayrımı yapmaksızın herkese dilediği

¹⁵⁷ Y. 2. HD., 02.03.1982, E. 1388, K. 1971 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası); Aynı yönde Yargıtay kararı için bkz. "...Anayasa, cinsiyet farkı gözetilmeksizin, çalışma özgürlüğü tanımıştır (Anayasa m. 48) Başka kanunlarla da bu durum göz önünde tutulmuş, herkese gelir sağlama imkanı verilmiştir. O halde reşit çocuk kız bile olsa, işsizliğinden söz ederek nafaka isteyemez. Bunun istisnası tahsile (öğretime) devam etme halidir. Zira, Anayasa, vatandaşa, kendini yetiştirme, eğitim düzeyini yükseltme özgürlük ve imkanı vermiştir. (Anayasa m. 42). Onun için, reşit çocuk okumakta ise, baba ve ananın yardımını isteyebilir (MK. 315). Olayda bu ayırık durum yoktur. Davacının bedeni ve ruhi sakatlığı söz konusu değildir. Öyle ise, babasından yardım nafakası talep edemez. Kaldiki zabıttan gelen cevapta, davalının ev işlerinde çalıştığı, ayda yirmibin lira kadar gelir sağladığı belirtilmiştir. Kendi imkanlarını zorlayarak daha iyi bir geçim şartı sağlaması zorunlu olup, babasından nafaka isteyemez." Y. 2. HD., 24.12.1985, E. 10787, K. 11100 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

alandaki çalışma özgürlüğü tanımıştır (Anayasa m. 48). Başka kanunlarda da Anayasa’da yer alan hüküm göz önünde tutulmuştur. Örneğin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun¹⁵⁸ memurluğa alınma şartlarını düzenleyen 48’inci maddesinde kadın-erkek ayrımına yer verilmemiştir. Yargıtay’ın bir kararına¹⁵⁹ göre, *“Davacı reşit olup, çalışmasına engel bir durumu olduğunu ispatlamamıştır. Kanunlarımızda ve onun temeli olan Anayasa’da cinsiyet ayrımı yapılmadan herkese çalışma özgürlüğü tanınmıştır. Onun için davacının, çalışarak geçimini sağlaması zorunludur. Buna rağmen davalı babanın, reşit olan davacı kızına nafaka vermekle yükümlü tutulması ve kanuna aykırıdır.”* Yargıtay başka bir kararında, gerek Anayasa’nın (AY m. 10) gerekse Türk Medeni Kanunu’nun kadın erkek eşitliğini öngördüğü, bunun sonucu olarak çalışma alan ve imkânlarının kadın erkek ayrımı yapılmadan herkese açık tutulduğunu belirtmiştir¹⁶⁰. Dolayısıyla, bir kimse, çalışmaya engel bir durumu olmadığı halde sırf kadın olduğu için çalışmak istemez ve bu sebeple de yoksulluğa düşerse yardım nafakası talep edemeyecektir.

(6) Yoksulluk Halinin Tespitinde Kişisel İhtiyaçlar Dikkate Alınır

Yoksulluk hali tespit edilirken, nafaka alacaklısının kişisel ihtiyacı dikkate alınacak, onun yardım etmek ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyacı göz önünde bulundurulmayacaktır¹⁶¹. Ne kendi ne de ailesinin geçimini temin edemeyen bir kimsenin refah içindeki kardeşinden nafaka talep etmesi halinde yalnız davacı nafaka alacaklısının yoksulluk durumu dikkate alınarak nafaka takdir edilecektir.

Yoksulluğa bizzat talep eden düşmüş olması gerektiği için kişinin bakmakla yükümlü olduğu kimsenin yoksulluk içinde olması o kişiye yardım nafakası talep

¹⁵⁸ RG. 23.7.1965, Sayı 12056.

¹⁵⁹ Y. 2. HD., 02.03.1982, E. 1388, K. 1971 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁶⁰ Y. 2. HD., 23.06.1975, E. 5386, K. 5641 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁶¹ Egger, a.g.e., s. 338-339; Gürsel, a.g.m., s. 1219; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 474; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 380; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 343; Ergenekon, a.g.e., s. 62; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1135.

etme hakkı vermez¹⁶². Nafaka talep eden kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişiler de yoksulluk içindeyse bu kişiler bizzat nafaka ile yükümlü olan hısımlarından TMK m. 364/f.1'e göre nafaka istemelidirler¹⁶³. Ancak nafaka talep eden kişinin yoksulluğu bakmakla yükümlü olduğu kişiler lehine yaptığı masraflardan kaynaklanabilir. Yani kişinin elde ettiği kazancı aslında kendisini yoksulluktan kurtarmaya yetecek düzeydedir. Böyle bir durumda nafakaya hükmetmek, nafaka yükümlüsünün kanunun belirlediği hısımların dışındaki kimselere de yardımda bulunması gerektiği sonucuna ulaştırır¹⁶⁴. Bu durum ise nafaka alacaklılarını ve yükümlülerini sınırlayan TMK m. 364/f.1 hükmüne aykırı olur. Bu sebeple, nafaka talebinde bulunan kişinin imkânları kendi yoksulluğunu giderecek miktarda ise, talebin reddi gerekir¹⁶⁵. Zira kişi nafaka davasında kendi yoksulluk haline dayanmamaktadır.

(7) Nafaka Alacaklısının Kendi Kusuru İle Yoksulluğa Düşmesi

Kişinin yoksulluğa düşmesi, kendi iradesi dışında gerçekleşebileceği gibi kendi kusuru yüzünden de meydana gelebilir. Kişinin kumar, içki, israf, ekonomik olmadığı açık olan yatırımlara girişip malvarlığını kaybetmesi vb. sebeplerden ötürü yoksulluğa düşmesi kusuru ile yoksulluğa düşmesine örnek gösterilebilir. Maluliyet, ihtiyarlık, doğal afetler gibi sebeplerden ötürü kişi kendi iradesi dışında da yoksulluğa düşebilir. Kural olarak, yoksulluk hali, ister nafaka alacaklısının iradesi dışındaki sebeplerden, isterse kişi kendi kusurundan kaynaklanan sebeplerden meydana gelsin, bu durumun nafaka talep hakkına etkisi olmayacak ve nafaka

¹⁶² Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 380; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 343; “...Davacı; davalının oğlu olan eşinin öldüğünü, zarurete düştüklerini ileri sürüp, velayeti altında bulunan küçük Kamile için davalının nafaka ödemesini istemiştir. İstek, Medeni Kanunun 315. maddesine dayanan yardım nafakasına ilişkindir ve aynı Yasanın 316. maddesine göre mirastaki tesbit sırası ile istenebilir. Küçük Kamile için dedesi davalının nafaka ödemesi için, öncelikle davacı annenin acze düşüp düşmediğinin araştırılması gerekir. Davacının çalışmasına engel durum olup olmadığı, acze düşüp düşmediği araştırılıp, tartışılmadan yazılı şekilde hüküm kurulması doğru değildir. ...” Y. 2. HD., 27.10.1995, E. 10276, K. 11158 (YKD 1996, C. XXII, S. 209, s. 203-204).

¹⁶³ Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 343.

¹⁶⁴ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 474; Ergenekon, a.g.e., s. 62.

¹⁶⁵ Ergenekon, a.g.e., s. 62.

yükümlüsü nafaka borcundan kendiliğinden kurtulamayacak¹⁶⁶. Kanuni borç olan nafaka, yalnız kanuni şartlarla bağlıdır. Bu sebeple TMK 364/f.1 uyarınca yoksulluk halini doğuran sebep değil sadece yoksulluk içinde olma hadisesi önemlidir. Yargıtay'ın eski tarihli bir kararına göre, nafaka isteyen kızın ahlaki kötülüğü nafaka davasının görülmesine engel olmayacaktır¹⁶⁷. Örneğin, sarhoş araba kullandığı için kazaya uğrayan ve bu sebeple çalışamaz duruma gelen bir kimse, kusuru ile çalışma iktidarını kaybetmiş olmasına rağmen nafaka isteyebilir¹⁶⁸.

Kişi kendi kusuru ile yoksulluğa düşmüş olsa bile başkalarını zor duruma düşürme kastı olmadıkça nafaka talep edebilme hakkına sahiptir. Kötü niyetli hareket ederek bu kusuru sırf hısımlarını zor durumda bırakmak, zarara sokmak kastıyla işlemiş olan kimsenin nafaka isteme hakkı yoktur¹⁶⁹. Başkalarını zor duruma düşürme kastıyla hareket eden kötü niyetli kimsenin bu davranışı dürüstlük kuralı gereği hukuk düzeni tarafından korunmaz (TMK m. 2/f.2).

(8) Eğitimine Devam Eden Ergin Kişinin Yardım Nafakası Talep Etmesi

Çalışma gücüne sahip ve ergin olan her şahıs, kendi ihtiyaçlarını, bizzat temin edebilir, yoksulluğa düşmekten çalışmak suretiyle kurtulabilir. Ancak bazı kişiler ergin ve çalışma gücüne sahip olsalar dahi yardım nafakası talep edebilirler. Nitekim TMK m. 328/f.2 hükmüne göre; “Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.” Gerek

¹⁶⁶ Belgesay, a.g.e., s. 298; Akil Önder, “Usul ve Furu ve Kardeş Nafakası ve Ev Reisliği”, *Adliye Ceridesi*, S. 7, 1943, s. 627; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 458; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 474-475; Ergenekon, a.g.e., s. 63-64; Gönensay, a.g.e., s. 127; Feyzioğlu, a.g.e., s. 580; Tekinay, a.g.e., s. 591; Oğuzamn/Dural, a.g.e., s. 381; Öztan, a.g.e., s. 587; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 449; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1136.

¹⁶⁷ “...Nafaka isteyen kızın ahlaki durumunun kötülüğü, nafaka davasının görülmesine engel olmaz; nafaka davasının yürütülmesi gerekir...” YHGK., 23.11.1949, E. 121, K. 54 (Velidedeoğlu, a.g.e., s. 458, dn. 20).

¹⁶⁸ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 381; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 344.

¹⁶⁹ Tekinay, a.g.e., s. 591; Gürsel, a.g.m., s. 1220; Feyzioğlu, a.g.e., s. 581; Ergenekon, a.g.e., s. 64; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 449.

belirtilen kanun hükmü gereği, gerekse sosyal düşünceler nedeniyle eğitim hususu söz konusu olduğunda yoksulluk hali geniş yorumlanmaktadır. Yargıtay bir kararında¹⁷⁰, “TMK’nın 328/2, 364, 365. Maddelerine göre, çocuk reşit olmasına rağmen eğitime devam ediyorsa eğitim sona erinceye kadar ana ve babanın bakım borcu devam eder. Çocuk şartlara göre nafaka yükümlüleri anne ve babadan yardım nafakası talebinde bulunabilir” şeklinde bu hususu ifade etmiştir. Yargıtay’ın istikrar kazanmış kararları ergin ve eğitime devam eden çocuğun nafaka yükümlülerinden öğrenimini tamamlayıncaya kadar yardım nafakası isteyebileceği yönündedir¹⁷¹.

Ergin çocuğun aldığı eğitimin yasal yönden zorunlu olmaması nafaka takdirine engel bir durum olarak kabul edilmemiştir¹⁷². Zira bir kişinin bir taraftan öğrenimine devam ederken diğer taraftan çalışıp para kazanması oldukça güç bir durumdur. Anne ve baba TMK m. 328/f.2 hükmü gereğince ergin olduğu halde eğitime devam eden çocuğa eğitimi sona erinceye kadar bakmakla yükümlüdür. Anılan madde hükmüne göre çocuğun reşit olduktan sonra eğitiminin devam etmesi nedeniyle nafaka alabilmesi, bu hususta mahkemeden alınacak ilam ile

¹⁷⁰ Y. 3. HD., 10.03.2008, E. 28, K. 4038 (Ruhi, a.g.e., s. 609).

¹⁷¹ “...TMK’nın 328/2. maddesi uyarınca, ergin olan çocuğun eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdür. Ancak bu yükümlülüğün miktarı tespit edilirken çocuğun ihtiyaçları ve eğitim giderleri yanında ana ve babanın sosyal ve ekonomik durumları ile ödeme güçleri de dikkate alınmalıdır. O halde; yukarıda belirtilen hususlar ile TMK’nın 4. Maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesi doğrultusunda davalının tespit edilen durumuna göre daha uygun bir miktar nafakaya hükmedilmesi gerekirken...” Y. 3. HD., 06.10.2008, E. 14686, K. 16047 (Ruhi, a.g.e., s. 601); Aynı yönde bir başka karar için bkz. “...Somut olayda davacı çocuk dava tarihi itibarıyla reşittir. Ne var ki, çocuk ergin olmasına rağmen eğitimi devam ettiğine göre, ana ve babanın eğitim sona erinceye kadar bakım, eğitim ve korunması için gerekli giderleri karşılama yükümlülükleri devam etmektedir (TMK.md.328/2). Böylece, bizzat reşit çocuk tarafından eğitimin devam ettiği açıkça belirtilerek açılan davadaki istem, TMK’nun 328/2.maddesi uyarınca 364/son maddesi kapsamında yardım nafakası verilmesine ilişkindir... Mahkemece, taraf delilleri toplanıp değerlendirilerek sonucuna göre TMK’nun 4.maddesinde vurgulanan "hakkaniyet" ilkesi de gözetilip uygun bir miktar yardım nafakasına hükmedilmelidir...” Y. 3. HD, 02.03.2004, E. 1445, K. 1529 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁷² “...Davacının yüksek öğrenime devam etmesi nedeni ile çalışıp para kazanacak durumda olmadığı ve bu itibarla nafakaya muhtaç bulunduğu dosya münderecatı ile sabittir. Şu halde ilke olarak, olağan koşullar altında devam eden olağan yüksek bir öğrenim boyunca herkes geçim sıkıntısına düşmemek kaydı ile fûruuna yardımla yükümlüdür. Yüksek öğrenimin ilk öğrenim gibi yasal yönden zorunlu bulunmaması hali bu esasları değiştiremez. ...” YHGK., 23.12.1977, E. 1039, K. 947 (ABD 1978, s. 66-67).

mümkündür¹⁷³. Dolayısıyla belirtilen yükümlülük yerine getirilmiyorsa, eğitime devam eden ergin kişi yardım nafakası talebiyle dava açıp mahkemeden ilam alması gerekecektir. Diğer taraftan, ergin çocuğun öğrenimini tamamlamak için nafaka isteyebilmesi, Anayasanın 27 ve 42'nci maddeleri uyarınca bilim ve sanatı öğrenme, fikri ve bedeni kabiliyetlerini geliştirme hakkından, kendini yetiştirme ve eğitim düzeyini yükseltme özgürlüğünden kaynaklanmaktadır¹⁷⁴. Ergin ve çalışabilir durumda olanları eğitimlerine devam etmek yerine çalışmaya zorlamak, bu kişilerin gelecekte daha elverişli yaşama imkânlarını ellerinden almak olacağından böyle özel durumda olanları himaye etmek yerinde olacaktır.

Yargıtay, devam zorunluluğu olmayan açık öğretim üniversitesi veya açık öğretim lisesinde eğitim gören ergin kişilerin çalışmasına engel bir halin bulunmadığı gerekçesiyle bu kişilere öğrenim sebebiyle yardım nafakası hükmolunamayacağı görüşündeydi¹⁷⁵. Ancak Yargıtay'ın artık yerleşmiş uygulaması, günümüzdeki ağır ekonomik koşullar karşısında eğitimle çalışmayı bir arada sürdürmenin mümkün olmayacağı, bu durumun bir kural ve karine olarak kabul edilmesi gerektiği, o nedenle eğitimin açık öğretimde sürdürülmesi aksi kanıtlanmadığı sürece yardım nafakasına hükmolunmasına engel oluşturmayacağı şeklindedir¹⁷⁶. Yargıtay'ın bu uygulamasının yerinde olduğu düşüncesindeyiz. Zira

¹⁷³ Y. 12. HD., 14.04.2009, E. 28037, K. 8150 (Ruhi, a.g.e., s. 719).

¹⁷⁴ "...Davacı, tembellik, bulunan işi beğenmemek gibi sebeplerle çalışmıyorsa elbet ki, nafaka verilmeyecektir. Ana-baba Medeni Kanun'un 264. maddesi uyarınca çocuğun eğitim ve terbiyesini sağlamak zorundadır. Herkes Anayasanın 27 ve 42. maddesi uyarınca bilim ve sanatı öğrenmek, fikri ve bedeni kabiliyetlerini geliştirmek hakkına sahiptir..." YHGK., 12.05.1999, E. 2-228, K. 294 (Kazancı İçtihat Bankası); "...Anayasa, vatandaş, kendini yetiştirme, eğitim düzeyini yükseltme özgürlük ve imkanı vermiştir. (Anayasa m. 42). Onun için, reşit çocuk okumakta ise, baba ve ananın yardımını isteyebilir (MK. 315)..." Y. 2. HD., 24.12.1985, E. 10787, K. 11100 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁷⁵ "...Davacı reşit olup, akli ve bedeni bir mazeretinin bulunmadığı hususunda taraflar sözbirliği içindedir. Davacı, Açık (Yaygın) Öğretim Kurumu'nda okumakta bulunduğu göre, eğitim sebebi ile çalışmamak gibi kanuni bir engelinden de söz edilemez. O halde davanın reddi gerekirken..." Y. 2. HD., 23.06.1986, E. 6110, K. 6293 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁷⁶ "...TMK'nın 328. Maddesine göre; "... Aynı yasanın 364. maddesinin 1. fıkrasında da; "... düzenlemesi yer almaktadır. Açık öğretim okuyan davacı Kadir'in çalışmadığı anlaşılmaktadır. Yargıtay'ın yerleşmiş uygulamasına göre, öğrenimini sürdüren reşit çocuğun TMK'nın 328/2 ve 364. maddeleri gereğince nafaka talep etme hakkı bulunmaktadır." Y. 3. HD., 03.11.2008, E. 15293, K. 18494 (Ruhi, a.g.e., s. 597-598); "...Nafaka isteyen kendi imkânlarıyla hayatını idame ettiremiyorsa ona nafaka verilmelidir. Ancak, nafaka isteyen samimi olması gerekir. Davacı, tembellik, bulunan işi beğenmemek gibi sebeplerle çalışmıyorsa elbet ki, nafaka verilmeyecektir. Ana-baba Medeni

açık öğretim de olsa bir kimse belli düzeyde zaman ve emek harcamak suretiyle eğitimini sürdürebilir. Kişiyi çalışmaya zorlamak bu kişinin eğitimine devam etmesini engelleyebilir.

Yargıtay kişinin öğrenim sebebiyle yardım nafakası talep edebilme hakkını son derece geniş yorumlamaktadır. Nitekim Yargıtay, yüksek öğrenimini tamamlamış ve yüksek lisans öğrenimine devam eden öğrencinin dahi kanunda sayılan şartların gerçekleşmesi durumunda yardım nafakası talep edebileceği düşüncesindedir¹⁷⁷.

Eğitim konusunda ilk akla gelen hususlardan biri de ülkemizdeki derslane gerçeğidir. Üniversite sınavına hazırlanan adayların neredeyse tamamı dershaneye gitmektedir. Türkiye'nin eğitim koşullarını ve gerçeklerini göz önünde bulunduran Yargıtay, liseyi bitirip üniversite sınavına girecek ergin kişinin bu sınavı kazanıp üniversite eğitimi alabilmesinin, üniversite hazırlık kursuna gitmesine bağlı bulunduğunu düşünmekte ve bu kişinin yardım nafakası talep edebileceğini belirtmektedir¹⁷⁸. Yargıtay üniversite hazırlık dönemini eğitim hayatının bir parçası,

Kanun'un 264. maddesi uyarınca çocuğun eğitim ve terbiyesini sağlamak zorundadır. Herkes Anayasanın 27 ve 42. maddesi uyarınca bilim ve sanatı öğrenmek, fikri ve bedeni kabiliyetlerini geliştirmek hakkına sahiptir. Günümüzdeki ağır ekonomik koşullar karşısında eğitimle çalışmayı bir arada sürdürmenin mümkün olmayacağı bir kural ve karene olarak kabul edilmelidir. O nedenle eğitimin açık öğretimde sürdürülmesi aksi kanıtlanmadığı sürece yukarıdaki ilkeleri değiştirecek nitelikte bir olgu benimsenmemiştir.” YHGK., 12.05.1999, E. 2-288, K. 294 (Kazancı İçtihat Bankası); Aynı yönde Yargıtay kararları için bkz; YHGK., 25.11.1992, E. 2-548, K. 710 (Kazancı İçtihat Bankası); YHGK., 23.09.1987, E. 2-39, K. 671 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁷⁷ “ Yargıtay'ın yerleşmiş uygulamasına göre, öğrenimini sürdüren reşit olan çocuğun TMK'nın 328/2 ve 364. Maddeleri gereğince nafaka talep etme hakkı bulunmaktadır. Davacının ... yüksek lisansa devam etmek için annesinin görev yaptığı Yıldız Teknik Üniversitesi'ne tezsiz yüksek lisans için 29.08.2007 tarihinde kayıt yaptırdığı, annesiyle birlikte yaşadığı, anlaşılmaktadır. ... davalının tespit edilen ekonomik durumu ile geliri, yardım nafakasının niteliği ve davacının da yüksek öğrenimini tamamlamış olması nedeniyle iş bulma ve çalışma olanağının davalıdan daha yüksek olması ihtimali gözetilerek, uygun bir miktara hükmedilmesi gerekirken, davalının gelirini çok aşan miktarda nafakaya hükmedilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 3. HD., 14.02.2008, E. 19917, K. 1996 (Ruhi, a.g.e., s. 610-611); “...Davacı D.'in halen U. Üniversitesi Fen Bilimler Fakültesi Çevre Mühendisliğinde yüksek lisans yaptığı anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 364/1 maddesi koşulları gerçekleşmiştir. Davacı Didem için uygun miktar yardım nafakası takdiri gerekirken yazılı şekilde kara verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD., 21.04.2005, E. 4125, K. 6578 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁷⁸ “...Somut olayda davacı 20.07.1989 doğumlu olup, 19 yaşında lise mezunu bir işte çalışmaz ve üniversite hazırlık kursuna devam etmektedir. Ancak; davacının üniversite sınavlarını kazanıp,

eğitimin devamı niteliğinde kabul etmektedir¹⁷⁹. Orta öğrenimini bitirmiş yüksek öğrenime hazırlanmakta olan ergin kişi de dershaneye gitmek için yardım nafaka isteyebilir¹⁸⁰.

Eğitim konusunda nafaka alacaklısının taleplerine olumlu yaklaşan Yargıtay vakıf üniversitesi için kayıt parasının nafaka yükümlüsünden istenemeyeceği yönündeki yerel mahkeme kararını ise onamıştır¹⁸¹. Bu husustaki yerel mahkemenin gerekçesi ise nafaka alacaklısının özel üniversiteye kayıt yaptırmasının kendi tercihi olduğudur. Dolayısıyla özel üniversitede eğitimine devam eden bir kimse eğitim gerekçesine dayanarak nafaka yükümlülerinden nafaka isteyemeyecektir.

üniversite eğitimi yapabilmesi için üniversite hazırlık kursuna gitmesi gerektiği gözüne alındığında bir süre daha ekonomik olarak babasının yardımına ihtiyacı vardır. O halde mahkemece; ülke şartları gözüne alınarak üniversite eğitimi yapmak isteyen davacının bu isteği olağan karşılanarak üniversite sınavlarını kazanması için babasının ekonomik desteğine ihtiyacı olduğu gözetilerek yardım nafakası alması gözetilmeden yazılı gerekçelerle davanın reddi doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir... Y. 3. HD., 07.10.2008, E. 15718, K. 16244 (Kazancı İçtihat Bankası); *“...Dosyaya ibraz edilen öğrenci belgesine göre davacının halen 10. sınıfta okuduğu anlaşılmakta olup, ülkemizin eğitim koşulları dikkate alındığında liseye giden ya da bitiren çocuğun üniversite için hazırlık kursuna gitmesi zorunluluğu bulunduğu bir gerçektir. ...”* Y. 3. HD., 30.10.2006, E. 12591, K. 13749 (Ruhi, a.g.e., s. 632-633).

¹⁷⁹ *“...davacılar, dava tarihi itibarıyla henüz reşit olmuş ve liseyi bitirmiş, üniversite hazırlık kursuna gitmektedirler. Üniversite hazırlık dönemi de eğitim hayatının bir parçası olup, eğitimin devamı niteliğindedir. Davanın açıldığı tarih itibarıyla davacıların işsiz oldukları sabittir. Eğitim durumu dikkate alındığında ve ülkedeki ekonomik yapı gözetildiğinde davacıların iş bulma imkanı da oldukça güçtür. Anılan nedenlerle yoksul oldukları anlaşılan davacılar için hakkaniyete uygun bir miktarda yardım nafakasına hükmolunması gerekirken...”* Y. 3. HD., 16.09.2008, E. 11925, K. 14843 (Ruhi, a.g.e., s. 604-605).

¹⁸⁰ *“...Davacı, 10.1.1985 doğumludur. Orta öğrenimini bitirmiş, yüksek öğrenime hazırlanmaktadır. Anne, baba yüksek öğrenim yapan veya yapmak isteyen çocuklarına uygun süre yardım etmek zorundadır. Türkiye'deki öğretim koşulları dikkate alındığında liseyi bitiren çocuğun kursa gitmesi zorunluluğunun bulunduğu kuşkusuzdur. Üniversiteye giriş için beklenmesi gereken makul sürede geçmemiştir. Dava tarihinde davacı henüz ergin olmuştur. O halde üniversite sınavlarına hazırlandığı belirlenen davacı için Türk Medeni Kanununun 364.maddesi koşulları olduğundan (davalının geliri de nazara alınarak) uygun yardım nafakasına hükmolunması gerekirken, yazılı gerekçelerle davanın reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...”* Y. 3. HD., 08.03.2004, E. 1842, K. 1768 (Kazancı İçtihat Bankası); *“ ...Davacı orta öğretimini bitirmiş, yüksek öğrenime hazırlanmaktadır. Ana veya baba, yüksek öğrenim gören veya görmek isteyen çocuklarına uygun süre yardım etmekle yükümlüdür. ...”* Y. 2. HD., 03.12.2001, E. 14780, K. 17082 (Özuğur, a.g.e., s. 499).

¹⁸¹ Y. 3. HD., 26.09.2005, E. 9880, K. 9032 (Yavuz, a.g.e., s. 599).

B. Yardım Nafakasının Yükümlü Bakımından Şartları

1. Ödeme Kabiliyeti (Üstsoy-Altsoy Hısımlığında)

Yoksulluk içinde olan nafaka alacaklısının yardım nafakası talebine ilişkin hüküm kurulurken, nafaka borçlusunun ödeme gücü de göz önünde tutulacaktır. TMK m. 365/f.2 hükmüne göre, “*Dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın malî gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir.*” Yardım nafakası yükümlüsü altsoy veya üstsoy hısımlarından biriye, yükümlünün ödeme gücünün bulunması yeterlidir¹⁸². Ödeme gücünün tespitinde önemli olan husus, nafaka borçlusunun ödemede bulunurken ekonomik varlığının ne durumda olacağıdır. Yani bir kimse kendi mali gücünü zorlamadan, sıkıntıya düşmeden yardım edebilecek durumdaysa, nafaka ödeme gücünün bulunduğu kabul edilir¹⁸³. Ancak nafaka yükümlüsü çalışamayacak kadar hasta ve aynı zamanda hiçbir gelir ve servete de sahip değilse nafaka ile yükümlü tutulamaz¹⁸⁴.

Bakım borcu, yardım nafakasından önce geldiği için ödeme gücü tespit edilirken, nafaka yükümlüsünün bakmakla yükümlü olduğu başka kişilerin varlığı göz önünde bulundurulmalıdır¹⁸⁵. Nafaka yükümlüsü yalnız kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayacak kadar gelir elde ediyorsa, yardıma zorlanamaz¹⁸⁶. Bununla birlikte nafaka borçlusu evli ise ödeme kabiliyetinin tespitinde karı koca arasındaki geçerli olan mal rejimi önemlidir. Yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma

¹⁸² Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 345; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 292; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 449; Öztan, a.g.e., s. 588; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1136.

¹⁸³ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 382; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 345.

¹⁸⁴ Ergenekon, a.g.e., s. 65; Ruhi, a.g.e., s. 85.

¹⁸⁵ Egger, a.g.e., s. 333; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 382; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 345; Tekinay, a.g.e., s. 592; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 476; Ergenekon, a.g.e., s. 69; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 292; Öztan, a.g.e., s. 589; “*Evli kadının nafakasından birinci derecede kocası, evli kocanın nafakasından birinci derece karısı sorumludur. Bakım nafakası, yardım nafakasına göre önceliklidir.*” Y. 2. HD., 17.10.1991, E. 10051, K. 12671 (Ruhi, a.g.e., s. 85.); “*...Nafakanın takdirinde davalının almakta olduğu net ücret miktarı ile bakmakla mükellef bulunduğu karısı ve çocuklarının kaç nüfustan ibaret bulunduğu hususunun tahkik edilerek nazarı itibare alınması ve nafakanın ona göre takdir edilmesi icap ederken bu cihet tetkik edilmeden yazılı miktarda nafaka takdir edilmiş olması yolsuzdur.*” Y. 2. HD., 28.07.1959, E. 3955, K. 3821 (Doğanay, a.g.e., s. 116).

¹⁸⁶ Tekinay, a.g.e., s. 592.

rejiminde, eşlerin ödeme kabiliyetinin tespitinde, hem kişisel¹⁸⁷ mallar hem de edinilmiş¹⁸⁸ mallar hesaba katılmalıdır.

Nafaka alacaklısı, nafaka yükümlüsünden ekonomik durumuna uygun bir yardım talebinde bulunabilir¹⁸⁹. Nafaka yükümlüsünün ödeyebileceği nafaka, geçimini tehlikeye düşürmeyen, ödeme gücünü aşmayan, ekonomik durumunda sıkıntı ve ciddi sarsıntı meydana getirmeyen yani onu yoksulluğa düşürmeyen miktardır¹⁹⁰. Bu sebeple nafaka yükümlüsü nafaka ödemeye zorlanmadan önce, gelir ve servet durumunun, çalışıp çalışmadığının ve ailevi durumunun tespiti yapıp ona göre hüküm verilmelidir¹⁹¹. Örneğin Yargıtay bir kararında emekli öğretmenin maaşını ödeme kabiliyeti için yeterli görmüş ve davacı lehine yardım nafakasına karar vermiştir¹⁹². Yine Yargıtay bir başka kararında polis memuru ve belediyede itfaiye eri olarak çalışan kişilerin nafaka ödeyebilecek güçte olduğuna hükmetmiştir¹⁹³.

Ödeme gücünün tespitinde nafakanın takdiri anındaki duruma değil aynı zamanda durumun yakın bir zamanda göstereceği gelişmeye de bakmak gerekir¹⁹⁴. Şayet kendi geçimi tehlikeye düşecek ise yükümlüden artık servetini tüketmesi

¹⁸⁷ TMK m. 220'ye göre kanuna göre kişisel mallar: 1. Eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya, 2. Mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri, 3. Manevî tazminat alacakları, 4. Kişisel mallar yerine geçen değerlerdir. TMK m. 221'e göre sözleşmeye göre kişisel mallar ise şunlardır: Eşler, mal rejimi sözleşmesiyle, bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan edinilmiş mallara dahil olması gereken malvarlığı değerlerinin kişisel mal sayılacağını kabul edebilirler. Eşler, mal rejimi sözleşmesiyle kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mallara dahil olmayacağını da kararlaştırabilirler.

¹⁸⁸ TMK m. 219-Edinilmiş mal, her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerleridir. Bir eşin edinilmiş malları özellikle şunlardır: 1. Çalışmasının karşılığı olan edimimler, 2. Sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, 3. Çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar, 4. Kişisel mallarının gelirleri, 5. Edinilmiş malların yerine geçen değerler.

¹⁸⁹ Egger, *a.g.e.*, s. 341.

¹⁹⁰ Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 475; Köprülü/Kaneti, *a.g.e.*, s. 292; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 65; Ruhi, *a.g.e.*, s. 84.

¹⁹¹ Ergenekon, *a.g.e.*, s. 65.

¹⁹² Y. 3. HD., 03.03.2003, E. 2180, K. 2010 (Yavuz, *a.g.e.*, s. 644-645).

¹⁹³ Y. 3. HD., 17.11.2008, E. 18071, K. 19640 (Ruhi, *a.g.e.*, s. 596).

¹⁹⁴ Egger, *a.g.e.*, s. 343; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 65; Akıntürk/Karaman, *a.g.e.*, s. 450.

istenemez¹⁹⁵. Nafaka yükümlüsünün refah içinde bulunması şart olmadığından yükümlünün ödeme gücü sınırlı ise ekonomik gücü ve servetiyle orantılı olarak nafakaya hükmedilebilir¹⁹⁶.

Nafaka, talep edenin zaruri ihtiyaçlarını temin edecek bir seviyede tespit olunur. Bununla birlikte nafaka yükümlüsü için mümkün olan ödeme miktarı da düşünülmelidir. Nafaka yükümlüsünün ödeyebileceği miktar nafaka alacaklısının asgari geçim seviyesinin altında olabilir. Bu durumda nafaka alacaklısının asgari ihtiyaçlarını karşılamak için yükümlünün ödeme gücünün üstünde bir miktar tespit edilemez.

Yükümlünün ödeme gücü ile kastedilen, yükümlünün mutlaka yardım yapabilecek bir gelire sahip olması değildir. Bu geliri temin ve elde etme imkânlarına sahip olması veya servetinin bulunması, kendisinin nafaka yükümlüsü olarak takibi için yeterlidir¹⁹⁷. Doktrinde, yükümlünün kabiliyetine uygun çalışma imkânı olduğu halde tembelliği yüzünden çalışmıyorsa bu kişi yine nafaka yükümlüsü kabul edileceği ve elde edebilecek olduğu kazanç, nafakanın tayininde esas teşkil edeceği belirtilmiştir¹⁹⁸. Örneğim, çalışmayan bir mühendis veya doktorun yükümlü olarak tediye kabiliyetinin tespitinde, normal olarak mesleğini icra ettiği takdirde kazanabileceği ortalama gelir dikkate alınması gerekir. Ancak Dural/Öğüz/Gümüş, nafaka yükümlüsü nafakaya mahkûm edilse bile çalışmadığı için ödemeyi nasıl yapacağı sorununun gündeme geleceğini belirtmektedir¹⁹⁹. Hiçbir geliri ve serveti olmayan kimseden nafaka istenemeyeceği kanaatindeyiz. Bir kimse çalışmadığı halde çalışsaydı geliri olacaktı düşüncesiyle bu kişi aleyhine nafaka takdiri yerinde olmayacağı kanaatindeyiz. Zira Anayasa m. 49'a göre çalışma hakkı

¹⁹⁵ Egger, a.g.e., s. 343.

¹⁹⁶ Tekinay, a.g.e., s. 554; Feyzioğlu, a.g.e., s. 583; Öztan, a.g.e., s. 589.

¹⁹⁷ Ergenekon, a.g.e., s. 66.

¹⁹⁸ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 476; Tekinay, a.g.e., s. 592; Ergenekon, a.g.e., s. 65; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 450.

¹⁹⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 345.

düzenlenmektedir. Bu nedenle bir kimseyi çalışmaya zorlamak temel kişi hak ve özgürlüklerine aykırıdır.

Ödeme gücü tespit edilirken, yükümlünün sadece çalışması ile elde ettiği gelir değil, bankadaki parası, alacakları, paraya çevrilmesi mümkün kıymetli evrakları da dikkate alınmalıdır²⁰⁰. Ancak elden çıkarılması mümkün olmayan, paraya çevrilmesi büyük zarara neden olan ve elden çıkarılması beklenmeyecek olan malvarlığı değerleri nazara alınmayacaktır²⁰¹.

2. Kardeşlerin Refah İçinde Olması

a. Genel Olarak

TMK m. 364/f.1’de nafaka yükümlüsü olarak altsoy ve üstsoy sayıldıktan sonra yansoy hısımlardan kardeşlerin de nafaka ile yükümlü olduğu belirtilmiştir. Kanun koyucu kardeşleri de nafaka ile yükümlü tutarken, yapacakları ödemeler ile kendi hayat tarzlarını değiştirmek mecburiyetinde kalmamalarını arzulamaktadır²⁰². Bu sebeple nafaka ile yükümlü olan hısımlar saydıktan sonra erkek ve kız kardeşler için özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. TMK m. 364/f.2’ye göre, “*Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır*” . Bu hükme göre, kardeşin kardeşten nafaka talebinde bulunabilmesi için ödeme gücünün bulunması yeterli değildir, nafaka yükümlüsü kardeşin refah içinde olması gerekir²⁰³. Bunun için nafaka talebinde bulunan yalnız kendisinin yardım edilmediği takdirde

²⁰⁰ Egger, a.g.e., s. 343; Ergenekon, a.g.e., s. 67.

²⁰¹ Egger, a.g.e., s. 343.

²⁰² H. Cahit Oğuzoğlu, *Medeni Hukuk: Şahsın Hukuku*, 5. bs., Ankara, Yeni Desen Matbaası, 1963, 301; Ergenekon, a.g.e., s. 71.

²⁰³ Ergenekon, a.g.e., s. 70-71; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 383; Feyzioğlu, a.g.e., s. 584; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 292; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 346; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1136; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 450; “... *Medeni Kanunun 316/2. maddesi uyarınca kardeşlerin yardım nafakası yükümlülüğü refah halinde bulunmaları şartına bağlıdır. Bu yön göz önünde tutulmadan esasen kendi geçimini güçlükle sağlamakta olan davalı (M)’in nafaka ile sorumlu tutulması usul ve kanuna aykırıdır...*” Y. 2. HD., 06.02.1992, E. 1027, K. 1283 (Esat Şener, *Uygulamalı-İçtihatlı Nafaka Velayet-Vesayet Evlatlık-Babalık*, Seçkin Yayınevi, 1994, s. 166).

yoksulluğa düşecek olmasını ispatla yetinmeyecek aynı zamanda davalı kardeşin de refah içinde olduğunu ispat edecektir²⁰⁴.

b. Refah Halinin Tespiti

Kanunda refah halinden ne anlaşılması gerektiğine ve refah halinin tanımına yer verilmemiştir. O halde kardeşler ne zaman refah halinde sayılacak? Kardeşlerin refah içinde olup olmadığını bütün hal ve şartları değerlendirmek suretiyle hâkim takdir edecektir²⁰⁵. Ancak refah hali kavramı sübjektif anlayışlara yol açabilecek bir ifade olması sebebiyle açıklanmaya ihtiyacı olan bir kavramdır.

Refah hali kavramı doktrinde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Genel olarak refah hali şu şekilde tanımlanabilir: Geliri, çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve kendi hayat tarzında önemli bir değişikliğe uğramaksızın nafaka verebilecek durumda olan kardeş refah halinde sayılır²⁰⁶. Yargıtay bir kararında refah halini; “ *Refah bir kimsenin lüks ihtiyaçları dahil, arzu ettiği her şeyi düşünmeden alabilme imkanına sahip olması halidir*”²⁰⁷ şeklinde tanımlamıştır. Tekinay²⁰⁸, Yargıtay’ın yaptığı bu tanımla, ilgili kanun maddesini felce uğratabilecek kadar geniş yorumladığını belirtip hiç kimsenin, arzu ettiği her şeyi, parasını düşünmeden alamayacağı gerekçeleriyle eleştirmiştir. Gerçekten refah halini bu kadar geniş yorumlamamız durumunda çok az kişiyi nafaka

²⁰⁴ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 477; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 463; Feyzioğlu, a.g.e., s. 584; Öztan, a.g.e., s. 591; Ruhi, a.g.e., s. 95.

²⁰⁵ Oğuzoğlu, a.g.e., 306; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 459; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 293.

²⁰⁶ Egger, a.g.e., s. 344; Belgesay, a.g.e., s. 304; Ergenekon, a.g.e., s. 72; Tekinay, a.g.e., s. 592-593, Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 381; Feyzioğlu, a.g.e., s. 584; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 293; Öztan, a.g.e., s. 589; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 450; Y. 2. HD., 23.03.1974, E. 1921, K. 1961 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası); Y. 2. HD., 07.04.1980, E. 2746, K. 7958 (YKD 1980, C. VI, S. 9, s. 1207).

²⁰⁷ “...Kardeşin kardeşten nafaka isteyebilmesi için refah şartının gerçekleşmesi zorunludur (MK. 316). Refah, bir kimsenin lüks ihtiyaçları dahil arzu ettiği her şeyi parasını düşünmeden alabilme imkanına sahip olması halidir. Ayda 20.000 lira gelir olan işyeri ve ev kirası vermeyen davalının, refahta olduğu söylenemez. Öyle ise davanın reddi gerekirken değerlendirmede yanlışla düşülerek nafakaya hükmedilmesi usul ve kanuna aykırıdır. ...” Y. 2. HD., 26.05.1981, E. 4080, K. 4114 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

²⁰⁸ Tekinay, a.g.e., s. 593, dn. 10.

yükümlüsü olarak kabul etmemiz gerekecektir. Kardeş için getirilen refah içinde olma şartını yükümlünün normal yaşayışına tesir etmeksizin ödeme gücüne sahip olup olmadığı şeklinde anlamalıyız. Yargıtay'ın ilgili dairesi daha sonraki bir kararında refah halini *“geliri çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve normal ihtiyaçları dışında her şeyi elde edebilecek bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse refah halinde sayılır”* şeklinde tanımlayarak yine eski tarihli kararlarında²⁰⁹ olduğu gibi tanımlamıştır²¹⁰.

Kişinin geliri ve serveti içinde bulunduğu çevreye ve sosyal duruma göre tespit edilecektir. Yargıtay, yurtdışında çalışan Türk işçileriyle ilgili verdiği bir kararında, refah halinin, kardeşin yaşadığı topluma ve çevreye göre tespit edileceğini açıkça ifade etmiştir²¹¹. Yargıtay bu kararında yurtdışında işçi olarak çalışan nafaka yükümlüsünün kazandığı para Türk Lirasına çevrildiğinde Türkiye için önemli miktara ulaşması, bu kişinin zengin bir hayat yaşadığı dolayısıyla refah halinde bulunduğu anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir. Ülkeler arasında ekonomik durum, gelişmişlik düzeyi ve paranın satın alma gücü arasında farklılık olabilir. Bir kişi sahip olduğu gelir ve servet ile Türkiye’de refah içinde değilken aynı gelir ve servetle başka bir ülkede refah içinde olabilir. Dolayısıyla refah hali tarafların birbirine nazaran refah içinde olmaları ile değil, nafaka ile yükümlü tutulmak istenen kimsenin genel anlamda, içinde bulunduğu toplum ve hayat tarzına göre objektif olarak refah içinde olmasına göre tespit edilecektir²¹².

²⁰⁹ Y. 2. HD., 23.03.1974, E. 1921, K. 1961 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası); Y. 2. HD., 07.04.1980, E. 1980/2746, K. 1980/7958 (YKD 1980, C. VI, S. 9, s. 1207).

²¹⁰ Y. 2. HD., 09.11.1985, E. 9089, K. 8985 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

²¹¹ *“...geliri çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve normal ihtiyaçları dışında her şeyi elde edebilecek bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse refah halinde sayılır... Davalının yurt dışında işçi olduğu tartışmasızdır... tasarruf gerekçesiyle o çevrenin normal saydığı olağan ve insanca yaşam koşullarından fedakarlıkta bulunarak para biriktirmeleri ve yabancı paraların Türk Kirasına dönüştürüldüğünde Türkiye için önemli bir miktara ulaşması, bunların zengin bir hayat yaşadıklarının ve dolayısıyla refah halinde bulunduklarının kabulünü gerektirmez”* Y. 2. HD., 05.11.1985, E. 9089, K. 8985 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

²¹² Feyzioğlu, a.g.e., s. 584; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 383; *“... Dava kardeşin kardeşten nafaka isteğine ilişkindir. Medeni Kanunun 316. Maddesine göre yardım nafakası istenen kişinin refah içinde bulunması gerekir. Maddede taraflar birbirine nazaran refahı değil, umumi olarak nafaka ile mükellef tutulmak istenen kimsenin genel anlamda müreffeh olması ön görülmüştür. ...”* Y. 2. HD., 01.02.1971, E. 477, K. 669 (Başaklar, a.g.e., s. 164).

Kardeşlerin refah hali tespit edilirken davalının eşinin veya çocuklarının gelir veya serveti değil yalnız kendisinin geliri ve malvarlığı dikkate alınır²¹³. Buna göre, bir kimse kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin ihtiyacını karşıladıktan sonra geriye kendi arzusuna göre harcayabileceği bir şey kalıyor ve geriye kalan miktar ona bir refah sağlıyorsa, ancak o zaman yardımla yükümlü olacaktır²¹⁴.

Nafaka yükümlüsünün refah seviyesi ve ödeme gücü ne kadar yüksek olursa olsun, hâkim takdir edeceği nafakanın miktarını, yükümlünün refah derecesine göre değil, istemde bulunan kişinin “yoksulluk durumunu giderme ölçüsünü dikkate alarak” tespit edecektir. Nafakanın amacı, alacaklıyı sefaletten kurtarmaktır yoksa nafakanın zenginleşme aracı olarak kullanılması mümkün değildir²¹⁵. Dolayısıyla nafaka yükümlüsünün ekonomik durumu iyi olduğu gerekçesiyle nafaka alacaklısını yoksulluktan kurtarmaya yeten miktarın üzerinde bir nafakaya karar verilemeyecektir.

V. YARDIM NAFAKASINDA SIRA

A. Nafaka Yükümlülüğünde Sıra

Nafaka alacaklısı, nafaka yükümlüsünün birden fazla olması halinde yardım nafakasını, kendisinin yapacağı bir seçime göre dilediği kişiden talep edemez. Kanun koyucu, bu konuda belli bir düzen getirmek amacıyla MK. 365/f.1’de şu şekilde bir

²¹³ Egger, a.g.e., s. 344; Belgesay, a.g.e., s. 305; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 477; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 459; Ergenekon, a.g.e., s. 72; Öztan, a.g.e., s. 585; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1028; Özüğür, a.g.e., s. 453; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 463; “...Refah halinin belirlenmesinde sadece nafaka yükümlüsünün servet ve geliri dikkate alınır. ...” YHGK., 26.03.1943, E. 1943/11, K. 1943/11 (Özüğür, a.g.e., s. 518).

²¹⁴ Tekinay, a.g.e., s. 592; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 384; Öztan, a.g.e., s. 589.

²¹⁵ “...Medeni Kanunun 315. maddesi uyarınca yardım nafakasına karar verilebilmesi için nafaka isteyen yardım edilmemesi halinde zarurete düşeceğinin anlaşılması gerekmektedir. Zarurete düşme terimi çok sıkıntılı bir durumu ve ekonomik koşulları ifade eder. Öyle ise hükmedilecek yardım nafakasının miktarı yalnızca söz konusu sıkıntılı durumu önlemeye matuftur. Yoksa, yardım nafakası yoluyla nafaka isteyen geçiminin ve her türlü gereksinimlerinin sağlanması ve hele olayımızda olduğu gibi bir zenginleşme aracı olarak kullanılması söz konusu değildir. Bütün bu yönler gözönünde tutulmadan yardım nafakasının amacını aşar bir yorumla yalnızca nafaka hükmedilmesinin gelir durumunun elverişli olması dikkate alınarak aylık 1.100.000 TL. gibi fahiş miktarda yardım nafakasına karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır. ...” Y. 2. HD., 01.07.1991, E. 7141, K. 9740 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

sıralama öngörmüştür, “*Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır*”. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere, miras hukukundaki mirasçılık sırası, yardım nafakası yükümlülerinin aleyhine yapılacak talebin de sırasını teşkil etmektedir. Nafaka alacaklısı talepte bulunurken, kanun tarafından belirlenmiş bu sıraya riayet etmek mecburiyetindedir²¹⁶.

TMK m. 365/f.1’in atfı yaptığı miras hükümleri TMK’nın 495 ve devamı maddelerinde yer almaktadır. Miras hukukumuzda mirasçılar arasındaki sıra tayin edilirken zümre sistemi benimsenmiştir²¹⁷. Buna göre nafaka talep edilirken ilk olarak, talepte bulunan, evlatlığı da dâhil altsoyuna başvuracak, daha sonra sırasıyla ana ve babasına, refah halinde olmaları şartıyla kardeşlerine ve son olarak da büyük ana ve babaları olmak üzere üstsoyuna başvuracaktır²¹⁸. Bu sıra sebebi ile ilk sırada çocuğu bulunan kişi kardeşinden nafaka isteyemez. Bir kimsenin babası hayatta iken, büyük baba nafaka ile yükümlü tutulamaz. Kural olarak bu sıraya göre hareket etmek gerekir, fakat bir sırada başvurulacak nafaka yükümlüsü bulunmadığı veya nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün olmadığı hallerde, bir sonraki sırada yer alan nafaka yükümlüsüne başvurulabilir.

Mirasçılıktaki sıraya yapılan atfın amacı nafaka yönünden aile hukukuna göre yakınlıktan hareket ederek nafakayı talepte müracaat ve ödeme sırasını belirtmekten ibarettir²¹⁹. TMK m. 364/f.1 zümre sisteminde olduğu gibi nafaka yükümlülerini üstsoy bakımından üçüncü zümre ile sınırlandırmamıştır²²⁰. Yani mirasçı olmayan büyük ana ve büyük babaların ana ve babalarından da nafaka istenebilir. Dolayısıyla zümre sisteminde büyükbaba ölünce onun yerine altsoyu geçtiği halde nafaka

²¹⁶ Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 472; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 77; Feyzioğlu, *a.g.e.*, s. 578; Öztan, *a.g.e.*, s. 585; Akıntürk/Karaman, *a.g.e.*, s. 446.

²¹⁷ Zümre sistemine ilişkin detaylı açıklama için bkz. İmre/Erman, *a.g.e.*, s. 18 vd.; TMK’nın 364 üncü maddesi aslında Miras Hukukundaki zümre sistemini benimsemediğini, kanun bu hüküm ile Aile Hukukuna göre yakınlıktan hareket etmiştir. Nitekim söz konusu hükmün ifadesinden, nafaka borçlularının üçüncü zümre başları ile sınırlandırıldığı sonucu çıkarılmamaktadır (Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s. 347).

²¹⁸ Ergenekon, *a.g.e.*, s. 75-76; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s. 384; Tekinay, *a.g.e.*, s. 588-589; Çeliktas, *a.g.m.*, s. 686; Akıntürk/Karaman, *a.g.e.*, s. 446; farklı bir sıralama için bkz. Egger, *a.g.e.*, s. 355.

²¹⁹ Ergenekon, *a.g.e.*, s. 76; Oğuzman/Dural, *a.g.e.*, s. 384; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s. 347.

²²⁰ Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 471-472; Dural/Öğüz/Gümüş, *a.g.e.*, s. 347; Öztan, *a.g.e.*, s. 585.

yükümlülüğünde üstsoy bakımından bir sınır olmadığından, pek pratik olmamakla birlikte, büyükbabanın babası varsa ona başvurulacaktır.

Zümre sisteminde bir de zümre içi sıra dikkate alınmalıdır. Bir zümre içindeki kök başı sağ iken, ondan dünyaya gelenler mirasçı olamaz²²¹. Dolayısıyla bir kimse oğlu varken torunundan, ana veya babası varken kardeşlerinden nafaka isteyemez. Şayet birinci sırada bulunan altsoy içinde ölen nafaka yükümlüsü varsa onun yerini kendi çocukları alır ve bunlar birinci sıra yükümlüler arasına girmiş olurlar²²². Mirasçılıktaki sıra takip edilirken daha uzak olan sıraya geçilebilmesi, daha yakın olan sıranın mali gücünün nafaka vermeye elverişli olmamasına bağlıdır²²³. Örneğin, ana babanın mali durumu elverişli iken büyükana ve büyükbabadan nafaka istenemez²²⁴. Ancak nafaka talebinde bulunan kişiye bakmakla yükümlü bir kimse varsa, önce bu kimseden bakım nafakası istemek, bu girişimden olumlu bir sonuç alınamazsa, o zaman yardım nafakası isteminde bulunmak gerekir²²⁵.

B. Aynı Sıradaki Birden Fazla Yükümlünün Sorumluluğu

Nafaka alacaklısının aynı sırada nafaka talep edebileceği birden fazla nafaka yükümlüsü olabilir. Aynı sırada birden fazla yükümlünün olması durumunda nafaka alacaklısının yoksulluğunu gideren nafaka miktarı, aynı sıradaki nafaka yükümlüleri arasında, mali durumları araştırıldıktan sonra ödeme kabiliyetlerine göre

²²¹ Dural/Öz, a.g.e., s. 25.

²²² Saymen/Elbir, a.g.e., s. 471; Feyzioğlu, a.g.e., s. 579; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 384; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 347; "... Davacının çocukları yanında mirasçı durumunda olabilecek olan ölü çocuğunun çocukları da nafakadan sorumludurlar. Mahkemece yapılacak iş, sağ olan davacının tüm çocuklarının ve nafaka ile sorumlu torunlarının da mali durumlarını araştırmak, nafaka ile sorumlu olabilecek seviyelerini tespit etmek, çocuklardan alınacak miktarın yetersiz kalması halinde torunları nafaka ile sorumlu tutmaktan ibarettir. ..." Y. 2. HD., 04.10.1996, E. 9042, K. 9735 (Özuğur, a.g.e., s. 514).

²²³ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 385; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 348; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 290; Feyzioğlu, a.g.e., s. 579.

²²⁴ "... Yardım nafakası mirastaki sıraya göre istenir (MK.315). Yani ana babanın mali durumu elverişli iken nine ve dededen nafaka istenemez. Olayda davacı ana, çocukların dedesinden nafaka istemektedir. Mirasçılık derecesine göre ana, çocuklarına dededen daha yakındır. Toplanan delillerden ananın terzilik yaptığı, çocuklarının geçimini sağlayacak mali güce sahip olduğu anlaşılmıştır. ..." Y. 2. HD., 06.10.1976, E. 6783, K. 6794 (YKD. 1978, C. IV, S. 4, s. 527).

²²⁵ Yardım nafakasının taliliği için bkz. İkinci Bölüm, II, A.

paylaştırılacaktır²²⁶. Örneğin, yoksulluk içinde olan bir kişi A çocuğundan 450 TL yardım nafakası talep etmiş, B çocuğuna karşı ise dava açmamıştır. Hâkim yaptığı sosyal ve ekonomik durum değerlendirmesi sonucunda 450 TL'ye karar vermiştir. A çocuğunun ayda 2000 TL geliri olsa, B çocuğunun ise ayda 1000 TL geliri olsa, hâkim 150 TL B çocuğunun katkıda bulunacağını hesaba katarak A çocuğu aleyhine 300 TL yardım nafakasına karar vermelidir. Yani bir yükümlü hakkında nafaka miktarı takdir olunurken aynı sırada bulunan diğer nafaka yükümlülükleri de mali durumlarına göre hesaba katılmalıdır²²⁷. Buna göre hâkim tarafından yapılacak değerlendirme neticesinde ödeme gücü olan her bir yükümlünün ödeyeceği nafaka miktarı belirlenecektir.

Yükümlülüğün uygun şekilde paylaşılması gerektiğinden yalnız bir nafaka yükümlüsü ihtiyaçların bütününe karşılayacak miktarda nafakayla yükümlü tutulamayacaktır²²⁸. Hatta birden fazla kişinin ödeme yükümlüsü olduğu ve bunlardan her birinin nafakanın tamamını ödeyebilecek mali gücü bulunduğu durumlarda dahi nafaka bir yükümlüden istenemez²²⁹.

²²⁶ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 290; Feyzioğlu, a.g.e., s. 579; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 385; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 385; "... Nafaka ile yükümlü olanlar birden fazla ise diğer evlatların durumu da araştırılır. Davacının ihtiyacına yeter miktar oğullarının gelir vaziyetine göre yardım kudretleri tespit edilerek davalı temyiz edenin hissesine isabet edecek miktara hükmedilmek gerekir. ..." Y. 2. HD., 02.01.1948, E. 8509, K. 18 (Özuğur, a.g.e., s. 497).

²²⁷ "... (MK) 365. maddesi uyarınca; işbu nafaka davasının, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılması gerekir. Nafaka yükümlülerinden bir veya bir kaçından nafaka istenilmesi halinde diğerlerinin yükümlü olacağı nafaka miktarı gözetilerek (indirilerek) nafaka takdir edilmelidir. Somut olayda, davacı sadece babasından yardım nafakası talebinde bulunmuş, mirasçılıkta aynı derecede bulunan ve memur olması nedeniyle maaşı bulunduğu anlaşılan annenin ise sosyal ve ekonomik durumu tespit edilmeden ve annenin katkısı gözetilmeden, davalının tespit edilen geliri ve bakmakla yükümlü olduğu diğer çocukları ile yükümlülükleri nazara alınmadan nafakaya hükmedilmiştir. Yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan karar verilmesi usul ve yasaya uygun bulunmamıştır. ..." Y. 3. HD., 18.09.2008, E. 9868, K. 14968 (Kazancı İçtihat Bankası).

²²⁸ Egger, a.g.e., s. 357; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 290; Feyzioğlu, a.g.e., s. 579; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 385; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 344.

²²⁹ "... Medeni Kanunun 315. maddesine göre istenilen nafaka, Medeni Kanunun 316. maddesine göre mükellef olanlar hakkında mirastaki tertip sırasıyla ittihaz olunur. Davacının, davalıdan başka çocukları da olduğuna göre, onların da mali ve içtimai durumları araştırılıp, onlardan da alabileceği nafaka gözetilerek, sonucuna göre davalının payı kadar nafaka takdir etmek gerekir. Bu yön gözetilmemesi doğru değildir. ..." Y. 2. HD., 24.01.1997, E. 13947, K. 936 (YKD. 1997, C. XVIII, s. 513)

Aynı sırada birden fazla yükümlünün bulunması halinde, alacaklı, dilerse bütün yükümlülere dilerse yalnız bir veya birkaç yükümlüye karşı dava açabilir²³⁰. Yükümlüler arasında mecburi dava arkadaşlığı bulunmamaktadır²³¹. Ancak aynı sırada bulunan ve ödeme gücü bulunan yükümlülerin tamamı nafaka vermekle yükümlü olduğundan hak sahibinin yükümlülerin tamamına birden yardım nafakası davası açması yararına olacaktır²³². Zira alacaklı, takip ettiği bir veya birkaç yükümlüden nafakanın tamamını değil yalnız onların ödeme güçlerine göre sorumlu oldukları miktarı talep edebilecektir²³³.

C. Mirastaki Sırayı Atlayarak Talepte Bulunma

Nafaka alacaklısı, yardım nafakası talep ederken kanunun gösterdiği sıraya riayet etmek mecburiyetindedir. Ancak nafaka alacaklısı bazı hallerde, önceki sırayı atlayarak sonraki sıradaki yükümlüden nafaka talep etme hakkına sahiptir. Şüphesiz bir önceki sırada nafaka yükümlüsü olabilecek hiçbir hısım bulunmuyorsa bir sonraki sırada yer alan bir kimseden nafaka talep edilebilir. Bununla birlikte bir önceki sırada nafaka yükümlüsü olabilecek bir hısım bulunmakla beraber eğer bu kimsenin ödeme gücü yoksa yine bir sonraki sırada yer alan nafaka yükümlüsünden nafaka istenebilir²³⁴. Öyleyse, bir kimsenin altsoyu yoksa ya da var ancak hiç biri ödeme

²³⁰ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 473; Ergenekon, a.g.e., s. 77; Öztan, a.g.e., s. 586.

²³¹ Egger, a.g.e., s. 357; "... Öte yandan, davalılar (yükümlüler) arasında zorunlu dava arkadaşlığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla, müteselsil sorumlulukları da söz konusu değildir ..." Yargıtay 3. HD., 21.05.2002, E. 2002/5037, K. 2002/12756 (Yavuz, a.g.e., s. 621-622).

²³² Velidedeoğlu, a.g.e., s. 457; Ergenekon, a.g.e., s. 77; Tekinay, a.g.e., s. 555; Feyzioğlu, a.g.e., s. 432.

²³³ "...Davalıların ödeyeceği nafaka takdir edilirken, diğer yükümlülerin de davacıya vermesi gereken nafaka göz önünde bulundurulmalıdır. Öyle ise önce davacının nafaka ihtiyacını belirlemek, sonra davacının nüfus aile tablosunu getirtip davacıyla nafaka ödemesi gereken alt soy tespit edilip, her birinin gelirine göre ödeyeceği nafaka belirlenip, sonucuna göre davalılar hakkında nafakaya karar verilmesi gerekirken, noksan inceleme ile karar verilmesi yasaya aykırıdır." Y. 2. HD., 20.02.1998, E. 1419, K. 1967 (Nihat İnal, Örnek Karar ve Dilekçelerle Açıklamalı Türk Medeni Yasası, 2. bs., Ankara, y.y., 2006, s. 900).

²³⁴ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 472; Birsen, a.g.e., s. 429; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 385; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 348; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 290; Öztan, a.g.e., s. 585; "... Davacı, davalının oğlu olan eşinin öldüğünü, zarurete düşüklerini ileri sürüp velayet atındaki K. için davalının nafaka ödemesini istemiştir. Küçük K. için davalı olan dedesinin nafaka ödemesi için öncelikli davacı annenin acze düşüp düşmediği araştırılıp tartışılmadan yazılı şekilde hüküm kurulması doğru değildir. ..." Y. 2. HD., 27.10.1995, E. 10276, K. 11158 (Kazancı İçtihat Bankası).

gücüne sahip değilse, o zaman annesinden ve babasından nafaka isteyebilir, eğer annesi veya babası yok ya da anne veya babası var fakat onların ödeme gücü yok ise o zaman refah içinde olmak şartıyla kardeşlerinden nafaka talep edebilir.

D. Aynı Anda Farklı Sıralardaki Yükümlülerin Birlikte Sorumluluğu

Kural olarak kanunun gösterdiği sıraya göre nafaka talebinde bulunmak gerekir. Bu sebeple nafaka alacaklısı aynı anda farklı sıralardaki birden fazla yükümlüye başvuramaz. Buna karşılık bazı hallerde, farklı sıralarda bulunan yükümlülerden aynı anda nafaka talep edilebilir. Bir sıradaki nafaka yükümlüsünün, nafaka miktarının tamamını ödeme gücü olmadığı hallerde, o sıradaki ile bir sonraki sırada yer alan yükümlülerden aynı anda nafaka istenebilir²³⁵. Sonraki sırada yer alan yükümlü, kendinden önce gelen sıradaki yükümlülerin tamamlayamadığı miktar ile sorumlu olacaktır. Şu demek oluyor ki, sonraki sırada yer alan nafaka yükümlüsünün ödeme gücü bulunsa veya kardeş ise refahta içinde olsa bu hısımlar en fazla önceki sırada yer alan hısımların ödeyemedikleri miktarla sorumlu olacaktır. Örneğin, A'yı yoksulluktan kurtaran nafaka miktarı 400 TL olsa ve A'nın altsoyunda bulunan yükümlülerin 300 TL ödeme gücü bulunsa, A geri kalan 100 TL'yi bir sonraki sırada bulunan üstsoyundan isteyebilir. Öndeki sırada bulunan yükümlüler nafakanın tamamını ödeyebilecek hale geldiklerinde sonraki sırada yer alan yükümlüler nafaka miktarını tamamlamak için yaptıkları ödemelerden kurtulacaklardır²³⁶.

E. Nafaka Alacaklıları Arasındaki Sıra

Nafaka yükümlüsü birden fazla nafaka alacaklısının yardım nafakası talebiyle karşılaşabilir ve birden fazla kişiye nafaka ödemek zorunda kalabilir²³⁷. Nafaka yükümlüsünün söz konusu nafaka taleplerini hangi esaslara göre yerine getireceği

²³⁵ Gürsel, a.g.m., s. 1225; Birsen, a.g.e., s. 429; Ergenekon, a.g.e., s. 79; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 385; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 348; Öztan, a.g.e., s. 586.

²³⁶ Ergenekon, a.g.e., s. 79.

²³⁷ Ergenekon, a.g.e., s. 79; Öztan, a.g.e., s. 586.

kanunda düzenlenmemiştir. Nafaka yükümlüsü yoksulluk içinde olan hem çocuğuna, hem de babasına yardım nafakası ödemek zorunda kalması durumunda bu ödemenin ne şekilde yapılacağı, nafaka yükümlüsünün hangi nafaka alacaklısına karşı ve ne oranda yükümlü olduğunun da belirlenmesi gerekir.

Doktrinde, belirtilen kanun boşluğunun, TMK'nın 365'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre doldurulması ve yardım sırasının ilk önce mirasçı olacak kişinin nafaka talebinin öne alınması suretiyle başlatılması gerektiği savunulmuştur²³⁸. Bizce de nafaka alacaklıları arasında TMK m. 365/f.1'de düzenlenen mirasçılık sırasının takip edilmesi doğru olacaktır.

Nafaka yükümlüsü kendisine yapılan bütün nafaka taleplerini karşılayacak bir ödeme gücüne sahipse ödeme için bir sıra aramaya gerek yoktur²³⁹. Zira nafaka yükümlüsü talepte bulunan her alacaklının nafakasını karşılayacak mali yeterliliğe sahiptir. Ancak nafaka yükümlüsü sınırlı bir ödeme gücüne sahip olup birden fazla yoksulluk içinde olan nafaka alacaklısının talebi ile karşılaşır o takdirde bir sıralamanın mevcut olması gerekecektir. İşte bu durumda TMK m. 365/f.1'de belirtilen sıra takip edilmelidir. Dolayısıyla birinci sırada bir nafaka alacaklısı varsa ona yeterli biçimde ödeme yapılmadan diğer sırada yoksulluk içinde olan hısımlara nafaka verilmeyecektir²⁴⁰. Nafaka alacaklıları farklı mirasçılık sırasında bulunmaları durumunda belirtilen şekilde hareket edilecektir.

Bir diğer ihtimal ise, birden fazla nafaka alacaklısının aynı mirasçılık sırasında bulunmasıdır. Farklı sıralarda bulunan nafaka alacaklıları için açıklanan çözüm burada geçerli olmayacaktır. Doktrinde, aynı sırada yer alan hısımların ihtiyaç derecelerine göre, yükümlünün ödeme kabiliyetinin paylaştırılması adil bir çözüm olacağı savunulmuştur²⁴¹. Şayet aynı derecede bulunan hısımların ihtiyaç dereceleri

²³⁸ Egger, , a.g.e., s. 336; Gürsel, a.g.m., s. 1228; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 472; Ergenekon, a.g.e., s. 79; Öztan, a.g.e., s. 586.

²³⁹ Ergenekon, a.g.e., s. 79.

²⁴⁰ Ergenekon, a.g.e., s. 79-80.

²⁴¹ Egger, a.g.e., s. 358; Gürsel, a.g.m., s. 1228; Ergenekon, a.g.e., s. 80.

aynı ise yükümlünün yerine getireceği nafaka eşit olarak paylaştırılacaktır. Nafaka alacaklıları, belirtilen paylaştırma neticesinde yoksulluktan hala kurtulamamış iseler sonraki sırada bulunan yükümlülere başvurmalarıdır²⁴².

²⁴² Gürsel, **a.g.m.**, s. 1228; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 80.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARDIM NAFAKASININ BAŞLANGICI, BELİRLENMESİ, İFASI, ARTIRILMASI, AZALTILMASI VE SONA ERMESİ

I. YARDIM NAFAKASININ BAŞLANGICI

Yoksulluk içinde olan kimse kanuni şartları mevcut olur olmaz hısımlarından nafaka isteyebilir. Bununla birlikte yardım nafakası hangi andan itibaren başlayacağını tespit etmek hem nafaka yükümlüsü hem de nafaka alacaklısı için önem arz eder. Kural olarak nafakanın başlangıç tarihi, nafaka davasının açıldığı tarihtir²⁴³. Dolayısıyla alacaklı ve yükümlünün içinde bulundukları durum uzun zamandan beri mevcut olsa dahi, nafaka borcu bu durumun talep edildiği anda doğacaktır.

Nafakanın ne zaman başlayacağına dair içtihadı birleştirme kararı mevcuttur. 28.11.1956 tarih ve E. 15, K. 15 sayılı Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Kararında²⁴⁴ bu durum şu şekilde ifade edilmiştir, “*Her davada açıldığı tarihte tesbit edilen vaziyet hükmü esas ittihaz olunması iktiza eylemesine ve böyle bir davada da talebinin kabule şayan olduğunu ispat eden davacıya karşı davanın ikamesiyle davalı mütemerrit hale düşmüş addedilmesi muvafık bulunmasına binaen nafakanın bağlanmasında olduğu gibi arttırılma veya eksiltilmesine dair taleplerin kabulünde de buna dava tarihinden itibaren hükmolunması...*”. Kararda da açıkça ifade olunduğu üzere yalnız nafakanın bağlanmasında değil, onun miktarının artırılması veya azaltılması taleplerinin kabulünde de başlangıç tarihi davanın açıldığı tarihtir²⁴⁵. Yargıtay anılan kararında ayrıca “ *...her dava açıldığı tarihte tespit edilen durum hükme esas alınmak icap eder* ” gerekçesiyle nafakanın neden kararın kesinleştiği

²⁴³ Egger, a.g.e., s. 350; Ergenekon, a.g.e., s. 85; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 462; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 388; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 351; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1137; Öztan, a.g.e., s. 593; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 452; Topuksak, a.g.e., s. 40.

²⁴⁴ RG. 27.12.1956, Sayı 9494.

²⁴⁵ Davanın açıldığı an için bkz. Dördüncü Bölüm, IV, B.

tarihte değil, davanın açıldığı tarihte başlayacağı sorusunun cevabını da vermektedir. Nafaka davası açan bir kimsenin talebi dava açıldığı tarihteki şartlara göre takdir edilecektir. Yardım nafakası talebi kabul edilen kişinin, dava açıldığı anda yoksulluk içinde olduğu da tespit edilmiş olacaktır. Bu sebeple kararın hükme bağlandığı zaman değil de davanın açıldığı andan itibaren nafakaya takdir olunması yerindedir.

Nafaka talep eden şahıs, dava tarihinden önceki devrelerde de yoksulluk içinde olabilir. Ancak nafaka, yoksulluk içinde olan şahsın hali hazır geçimini temin etmek için takdir edilir²⁴⁶. Dava tarihinden daha önceki zamanlara ait olan nafakalar talep edilemez²⁴⁷. Doktrinde²⁴⁸ daha önceki zamanlarda yoksulluk içinde bulunduğu halde bu devrede talepte bulunmayan nafaka alacaklısının, bu dönemlere ait nafaka hakkından zımnen feragat etmiş sayılacağı belirtilmiştir. Ergenekon bu düşüncesine gerekçe olarak, daha önceki devrelerde nafakayı talep etmek hak ve imkânına sahip alacaklının, yoksulluk içinde bulunduğu bu devre zarfında talepte bulunmamış olmasının, geçmiş nafakalar hakkında feragat iradesinin delili olarak kabul edilebileceğini ileri sürmüştür. Açık bir irade beyanı olmadan feragat olmayacağı kuralı gereği doktrindeki bu görüşe katılmamaktayız. Nafaka alacağının özel niteliği gereği nafaka alacağının dava tarihinden itibaren başlaması gerekir. Aksi halde nafaka yükümlüsü için günün birinde altından kalkılamaz bir nafaka borcu ile karşı karşıya gelmek tehlikesi daima mevcut olurdu²⁴⁹. Ayrıca, dava tarihinden önce nafaka alacaklısının yoksulluk hali ve yükümlünün ödeme kabiliyetinin bulunup bulunmadığının tespiti bir hayli zor olacaktır. Ancak alacaklı, mücbir veya haklı sebeplerden ötürü nafaka davasını açamamışsa nafaka hükmünün talep tarihinden önceki tarihlere de teşmil edilmesi hakkaniyete uygun olacaktır²⁵⁰.

²⁴⁶ Egger, *a.g.e.*, s. 350.

²⁴⁷ Egger, *a.g.e.*, s. 350; Doğanay, *a.g.e.*, s. 204; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 87-88.

²⁴⁸ Doğanay, *a.g.e.*, s. 204; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 88.

²⁴⁹ Egger, *a.g.e.*, s. 350; Doğanay, *a.g.e.*, s. 204; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 88.

²⁵⁰ Egger, *a.g.e.*, s. 350; Saymen/Elbir, *a.g.e.*, s. 479; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 88; Nafaka alacaklısının vekil tayin edemeyecek kadar ani ve ağır hastalığı, doğal afetler, ulaşım imkansızlığı gibi dava dilekçesi vermek veya göndermek imkanını bulamadığı veya bu imkandan mahrum olduğu haller, bütün aramalara rağmen, ödeme kabiliyeti olan yükümlünün bulunduğu yeri tespit edememek mücbir sebep olarak kabul edilebilir (Ergenekon, *a.g.e.*, s. 88). Yükümlünün nafaka alacaklısını oyaladığı,

Kural olarak, nafaka dava tarihinde itibaren işlemeye başlar fakat davacı, dava tarihinden başka bir tarihi nafakanın başlangıcı olarak gösterip bu tarihten itibaren nafaka verilmesini isteyebilir²⁵¹. Davacı bu hususu dava dilekçesinde belirtebileceği gibi yargılama esnasında da ileri sürebilir. Davacının ileri sürdüğü tarih dava tarihinden sonraki bir tarih olması gerektiğinden bu tarih hüküm tarihi olabileceği gibi hükmle dava arası veya hükümden sonraki zamana ait bir tarih de olabilir²⁵².

Taraflar nafakanın başlangıç tarihini aralarında anlaşarak tespit edebilirler²⁵³. Bu durumda, tarafların beyanı HMK'nın 154/f.3,b.e hükmü gereğince tutanağa yazılır ve yapılan işlem tarafların imzası ile onanır. Nafakaya da tarafların bu anlaşmada kararlaştırdıkları tarihten itibaren hükmolunur.

II. NAFAKANIN BELİRLENMESİ

A. Genel Olarak

Nafaka yükümlüsünün ödemek zorunda olduğu nafaka miktarını belirlerken hangi hususları dikkate almamız gerektiği, miktarın tespitinde belirleyici olacaktır. Nafakanın ifa şekli ve miktarı, tarafların yaşayış tarzına ve her olayın kendine özgü şartlarına göre farklılık arz edeceği için bu hususu belirleme yetkisi hâkimin takdirine bırakılmıştır. Ancak, bu miktar belirlenirken hâkimin de bağlı olması gereken bazı kıstaslar vardır. Nitekim TMK m.365/f.2'de bu konuya ilişkin bir düzenleme bulunmaktadır. Bu hükme göre, *“dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın malî gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir.”* Yani nafakanın

takibe mani olduğu veya bunu geciktirici hareketlerde bulunduğu hallerde de nafaka verilmesine izin verilebilir (Egger, a.g.e., s. 350).

²⁵¹ Doğanay, a.g.e., s. 208; Ergenekon, a.g.e., s. 86.

²⁵² Ergenekon, a.g.e., s. 86-87; *“...Davacı vekili nafakanın hüküm tarihinden itibaren takdir edilmesi isteğini mahkemeye beyan etmiş ve ifadesi de bu şekilde zapta yazdırılmıştır. Temyiz olunan hükmün gerekçelerine göre her iki tarafın yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle hükmün tasdikine...”* Y. 2. HD., 22.01.1959; E. 32, K. 412 (Doğanay, a.g.e., s. 210).

²⁵³ Ergenekon, a.g.e., s. 87.

miktarını belirlerken, nafaka alacaklısı ve nafaka borçlusu açısından ayrı ayrı değerlendirme yapmak suretiyle bir tespitte bulunmak gerekecektir.

Yardım nafakası takdir edilirken tarafların ihtiyaçları ve mali durumları, günün ekonomik koşulları ve hakkaniyet ilkesi göz önüne alınacaktır²⁵⁴. Örneğin eğitime devam eden çocuk için nafaka takdir edilirken, çocuğun yaşı, ihtiyaçları, eğitim durumu ve eğitim giderleri, davalının mali durumu nazara alınacaktır²⁵⁵. Benzer şekilde nafaka alacaklısının sağlık durumu, sürekli bakıma muhtaç olması gibi hususlar da nafakanın tespitinde rol oynar²⁵⁶.

Tarafların sosyal ve ekonomik durumu hakkındaki araştırmayı mahkeme yapacaktır. Yargıtay vermiş olduğu bir kararında²⁵⁷ bu durumu şöyle ifade etmiştir, *“Mahkemece yapılacak iş, tarafların ekonomik durumlarına ilişkin deliller tam ve sağlıklı olarak toplanmalı, davalı babanın varsa tüm gelir ve mal varlığı tam olarak tespit edilmeli, davacı çocuğun herhangi bir yerde çalışıp yoksulluktan kurtaracak düzeyde gelir elde edip etmediği ve Devletten maaş alıp almadığı ilgili yerden araştırılarak tespit edilmeli, şayet davacının (çocuğun) bir gelirinin bulunmadığı anlaşıldığı takdirde; davalı babanın da elde ettiği gelirine göre hakkaniyete uygun bir miktar yardım nafakasına hükümlenmelidir.”* Mahkeme yapacağı araştırmanın sonucunda hakkaniyete uygun bir nafakaya hükmedecektir.

B. Nafaka Alacaklısı Bakımından

Nafaka alacaklısı bakımından belirlenecek nafaka, onun yaşaması ve geçinmesi için gerekli imkânı sağlamaya yetecek, zorunlu giderlerini karşılayacak

²⁵⁴ “...mahkemece yapılacak iş; davacının geçimi için gerekli davalının geliri ile orantılı olacak şekilde, TMK’nın 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de gözetilerek uygun bir nafakaya hükmetmek olmalıdır ...” Y. 3. HD., 10.03.2009, E. 2891, K. 3810 (Ruhi, a.g.e., s. 591); Y. 2. HD., 16.5.1975, 5185/5453 (YKD 1975, C. 1, s. 22).

²⁵⁵ Y. 3. HD., 03.11.2008, E. 12111, K. 18447 (Ruhi, a.g.e., s. 598).

²⁵⁶ Y. 3. HD., 16.02.2009, E. 21865, K. 2078 (Ruhi, a.g.e., s. 594).

²⁵⁷ Y. 3. HD., 09.04.2009, E. 5191, K. 6250 (Ruhi, a.g.e., s. 590).

miktarda olmalıdır²⁵⁸. Yani nafaka alacaklısının ihtiyaçları asgari yaşama seviyesine göre takdir olunur²⁵⁹. Bu sebeple, nafaka alacaklısı hem o zamana kadarki hayat düzeyini devam ettirebilmesi için gerekli olan miktarı hem de içinde bulunduğu sosyal duruma uygun bir nafakanın verilmesini isteyemeyecektir²⁶⁰. Yardım nafakası bir zenginleşme aracı olmadığından, fahiş miktarla nafakaya karar verilemez²⁶¹. Hükmedilecek nafaka miktarı sadece yoksulluğa düşmeyi önlemeye yöneliktir.

Kişiye bağlı bir hak olan nafaka, sadece talep edenin kendi yoksulluğunu ve sadece onun ihtiyaçlarını gidermeye yönelik bir yardımdır. Bu sebeple de nafaka talep edenin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimine de yetecek bir miktarın nafaka olarak takdir edilmemelidir.

Yoksulluk içinde olan kişi, ne miktar paranın nafaka olarak kendisine ödendiği takdirde, yoksulluktan kurtulmasının mümkün olacağını en iyi kendisi bilir. Bu sebeple hâkim, nafaka alacaklısının talep sonucuyla bağlıdır; ondan fazlasına karar veremez, fakat duruma göre, talep sonucundan daha azına karar verebilir (HMK m. 26).

Nafaka takdir olunurken nafaka alacaklısının ne tür ihtiyaçları dikkate alınacak ve ne gibi masrafları göz önünde bulundurulacaktır? Nafaka alacaklısının toplum hayatında varlığını devam ettirebilecek, ihtiyaçlarını asgari biçimde giderecek ve yoksulluğa düşmekten kurtaracak ihtiyaçlarının giderilmesi gerekir. Yardım nafakasının miktarını belirlerken, nafaka borçlusunun sadece gıda ve giyecek

²⁵⁸ Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 386; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 349; Öztan, **a.g.e.**, s. 592; Akıntürk/Karaman, **a.g.e.**, s. 451.

²⁵⁹ Gürsel, **a.g.m.**, s. 1229.

²⁶⁰ Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 386.

²⁶¹ “...Zarurete düşme terimi çok sıkıntılı bir durumu ve ekonomik koşulları ifade eder. Öyle ise hükmedilecek yardım nafakasının miktarı yalnızca söz konusu sıkıntılı durumu önlemeye matuftur. Yoksa, yardım nafakası yoluyla nafaka isteyenin geçiminin ve her türlü gereksinmelerinin sağlanması ve hele olayımızda olduğu gibi bir zenginleşme aracı olarak kullanılması söz konusu değildir. Bütün bu yönler gözönünde tutulmadan yardım nafakasının amacını aşar bir yorumla yalnızca nafaka hükmedilmesinin gelir durumunun elverişli olması dikkate alınarak aylık 1.100.000 TL. gibi fahiş miktarda yardım nafakasına karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır.” Y. 2. HD., 01.07.1991, E. 7141, K. 9740 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

temini ile yetinilmez²⁶². Mesken ihtiyacı, tedavi masrafları, nafaka talep edenin eğitim-öğretim²⁶³ giderleri vb. hususlar nafaka miktarı belirlenirken dikkate alınacaktır²⁶⁴. Yargıtay bir kararında²⁶⁵ hükmolunan aylık 600 YTL'lik nafaka miktarını az bulmuş ve yerel mahkemenin kararını bu sebeple bozmuştur. Yargıtay'ın belirtilen bu kararı şu şekildedir; “...davacı annenin emekli olup 827 YTL emekli maaşının bulunduğu, davalı babanın ise %50 ortak olduğu ... Limited Şirketinin bulunduğu, bu şirketin müdürü olduğu, bu şirketten aylık 1500 YTL maaş aldığı, ayrıca 917 YTL emekli maaşının bulunduğu, yine davalının kendi beyanına göre (11.03.2008 havale tarihli son beyanlarını içerir dilekçesinde) %50 si ortağı olduğu Limited Şirketin 2007 yılı net karının 115.931,11 YTL olduğu nafaka alacaklısı yardıma muhtaç müşterek çocuk Murat'ın ise, dosyada mevcut heyet raporlarına göre, işitme kaybı, entelektüel yeteneklerde sınırlılık, dil gelişiminde sınırlılık, hiperaktif mental roterdasyon gibi özürleri taşıyan hastalığının bulunduğu, hastalığı nedeniyle bireysel ve grup özel eğitim alması, aldığı eğitime devam etmesinin gerekli olduğunun bildirildiği, anne ve babanın ayrı yaşadığı, müşterek çocuğunda annesinin yanında kaldığı anlaşılmıştır. Bu durumda nafaka alacaklısı müşterek çocuğun yaşı, rahatsızlığı, tedavi ve eğitim giderleri, davalının gelir durumu nazara alındığında hükmolunan yardım nafakası miktarı az olup, ...”. Görüldüğü üzere kararda hem nafaka alacaklısının ihtiyaçları ve hem de nafaka yükümlüsünün mali durumu göz önünde bulundurulmuş ve nafaka miktarı buna göre takdir edilmiştir.

²⁶² Saymen/Elbir, a.g.e., s. 481.

²⁶³ “...Gerçekten okumakta olan çocuk kendi emek ve geliri ile yaşamını sürdürmekten yoksun ise ana babasından öğrenimini tamamlayıncaya kadar yardım nafakası isteyebilir. Ne varki bunu vermekle yükümlü tutulacak kişilerin geçim sıkıntısına düşürülmemesi asıldır. Davacının liseyi bitirerek üniversite imtihanlarına girdiği, fakat sınav sonucunun henüz bilinmediği son oturumda belirtilmiştir. Öyle ise davacının durumunun sorulması, yüksek öğrenimini yapmakta ise az önce açıklanan ilkeler çerçevesinde hüküm verilmesi, aksi halde Anayasa cinsiyet farkı gözetmeden herkese çalışma özgürlüğü tanıdığı için davacının çalışarak geçimini sağlamak zorunda olduğu gözetilerek davanın reddedilmesi gerekir. Yazılı şekilde araştırma ve inceleme yapılmadan nafaka takdir edilmesi Usul ve Kanun'a aykırıdır.” Y. 2. HD., 17.01.1978, E. 1977/9023, K. 1978/221 (Kazancı İçtihat Bankası).

²⁶⁴ Egger, a.g.e., 346-347; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 357; Birsen, a.g.e., s. 430; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 481.

²⁶⁵ Y. 3. HD., 16.02.2009, E. 21865, K. 2078 (Ruhi, a.g.e., s. 594-595).

Nafaka yükümlüsünün ödeyeceği miktar nafaka alacaklısını yoksulluktan kurtarmaya yeterli değilse, karşılanamayan miktar için eğer varsa diğer nafaka yükümlülerine başvurulabilir²⁶⁶.

C. Nafaka Yükümlüsü Bakımından

Nafakanın miktarı nafaka yükümlüsü bakımından onun mali gücüne göre belirlenecektir (TMK m. 365/f.2). Bu sebeple mahkeme nafaka yükümlüsünün kazancını, ekonomik durumunu tespit etmelidir. Nafakanın miktarı davacının ihtiyacı ne olursa olsun, yükümlünün gelirine göre uygun olan miktarı aşmamalı, yükümlünün mali durumu ile yerine getirilemeyecek talepler dikkate alınmamalıdır²⁶⁷. Bu sebeple hükmedilecek nafaka, nafaka yükümlüsünün asgari ihtiyaçlarını karşılamasa bile, yükümlünün gelirine uygun olmayan miktarda nafakaya hükmedilemez. Belirlenecek nafaka miktarı, nafaka borçlusunun yoksullaşmasına, yaşama biçiminin değişmesine, ekonomik varlığının tehlikeye girmesine sebebiyet vermemelidir²⁶⁸.

Nafaka yükümlüsünün ekonomik açıdan güçlü olduğu için ödeme gücü hayli fazla olabilir. Buna rağmen ödenecek miktar nafaka alacaklısının geçiminin sağlanması, yoksulluğunun giderilmesi ile sınırlıdır²⁶⁹. Yani hâkim nafaka yükümlüsünün ödeme gücü yüksek diye, nafaka alacaklısının yoksulluğa düşmekten

²⁶⁶ Mirastaki sırayı atlayarak talepte bulunmak için bkz. İkinci Bölüm, V, C.

²⁶⁷ Velidedeoğlu, a.g.e., s. 460; Ergenekon, a.g.e., s. 93; Feyzioğlu, a.g.e., s. 581; Öztan, a.g.e., s. 593; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 451; Ruhi, a.g.e., s. 90; "... *tarafların gerçekleşen sosyal ve ekonomik durumları, nafakanın niteliği, özellikle davalının gelir durumu ve mirasçılıkta aynı sırada yer alan dava dışı davacının dedesi (annesinin babası) Hasan Hüseyin Pancareken'in de nafakaya katılma yükümlülüğü de nazara alındığında, hükmedilen nafaka miktarı fazla olup TMK. 4. maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesi uygun görülmemiştir. ...*" Y. 3. HD., 10.04.2006, E. 3854, K. 4025 (Yavuz, a.g.e., s. 581-582).

²⁶⁸ "... *yardım nafakası ile yükümlü tutulacak kişilerin geçim sıkıntısına düşürülmemesi asıldır. Davacı babanın tespit edilen gelir durumu ile yardım nafakasının artış oranı sonucunda ulaştığı miktar birlikte değerlendirildiğinde yükümlülüğün katlanılamaz hale geldiği bir gerçektir. ...*" Y. 3. HD, 21.10.2008, E. 12515, K. 17462 (Ruhi, a.g.e., s. 599-600)

²⁶⁹ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 386; Dural/Ögüz/Gümüş, a.g.e., s. 349.

kurtaran miktarın üstünde bir nafakaya karar veremez²⁷⁰. Keza nafaka yükümlüsü, bulunduğu sosyal seviyeye uygun bir hayat tarzını alacaklıya temin etmeye mecbur değildir. Nafaka yükümlüsü arzu ederse zorunlu sınırı aşan bir miktarı nafaka olarak vermesinde, TMK m. 364 anlamında bir engel yoktur, fakat bu yardım nafakasının ifasından ziyade verilişin niteliğine göre, bağışlama veya ahlaki bir borcun ifası sayılabilir²⁷¹.

Nafaka yükümlüsünün nafakaya ilişkin mahkeme kararından önce yaptığı ödemeler ahlaki ödemeler olarak kabul edilir. Buna karşılık mahkemenin verdiği nafakaya ilişkin karar tarihinden sonra bu karara uygun şekilde yapılan ödemelerin nafaka borcuna mahsuben ödendiği kabul edilir²⁷².

Nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısının borçlarını ödemek zorunda değildir²⁷³. Keza yükümlü, nafaka alacaklısının bir dava neticesinde ortaya çıkan yargılama masraflarını da ödemek zorunda değildir²⁷⁴.

III. YARDIM NAFAKASININ İFA TARZI VE ZAMANI

A. Nafakanın İfa Tarzı

TMK'nın yardım nafakasını düzenleyen maddelerinde nafakanın ifa tarzı ile ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır. Kanun koyucu bu hususu hâkimin takdirine bırakmıştır. Ancak kural olarak yardım, belirli bir miktar paranın belirli zamanlarda ödenmesi şeklinde belirlenir²⁷⁵. Zira ödeme şekillerinden nafaka yükümlüsü için en az külfetli olan ve nafaka alacaklısının serbestîsini en fazla temin eden ve bütün

²⁷⁰ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 481; Gürsel, a.g.e., s. 1228-1229; Feyzioğlu, a.g.e., s. 581; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 386; Dural/Ögüz/Gümüş, a.g.e., s. 349; Öztan, a.g.e., s. 592.

²⁷¹ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 386, dn. 1193; Dural/Ögüz/Gümüş, a.g.e., s. 349.

²⁷² Y. 3. HD., 09.07.2009, E. 7676, K. 15323 (Ruhi, a.g.e., s. 705).

²⁷³ Egger, a.g.e., s. 346; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 481; Gürsel, a.g.m., s. 1229; Öztan, a.g.e., s. 592.

²⁷⁴ Gürsel, a.g.e., s. 1229; Ergenekon, a.g.e., s. 92.

²⁷⁵ Gönensay, a.g.e., s. 127-128; Egger, a.g.e., s. 347; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 481; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 460; Birsen, a.g.e., s. 430; Gürsel, a.g.m., s. 1230; Ergenekon, a.g.e., s. 42; Feyzioğlu, a.g.e., s. 585; Öztan, a.g.e., s. 593; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 451; Topuksak, a.g.e., s. 42.

ihtiyaçlarını karşılayacak bir nitelikte olan ödeme şekli parasal ödemedir²⁷⁶. Uygulamada da nafakaya genellikle bir miktar paranın ödenmesi şeklinde hüküm verilmektedir²⁷⁷. Taraflar nafakanın yabancı para ile ödeneceği hususunda açıkça anlaşma olmadıkça nafakaya Türk parası olarak karar verilmesi gerekir²⁷⁸ (TBK m. 99; BK m. 83/f.1). Bununla birlikte yapılan ödemelerin nafaka borcu için yapıldığı açıkça belirtilmelidir. Zira Yargıtay'ın istikrar kazanmış kararlarına göre ödemenin kabul edilebilmesi için açıkça nafakaya atfen yapıldığının belirtilmiş olması gerekir²⁷⁹. Yargıtay açıkça nafaka borcu için yapıldığı belli olmayan ödemeleri ahlaki bir ödevin yerine getirilmesi olarak kabul ediyor ve yapılan ödemeleri nafaka borcundan mahsup edilmemesi gerektiğini belirtiyor²⁸⁰.

Bazı hallerde hâkim nakden değil de aynen veya başka türde bir nafakaya karar verebilir²⁸¹. Örneğin, köylerde, nafaka yükümlüsü, cebinden para çıkartmaktansa elde ettiği buğdayın bir kısmını veya yiyecek malzemesini nafaka olarak ödemeyi tercih edebilir²⁸². Yine alacaklının nafaka yükümlüsünün evinde ikamet ettirilmesi nakden verilecek bir nafakanın yerine geçebilir²⁸³. Taraflar anlaşılırsa, nafaka yükümlüsü nafaka alacaklısını evinde bakmak suretiyle nafaka borcunu ifa edilebilir²⁸⁴. Ancak nafaka alacaklısı yükümlünün yanında oturmaya zorlanamaz. Zira muhtaç olan kişi haklı olarak rıza göstermeyebilir. Örneğin, yükümlünün evinde yaşamasının onuruna dokunması, kişisel ilişkinin kötü olması,

²⁷⁶ Egger, a.g.e., s. 347; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 482; Gürsel, a.g.m., s. 1230; Egenekon, a.g.e., s. 105.

²⁷⁷ "...Türk Medeni Kanunu'nun 364. maddesinde; herkesin, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan altsoyu ve üstsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Ancak, Kanunumuzun nafakayı tanzim eden maddelerinde yardımın şekli ile ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu husus hakimnin takdirine bağlı ise de; yardım kural olarak para şeklinde yapılır. ..." Y. 3. HD., 23.12.2004, E. 14313, K. 14305 (Yavuz, a.g.e., s. 624-625).

²⁷⁸ Y. 2. HD., 09.05.2000, E. 5643, K. 6060 (Ruhi, a.g.e., s. 92).

²⁷⁹ Y. 12. HD., 06.11.2007, E. 17684, K. 20367 (Ruhi, a.g.e., s. 771); Y. 12. HD., 13.10.2008, E. 13899, K. 17170 (Ruhi, a.g.e., s. 743-744).

²⁸⁰ Y. 12. HD., 27.06.2006, E. 11109, K. 14036 (Ruhi, a.g.e., s. 812-813).

²⁸¹ Velidedeoğlu, a.g.e., s. 358; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 387; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 482.

²⁸² Saymen/Elbir, a.g.e., s. 482; Gürsel, a.g.m., s. 1230; Egenekon, a.g.e., s. 105-106; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 387; Feyzioğlu, a.g.e., s. 585.

²⁸³ Egger, a.g.e., s. 347; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 482.

²⁸⁴ Egger, a.g.e., s. 347; Feyzioğlu, a.g.e., s. 585; Gürsel, a.g.m., 1230.

ortak hayatın saygı ve anlayış içinde devam etmesi konusunda ciddi tereddütlerin olması veya muhtaç kişinin bir kurumda tedaviye ihtiyaç duyması hallerinde durum böyledir. Yargıtay, davacı ananın davalı oğlunun yanına gidip birlikte oturma mecburiyeti olmadığı yönünde karar vermiştir²⁸⁵.

Nafaka alacaklısının sürekli olarak bir sağlık kurumunda kalmasının zorunlu olduğu hallerde, yardım nafakası olarak, bu kurumun masraflarının ödenmesine karar verilebilir (TMK m. 365/f.4). Nafaka alacaklısının eğlence düşkünü olması veya hesabını bilmemesi yüzünden nafakanın para yerine ayın olarak ödenmesi daha iyi netice verebilir²⁸⁶. Ancak para, alacaklının bütün ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olmasına karşılık, aynen ödemenin karşıladığı ihtiyaçlar daha sınırlı olduğundan aslolan nafakanın nakden ödenmesidir. Nafakayı nakit veya ayın olarak ödemenin, alacaklı ve yükümlü açısından hangisinin daha uygun olacağını hâkim durum ve şartlara göre takdir edecek.

B. İfa Zamanı

Yardım nafakasının ödenme zamanını düzenleyen bir hüküm Türk Medeni Kanunu'nda mevcut değildir. Taraflar bu hususta anlaşamazlarsa hâkim, tarafların durumunu göz önünde bulundurarak bir ödeme zamanı belirler²⁸⁷. Kural olarak mahkeme, nafaka olarak belirli zamanlarda (örneğin, her ay, üç ayda altı ayda bir gibi) bir miktar paranın verilmesine hükmeder²⁸⁸. Ancak nafakanın ödemelerinde kabul edilen teamül, takdir olunan miktarın her ay peşin olarak verilmesidir²⁸⁹. İstisnai hallerde yükümlünün durumu dikkate alınarak farklı zamanlarda ve miktarlarda ödenmeye hükmolunabilir. Örneğin, gelirini sadece kaldırdığı mahsulden

²⁸⁵ YHGK., 15.7.1936, E. 39, K. 28 (Velidedeoğlu, a.g.e., s. 458).

²⁸⁶ Gürsel, a.g.m., s. 1230.

²⁸⁷ Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 452.

²⁸⁸ Birsen, a.g.e., s. 430; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 481; Feyzioğlu, a.g.e., s. 585.

²⁸⁹ Velidedeoğlu, a.g.e., s. 414; Ergenekon, a.g.e., s. 107.

elde eden şahsın ödeme güçlüğü yaşamaması için hasadı kaldırdığı döneme rastlayan yıllık ödemelere karar verilebilir²⁹⁰.

IV. NAFAKANIN ARTIRILMASI, AZALTILMASI VEYA KALDIRILMASI

A. Genel Olarak

Mahkemenin nafaka hakkında verdiği karar kesin ve değiştirilemez nitelikte bir karar değildir²⁹¹. Yardım nafakasına hükmolunduğu zaman, hükmolunan nafaka miktarı bakımından, hâkimin takdirine etki eden durum ve şartların önemli bir şekilde değişmiş olması nedeniyle takdir edilen nafaka tarafların içinde bulunduğu koşullara uygun hale getirilebilir. Nafaka, bir taraftan alacaklının ihtiyaç derecesine, diğer taraftan borçlunun ödeme kabiliyetine bağlı olduğundan, gerek nafaka yükümlüsünün gerekse nafaka alacaklısının durumlarında sonradan meydana gelen değişiklikler sebebiyle nafakanın artırılması, azaltılması veya kaldırılması mümkündür²⁹². Nitekim Türk Medeni Kanun m. 365/f.3 şu şekilde düzenlenmiştir;

*“Nafakanın, yükümlülerin bir veya bir kaçından istenmesi hakkaniyete aykırıysa hâkim, onların nafaka yükümlülüğünü azaltabilir veya kaldırabilir”*²⁹³.

²⁹⁰ Ergenekon, a.g.e., s. 107.

²⁹¹ “...Nafaka, tarafların değişen durumlarına göre değişebilir. ...” Y. 2. HD., 02.11.2001, E. 12988, K. 15131 (Nazif Kaçak, *Yeni İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu*, C. I, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007, s. 1161).

²⁹² Saymen/Elbir, a.g.e., s. 480; Tekinay, a.g.e., s. 596; Feyzioğlu, a.g.e., s. 586; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 387; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 350; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s. 293; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, a.g.e., s. 1137; Akıntürk/Karaman, a.g.e., s. 452; “...her dava açıldığı tarihteki koşullara göre incelenir ve dava tarihi itibarıyla sonuç doğuracak şekilde hükme bağlanır. Nafaka kararları da kanundan doğan bir borcu beyan edici nitelikte olup, gerek nafaka yükümlüsünün gerekse nafaka alacaklısının durumlarında sonradan meydana gelen değişiklikler sebebiyle gözden geçirilerek yeniden nafaka miktarı tayin etmek mümkündür. ...” Y. 3. HD., 09.12.2004, E. 13390, K. 13598 (Kazancı İçtihat Bankası).

²⁹³ Medeni Kanun’un 365. maddesinin gerekçesinin bu fıkra ile ilişkin açıklaması şu şekildedir; “Üçüncü fıkra, nafakanın borçluya yükletilmesinin hakkaniyete aykırı düşmesi halinde hakime miktarın azaltılması veya tamamen hususunda yetki tanınmaktadır. Hâkim, nafaka yükümlüsünün bir veya birden çok olması halinde, bunlardan hangisinden nafaka istenebileceğini veya bir kaç nafaka yükümlüsünün her birinin yükümlü olduğu nafaka miktarını hakkaniyete göre belirleyeceği gibi,

Nafaka niteliği itibariyle her zaman değişebilen bir haktır²⁹⁴. Önceki davada verilen karar o dönemin koşulları dikkate alınarak verildiğinden kesin hüküm oluşturmaz²⁹⁵. Hâkimin takdir ettiği yardım nafakasında “*clausula rebuc sic stantibus*” (sözleşmenin geçerliliği kurulduğu andaki şartlara bağlıdır) kuralı geçerlidir²⁹⁶. Hâkimin nafaka takdirine esas olan durumda esaslı bir değişiklik olmadığı sürece nafaka kararı hüküm ifade edecektir.

Hâkim nafakanın artırılması, azaltılması veya kaldırılması talebini incelerken, aradan geçen süre içinde tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında meydana gelen değişikliklere, tarafların durumundaki bu değişikliğin esaslı olup olmadığına bakıp hakkaniyete uygun bir karar vermelidir²⁹⁷. Diğer bir ifadeyle tarafların mali ve sosyal durumlarında eski kararın değiştirilmesini gerektirecek derecede lehte veya aleyhte değişimler olması hâkimin bu yönde bir karar vermesine sebep olabilir²⁹⁸.

Nafakaya karar verilirken tarafların dava anındaki şartları dikkate alındığından aradan geçen zamanla her iki tarafın durumunda değişiklik olabileceği gibi, tarafların dışında da nafaka borçlusunun veya alacaklısının durumlarına tesir eden bazı değişimler olabilir. Bu değişiklikler hem nafaka borçlusunun ödeme

nafakanın miktarını durum ve koşullara göre hakkaniyet ölçüsünde kaldırabilecek veya azaltabilecek.”

²⁹⁴ Egger, a.g.e., s. 348; Ergenekon, a.g.e., s. 98.

²⁹⁵ Y. 3. HD., 06.07.2006, E. 7112, K. 9225 (Rudi, a.g.e., s. 812).

²⁹⁶ Egger, a.g.e., s. 348; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 462, dn. 36; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 387; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 350; Ruhi, a.g.e., s. 91-92.

²⁹⁷ Egger, a.g.e., s. 348; Doğanay, a.g.e., s. 194; Feyzioğlu, a.g.e., s. 586; Ruhi, a.g.e., s. 91; Topuksak, a.g.e., s. 44; “*Davada önceki yardım nafakasının artırılması istenilmiş; mahkemece, davacıya murisinden taşınmaz intikal ettiği gerekçesi ile istemin reddine karar verilmiştir. Ancak, davacıya annesinden intikal eden taşınmazların değeri ve geliri tesbit edilip, davacının ekonomik durumuna katkı oranı saptanmadan eksik inceleme sonucu karar verilmesi doğru görülmemiştir. Ayrıca önceki nafaka tarihi ile bu dava arasında yaklaşık bir yıllık bir süreç geçtiği, sara hastası ve çalışamaz konumda bulunan davacının bu zaman zarfında ihtiyaçlarının arttığı, böylece nafakanın az da olsa "hakkaniyet" ölçüsünde artırılması gerektiği dikkate alınmadan istemin tümüyle reddi isabetli bulunmamıştır. Mahkemece, yukarıda açıklanan hususlar gözetilerek inceleme ve araştırma yapıp sonucuna göre karar verilmelidir.*” Y. 3. HD., 29.03.2004, E. 2688, K. 2923 (Kazancı İçtihat Bankası); Aynı yönde Yargıtay kararı için bkz. “... Hakim, nafaka takdirinde; nafaka alacaklısı davacı tarafın ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsü davalının gelir durumu arasındaki dengeyi kurarak, hakkaniyet ölçüsünde (az da olsa) nafakayı artırmalıdır. ...” Y. 3. HD., 07.11.2006, E. 13655, K. 14617 (Ruhi, a.g.e., s. 632); Y. 3. HD., 22.05.2006, E. 5086, K. 6135 (Ruhi, a.g.e., s. 91).“

²⁹⁸ Y. 2. HD., 5.3.1954, 1102/1174 (Yazıcı/Atasoy, a.g.e., s. 1226).

kabiliyetine hem de nafaka alacaklısının yoksulluk ve ihtiyaç durumuna olumlu veya olumsuz yönde etki eder. Bu durumda nafaka miktarını gözden geçirmek ve yeni şartlara göre gerekiyorsa, daha adil bir miktar tespit etmek gerekir²⁹⁹.

B. Yardım Nafakasının Artırılması, Azaltılması veya Kaldırılması Sebepleri

1. Nafaka Alacaklısı İle İlgili Sebepler

Hâkimin takdir ettiği nafaka, meydana gelen yeni olaylar nedeniyle, nafaka alacaklısının artık zaruri ihtiyaçlarının teminine yeterli olmayabilir³⁰⁰. Benzer şekilde, nafaka alacaklısının şartlarında meydana gelen olumlu değişiklikler de almakta olduğu nafakanın yeniden gözden geçirilmesini gerektirebilir.

Nafaka alacaklısının durum ve koşullarında meydana gelen ve nafakanın arttırılması talebine hak veren değişikliklere şu örnekleri verebiliriz: Büyüyen nafaka alacaklısı çocuk ihtiyaçlarının artması sebebiyle nafakanın artırılmasını isteyebilir³⁰¹. Enflasyondan dolayı paranın satın alma gücünde meydana gelen düşüş ve bu sebeple hayatın pahalılaşması nafakanın uygun miktarda artırılmasını haklı kılabılır³⁰².

²⁹⁹ Ergenekon, a.g.e., s. 98.

³⁰⁰ Ergenekon, a.g.e., s. 99.

³⁰¹ “ *Davalının kamyon işlettiği, 4 dokuma tezgahı bulunduğu ve bilahare birisini devir ettiği anlaşılmıştır. Davalının tespit edilen senelik gelirine nazaran 3 çocuğa takdir edilmiş bulunan cem'an (140) lira nafaka gelire nazaran az olduğu ve 1952 senesinde nafaka takdir edildikten sonra aradan yedi sene gibi uzun bir zaman geçmesi üzerine çocukların büyüdüğü, ihtiyaçların arttığı ve büyüyen çocukların ihtiyaçlarını babanın temin ile mükellef olduğu düşünülmeden münhasıran babanın gelirinde bir tezayüd olmadığından bahsile yazılı şekilde karar ittihazı yolsuzdur...*” Y. 2. HD., 9.10.1959, E. 4866, K. 4629 (Doğanay, a.g.e., s. 200).

³⁰² Egger, a.g.e., s. 34; Kaçak, *Yeni İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu*, s. 1155-1156; “...aradan geçen süre ve bu süre içerisinde paranın satın alma gücündeki düşüş (enflasyon) gözetilerek, taraflar arasındaki dengenin korunması bakımından, hakkaniyete uygun bir miktarda nafakanın artırılması gerekmektedir. ...” Y. 3. HD., 29.11.2004, E. 13420, K. 13149 (Yavuz, a.g.e., s. 620-621); Aynı yönde Yargıtay kararı için bkz. “...Üniversite de okuduğunu, davalı babasından 35.000.000 lira yardım nafakası aldığını, hayat şartlarının pahalı olması nedeni ile bu miktarın yetmediğini ileri sürerek aylık nafakanın 80.000.000 liraya çıkartılmasını talep ve dava etmiştir. ...Hukuk Genel Kurulunun 23.12.1977 tarihli 1039 esas 947 karar sayılı ilamında "Baba Y. Öğrenime devam eden çocuğuna olağan öğrenim süresi içinde kendisi geçim sıkıntısına düşmeme koşulu ile yardım yapmak zorundadır" denilmiştir. O halde mahkemece, bir yıldan fazla bir zaman önce takdir edilen yardım nafakasının çocuğun ihtiyaçları, enflasyon nedeniyle paranın satın alma gücünün azalması ve davalı

Nafaka alacaklısı, sağlık durumu bozulduğu ve masraflarının arttığı gerekçesiyle nafakanın artırılmasını isteyebilir³⁰³. Keza nafaka alacaklısı meydana gelen kaza, maluliyet gibi sebeplerden ötürü kendi durumunda meydana gelen değişikliğe dayanarak nafaka miktarının artırılmasını isteyebilir.

Nafaka alacaklısının durumunda meydana gelen değişiklikler nafaka miktarının azaltılmasına da sebep olabilir. Örneğin, alacaklının artık tedaviye ihtiyaç duymayacak şekilde iyileşmesi, ekonomik durumunu az da olsa düzelten bir mirasa sahip olması gibi yoksulluğunun kısmen azalmasına neden olan bir takım sebepler nafakanın azaltılmasına neden olabilir³⁰⁴.

2. Nafaka Yükümlüsü İle İlgili Sebepler

Nafaka yükümlüsünün durumunda meydana gelecek değişiklikler nafaka miktarının artırılması veya azaltılmasına sebep olabilir. Nafaka borçlusunun şahsi, ailevi ve mali durumunda meydana gelen değişiklikler onun ödeme gücünü artırıcı yönde olabilir. Örneğin, nafaka borçlusunun maaşında meydana gelen artış nafakanın arttırılması talebini haklı kılabilir³⁰⁵.

Nafaka borçlusunun gelirinde meydana gelecek esaslı bir değişiklik ve ödeme kabiliyetine tesir eden olumlu faktörler nafakanın arttırılması talebini haklı

babanın ekonomik ve sosyal durumu gözetilerek uygun bir miktarda artırılması gerekir. Mahkemenin, davacının okul değiştirmesi durumunu hakkın kötüye kullanılması olarak yorumlaması ve bu nedenle davanın reddi cihtine gitmesi doğru görülmemiştir... Y. 3. HD., 18.04.2002, E. 3128, K. 4097 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

³⁰³ Ergenekon, a.g.e., s. 99; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 387; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 350.

³⁰⁴ Ergenekon, a.g.e., s. 99.

³⁰⁵“...Somut olayda, önceki nafakanın hükmedildiği tarihten işbu dava gününe kadar yaklaşık iki yıla yakın bir süre geçmiştir. Bu süreçte davacının ihtiyaçları doğal olarak artmıştır. Davalının mali imkanları da (emekli maaşı v.s.) yükselmiştir. O halde, Türk Medeni Kanunu’nun 4. maddesi kapsamında “hakkaniyet” ilkesi de gözetilerek nafaka az da olsa artırılarak hüküm altına alınmalıdır. ...” Y. 3. HD., 05.10.2004, E. 7726, K. 10489 (Yavuz, a.g.e., s. 616); “ Maaşların artması sebebiyle davacı yeniden nafakanın artırılmasını istemekte haklıdır...” Y. 2. HD., 27.11.1959, E. 5890, K. 5848 (Doğanay, a.g.e., s. 201).

kılabilecektir³⁰⁶. Nafaka borçlusunun normal şartlarda göstermesi gereken mesai ile gelirini artırma imkânı doğacaksa bu ihtimalde yine nafakanın azaltılması talebi haklı görülmektedir³⁰⁷. Nafaka borçlusunun mali durumuna etki eden miras iktisabı, bakmakla yükümlü olduğu kişinin evlenmesi veya bu kişinin çalışmaya başlaması ile kazanç sahibi olması sonucu aile külfetinin azalması ödeme gücünde olumlu değişiklikler meydana getiren hususlardandır³⁰⁸.

Nafaka borçlusunun durumunda ödeme gücüne olumlu tesir eden değişiklikler olabileceği gibi olumsuz tesir eden değişiklikler de olabilir. Örneğin, nafaka borçlusu evlendiği için ödeme gücünün azaldığını belirtip, nafaka miktarının indirilmesini talep edebilir³⁰⁹. Yükümlünün devamlı tedavi gerektiren veya masraf gerektiren bir hastalığa yakalanması nafakanın azaltılmasını haklı kılabilir.

3. Tarafların Kişisel Durumları Dışında Meydana Gelen Artırma Veya Azaltma Sebepleri

Nafakanın azaltılması ve arttırılmasına sebep olan hal ve şartlar; nafaka alacaklısı ile borçlusunun kendileriyle ilgili olabileceği gibi, tarafların kişisel durumları dışında meydana gelen sebeplerle de ilgili olabilir. Burada bahsedilen ilk durum nafaka yükümlüsü diğer hısımların ödeme gücündeki değişikliğin nafaka borçlusuna yansımalarının ne şekilde olacağıdır. Örneğin, aynı derecedeki yükümlülerden önceden nafaka vermeye mali durumu müsait olmayan veya az miktarda nafaka verenin nafakanın bir kısmını verecek mali güce kavuşması

³⁰⁶ “...Nafaka takdirinden sonra mer’iyete giren kanunlarla müddeialehyin maaşından başka senevi almakta olduğu ikramiye miktarıyla gelirinde husule gelen fazlalık nisbeti göz önünde tutularak evvelce takdir edilmiş olan 100 liranın 130 liraya iblağı uygun görülmüş olmasına ve hükmün dayandığı sebeplere göre yerinde olmayan temyiz itirazlarının reddiyle hükmün tasdikine.” Y. 2. HD., 4.3.1954, E. 171, K. 1160 (Doğanay, a.g.e., s. 196).

³⁰⁷ “...Davalı çalışacak vaziyette bir adamdır. Ailesine de bakmakla mükelleftir. Geliri ailesinin ihtiyaçlarına yetmezse yalnız geliriyle iktifa etmesi doğru olmaz. Ayrıca fiilen çalışması da iktiza eder. Mahkeme ihtiyaç malzemelerinin kıymetinin arttığını da kabul etmiştir. Davalı rençber olarak dahi çalışsa gündeliklerde de bir artma olup olmadığının araştırılması iktiza eder. Bu yolla tetkikat yapılmadan talebin reddi yolsuzdur...” Y. 2. HD., 9.1.1959, E. 6939, K. 212 (Doğanay, a.g.e., s. 198).

³⁰⁸ Ergenekon, a.g.e., s. 100.

³⁰⁹ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 387; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 350.

yükümlüye ödemekte olduğu nafakanın azaltılmasını talep etme hakkı verir³¹⁰. Keza nafaka borçlusu, birinci derecedeki yükümlünün ödeme gücü olmaması sebebiyle ikinci dereceden bir yükümlü ise birinci derecedeki yükümlünün ödeme kabiliyeti nafakanın bir kısmını ödemeye müsait hale gelirse nafaka borçlusu ödemekte olduğu miktarın azaltılmasını talep edebilir³¹¹.

Nafakanın artırılması veya azaltılmasını gerektiren sebepler tamamen objektif olaylardan da meydana gelebilir³¹². Zaruri ihtiyaç malzemelerinin fiyatlarında meydana gelecek değişiklikler, kira bedelinin önemli derecede azalması veya çoğalması objektif sebeplere örnek olarak sayılabilir³¹³. Bu ve benzeri sebepler nafaka alacaklısı aynı ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ya daha fazla bir miktar ödemeye ihtiyaç duyacak ya da bu ihtiyaçlarını karşılanmak için daha az bir miktar ödenme yeterli olacaktır.

C. Yardım Nafakasında Yapılacak Değişikliğe İlişkin Mahkeme Kararı

Tarafların durumunda değişiklik olması halinde, ilgili taraf mahkemeye başvurmak suretiyle nafakanın azaltılması, artırılması veya kaldırılması talebini görevli ve yetkili mahkemede dava açmak suretiyle ileri sürmelidir³¹⁴.

Nafakanın artırılması veya azaltılması için yapılan başvuru kabul edildiğinde bu artırma veya azaltma hangi andan itibaren hüküm ifade edecektir? Yargıtay bu sorunu 1956 tarihinde vermiş olduğu İçtihadı Birleştirme Kararı ile çözmüştür³¹⁵.

³¹⁰ Ergenekon, a.g.e., s. 102.

³¹¹ Ergenekon, a.g.e., s. 102.

³¹² Ergenekon, a.g.e., s. 102.

³¹³ Ergenekon, a.g.e., s. 102; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 387; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 350.

³¹⁴ Y. 2. HD., 3.5.1975, E. 3311, K. 3753 (YKD 1977, c. III, 15 ve 23); Y. 2. HD., 20.3.1954, E. 1470, K. 1542 (Yazıcı/Atasoy, a.g.e., s. 690).

³¹⁵ “Bir kimse lehine Medeni Kanun mucibince nafakaya hükmolunduktan sonra bilahire şartların değişmesi sebebiyle evvelce tayin edilmiş bulunan nafaka miktarının artırılması veya eksiltilmesi için açılan davalarda talebin kabulü halinde nafakanın tezyit veya tenkisinin karar tarihinden itibaren muteber olacağı evvelce kabul edilerek karar verilmekte iken bu kerre mümasili bir hadisenin

Yargıtay bu içtihadı birleştirme kararından önceki müstakar kararlarında nafakanın artırılması ve azaltılması taleplerinin hüküm tarihinden itibaren geçerli olacağını kabul etmekteydi³¹⁶. İçtihadı birleştirme kararında müstakar içtihadının da bu olduğunu belirten Yargıtay, bu içtihadından rücu ettiğini belirtmiştir. Yargıtay anılan içtihadı birleştirme kararında her davanın, açıldığı zaman mevcut olan durumun hükme esas alınacağını belirterek nafakanın bağlanması olduğu gibi nafakanın artırma veya azaltılmasına dair taleplerin de icrasına başlangıcının dava tarihi olduğunu açıkça belirtmiştir. Taraflar artırılacak veya azaltacak miktar üzerinde uyuşmuş olsalar dahi, değişikliğin başlangıç tarihi davanın açıldığı tarih olarak kabul edilmesi gerekir³¹⁷. Bu sebeple, nafaka yükümlüsü, yardım nafakasının azaltılması veya kaldırılması için açtığı dava süresince nafaka ödemek zorunda kalmışsa, ödediği bu nafakaları daha sonra sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri isteyebilir³¹⁸.

Hükme bağlanan nafakanın gelecek yıllara ilişkin artırım oranının belirlenmesi ile sık sık artırım davası açılmasının önlenmesi, ekonomik yönden güçsüz olan nafaka alacaklılarının dava açmak suretiyle gereksiz emek sarf etmekten

tetkikiinde evvelki içtihada muhalif olarak nafakanın arttırılma veya eksiltilmesine dava tarihinden itibaren hükmedilmesi iktiza ettiği hususunda dairede ittifak hasıl olduğundan bahisle hadis olan içtihat mübayanetinin halli Temyiz İkinci Hukuk Dairesi Reisliğinin 26.11.1956 tarih ve 2/86 sayılı müzekkeresiyle istenilmesine mebni keyfiyet İçtihadı Birleştirme Hukuk kısmı Heyetinde müzakere edilerek neticede: Her davada açıldığı tarihte tesbit edilen vaziyet hükmü esas ittihaz olunması iktiza eylesine ve böyle bir davada da talebinin kabule şayan olduğunu ispat eden davacıya karşı davanın ikamesiyle davalı mütemerrit hale düşmüş addedilmesi muvafık bulunmasına binaen nafakanın bağlanmasında olduğu gibi arttırılma veya eksiltilmesine dair taleplerin kabulünde de buna dava tarihinden itibaren hükmolunması icap ettiğine ilk müzakerede ittifakla karar verildi.” Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, 28.11.1956, E. 15, K. 15 (RG. 27.12.1956, Sayı 9494).

³¹⁶ Y. 2. HD., 5.6.1951, E. 3423, K. 4293 (Halit Kömürcüoğlu/H. Ergüney, **Şahıs, Aile ve Miras Hukuku**, Ankara, 1951, s. 317); Y. 2. HD., 7.9.1955; E. 4608, K. 4001 (İBD, 1955, s. 539)

³¹⁷ “... 28.11.1956 gün ve 15 esas 15 karar sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararına göre nafaka ve nafakanın artırılması davaları kanundan doğan bir alacağın tespiti ve tahsili niteliğinde olup, davanın açıldığı tarihten itibaren hüküm ifade eder. ...” Y. 3. HD., 28.04.2005, E. 4090, K. 4675 (Ruhi, **a.g.e.**, s. 649); “... Nafakanın tezyidine dava ikame tarihinden başlamak üzere hükmedilmesi icab’ederken tarafların miktarda taalluk eden kabulleri tarihinden hükmedilmesi yolsuzdur...” Y. 2. HD., 5.3.1960, E. 1323, K. 1493 (Doğanay, **a.g.e.**, s. 208).

³¹⁸ Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 480; Ergenekon, **a.g.e.**, s. 104; Tekinay, **a.g.e.**, s. 596.

ve masraf yapmaktan kurtarılması amacıyla TMK m. 365/f.5 hükmünde önemli bir düzenlemeye yer verilmiştir³¹⁹. Belirtilen hükme göre;

“Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.”

Bu hükümde ifade edildiği üzere irat şeklinde ödenmesine kararlaştırılan nafakanın, taraflardan birinin nafaka davası sırasında talep etmesi halinde, gelecek yıllara ilişkin değişikliğin önceden belirlenmesi imkânı tanınmıştır. Yargıtay tarafların gelecek yıllardaki ekonomik durumlarında meydana gelebilecek değişikliğin asgari olarak, paranın satın alma gücündeki azalma (enflasyon) oranında artırım olarak yorumlanması gerektiğini belirtmiş ve ülke ekonomisindeki dalgalanmalar gözetilmeden, artırımın sabitlenmesi doğru görmemiştir³²⁰. Yargıtay istikrar kazanmış kararlarında, Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu üretici

³¹⁹ “...Hükmolunan nafakaların gelecek yıllarda da artırımına ilişkin TMK'nın 176/4, 330/4, 365/5. maddeleri nazara alındığında, madde gerekçelerinde de belirtildiği gibi, bu hükümler, ekonomik yönden güçsüz olan nafaka alacaklılarının her yıl dava açmak suretiyle emek sarfından ve masraf yapmaktan kurtarılmaları amacıyla getirilmiştir. Hükmolunan nafakaların gelecek yıllardaki artırımına ilişkin olarak kurulan ve bu konuda kesinleşen önceki hükümler, sonraki davalarda kesin hüküm teşkil etmezler. Zira, sonraki zamanlarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında, ihtiyaçlarında, ülkenin ekonomik yapısında vs. hallerde önemli değişiklik olması hallerinde, önceki ilamlardaki hükmolunan gelecek yıllardaki artışa ilişkin değerler veya oranlar sonradan yetersiz kalabilir. Şartların değişmesi halinde nafaka her zaman artırılabilir. ...” Y. 3. HD., 09.09.2008, E. 985, K. 13986 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

³²⁰ “Davacı, 65 yaşında ve Bağ-Kur emeklisi olduğunu, üç çocuğunu üniversitede okuttuğunu beyanla yardıma muhtaç bulunduğunu iddia ederek, davalı (oğlun) dan 200.000.000 lira yardım nafakası istemiştir. Mahkemece davanın kısmen kabulü ile aylık 100.00.000 lira nafakaya hükmedilmiş, ayrıca Medeni Kanunun 365/5 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren takip eden her yıl için bu miktarın %50 artırım uygulanarak uygulanmasına da karar verilmiş, hüküm davalı vekili tarafından temyiz edilmektedir ... Medeni Kanunun 365/5. maddesindeki "Hakim, istem halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğine karar bağlayabilir" hükmü gereğince; hükmedilen nafakanın takip eden her yıl için %50 artırımlı uygulanmasına karar verilmiş ise de, tarafların gelecek yıllardaki ekonomik durumlarında meydana gelebilecek değişikliğin asgari olarak, paranın satın alma gücündeki azalma (enflasyon) oranında artırım olarak yorumlanması gerekir. Mahkemece, ülke ekonomisindeki dalgalanmalar gözetilmeden, artırımın sabitlenmesi doğru görülmemiştir. Bu hususun düzeltilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden, bu yöne ilişkin temyiz itirazlarının kabulü ile; hükmün üçüncü maddesindeki "...%50 artırım uygulanarak" ifadesinin çıkartılarak yerine "Toptan Eşya Fiyat Endeksi artış oranında artırılarak" ifadesinin yazılması suretiyle hükmün düzeltilmesine..." Y. 3. HD., 13.5. 2002, E. 3915, K. /5296 (Kazancı İçtihat Bankası).

fiyatları endeksindeki artış oranını dikkate alınarak nafakanın gelecek yıllar için artırımına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir³²¹.

V. YARDIM NAFKASININ SONA ERMESİ

A. Ölüm Hali

Nafaka ödeme yükümlülüğü alacaklının veya yükümlünün ölümü ile kendiliğinden sona erer; nafaka ne hak sahibinin ne de yükümlünün mirasçılara intikal eder³²². Yardım nafakası nafaka alacaklısının ölüm tarihinde sona erer. Ölüm halinde nafakanın kesilmesi için ölüm tarihinin kayıt olarak tespit edilmesi yani ilgili kişinin öldüğü ispat edilmesi gerekir³²³. Ölüm hali TMK'nın 30'uncu maddesi gereğince, nüfus sicilindeki kayıtlarla ispat olunur. Şayet nüfus sicilinde bir kayıt yoksa veya bulunan kaydın doğru olmadığı anlaşılırsa, gerçek durum her türlü kanıtla ispat edilebilir (TMK m. 30/f.2). Ölümün meydana geldiği ana kadar vadesi gelmiş olan nafaka ise TMK m. 599 gereğince mirasçılara intikal eder³²⁴.

Nafaka borçlusunun ölümüyle birlikte, nafaka yükümlülüğü de ortadan kalkacağı için, nafakaya muhtaç olan kimse TMK'nın 365'inci maddesi uyarınca mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak, ölen nafaka borçlusundan sonra gelen nafaka yükümlüsü aleyhine yeni bir dava açması gerekir³²⁵.

³²¹ "...Somut olayda, tarafların gerçekleşen sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine ve özellikle da Yargıtay'ın istikrar kazanmış Yerleşmiş İçtihadına göre, hükmolunan nafakanın gelecek yıllarda TÜİK'ce yayınlanan ÜFE artış oranında artırılması gerekirken gelecek yıllarla ilgili artırım talebi konusunda hüküm kurulmamış olması doğru görülmemiş..." Y. 3. HD., 24.01.2008, E. 2007/20653, K. 2008/973 (Ruhi, a.g.e., s. 91); Aynı yönde kararlar için bkz. Y. 3. HD., 03.05.2005, E. 4617, K. 4922 (Ruhi, a.g.e., s. 648); Y. 3. HD., 19.4.2004, E. 3869, K. 3875 (Kazancı İçtihat Bankası).

³²² Egger, a.g.e., s. 351; Ergenekon, a.g.e., 107; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 388.

³²³ Doğanay, a.g.e., s. 211; Ergenekon, a.g.e., s. 107; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 388; "...Ölüm tarihi resmen ve kayden tespit edilmeksizin icrada biriken nafakanın davacıya iadesi şeklinde hüküm tesisi yolsuz..." Y. 2. HD., 23.05.1958, E. 2646, K. 2521 (Doğanay, a.g.e., s. 212).

³²⁴ Egger, a.g.e., s. 351; Doğanay, a.g.e., s. 211.

³²⁵ Yardım nafakasında sıra için bkz. İkinci Bölüm, V.

B. Nafaka Alacaklısının Evlenmesi

Nafaka alacaklısının evlenmesi halinde, ilgili kişinin bakım ve iâşesinin öncelikle eşi tarafından temin edilmesi gerekir³²⁶. Zira nafaka alacaklısının eşi ona bakmakla yükümlü olacağından bakım nafakası, yardım nafakasından önce gelir³²⁷. Dolayısıyla nafaka alacaklısının evlenmesi, takdir olunan nafakanın sona erme sebeplerinden biridir³²⁸.

Evlenme hali, gerek ergin ve nafaka almakta olan kişilerle, gerekse ergin olmamakla beraber bakım yükümlüsünün bulunmaması veya bakım yükümlüsünün ödeme gücü olmaması nedeniyle hısımlarından yardım nafakası alan şahıslar için nafakayı sona erdiren bir durumdur³²⁹. Nafakanın sona ermesi için evlenmeye dair belgenin ibrazı yeterli değildir. Nafakanın kesilmesi için mahkemeden ayrıca bir nafakanın sona erdiğine dair karar getirilmesi gerekir³³⁰.

C. Nafaka Alacaklısının Yoksulluk Halinin Sona Ermesi

Nafaka yükümlülüğü, yoksulluk halinin ortadan kalkması halinde olduğu gibi nafaka kararının verilmesini gerektiren şartların ortadan kalkması ile sona erer³³¹. Nafaka alacaklısının herhangi bir şekilde yoksulluğu sona ererse nafaka yükümlüsü nafakanın kaldırılmasını isteyebilir³³². Bu halde nafakanın sona ermesi için mahkeme

³²⁶ Ergenekon, a.g.e., s. 108.

³²⁷ Yardım nafakasının taliliği için bkz. İkinci Bölüm, II, A.

³²⁸ Ergenekon, a.g.e., s. 108.

³²⁹ Ergenekon, a.g.e., s. 108.

³³⁰ Ergenekon, a.g.e., s. 108; "...Yapılan tetkikat neticesinde nafakaya müstehak olan (A) nın evlendiği iddia edilerek bu hususta müsbet vesika da ibraz edilmiş ise de nafakanın kat'ı vazifeli hukuk mahkemesinden verilmiş bir karar olmadıkça mücerret bu sebepten dolayı nafakanın mütedair icranın durdurulmasına kanunen imkan olmamasına mebni vuku'bulan şikayetin kabulüyle nafaka hakkında bir hüküm ibraz edinceye kadar icranın devamı lüzumuna dair merci kararının gösterilen esbabı mucibe binaen karar verildi..." Y. İcra İflas Dairesi, 26.05.1941, E. 220, K. 3138 (Doğanay, a.g.e., s. 222); Karşı görüş için bkz. Evlenme durumunda hukuki olayın resmi kayıtla tespiti nafakanın kaldırılması için yeterlidir (Ruhi, a.g.e., s. 92).

³³¹ Egger, a.g.e., s. 350; Doğanay, a.g.e., s. 221; Ergenekon, a.g.e., s. 109.

³³² Ergenekon, a.g.e., s. 109.

kararına gerek olduğundan nafaka yükümlüsü, nafakanın kesilmesini görevli ve yetkili mahkemeden istemelidir³³³.

Nafakanın sona ermesine ilişkin verilen kararlar talep tarihinden itibaren hüküm ifade eder³³⁴. Nafakanın sona ermesi için mahkeme kararına gerek olduğundan, talep ile hüküm arasında nafakanın ödenmesine devam olunmuş ise ödenen nafaka sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri istenebilir³³⁵.

D. Nafaka Yükümlüsünün Ödeme Gücünün veya Refah Halinin Sona Ermesi

Nafaka yükümlüsü ödeme imkânını tamamen kaybettiğini ileri sürerek mahkemeden ödemekte olduğu nafakanın kesilmesine karar verilmesini talep edebilir³³⁶. Nafaka yükümlüsü kardeş ise, nafaka ödemeye ancak refah halinde bulunması halinde mecbur olduğundan, bu halin sona ermesi durumunda nafakanın kesilmesini talep edebilir³³⁷.

Yardım nafakasını ödemekte olan yükümlüler, mirasçılıktaki sıraya göre kendilerinden önce gelen yükümlünün ödeme kabiliyetinin bulunmaması sebebi ile nafakanın tamamını veya bir kısmını ödüyorsa, önceki sırada bulunan nafaka yükümlülerinin ödeme kabiliyeti kazanması ile birlikte nafakanın kesilmesini mahkemeden talep edebilirler³³⁸.

³³³ Saymen/Elbir, a.g.e., s. 480; Ergenekon, a.g.e., s. 109; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 388; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 352.

³³⁴ Doğanay, a.g.e., s. 229; Ergenekon, a.g.e., s. 109.

³³⁵ Ergenekon, a.g.e., s. 109; Tekinay, a.g.e., s. 596.

³³⁶ Ödeme kabiliyeti için bkz. İkinci Bölüm, IV, B, 1.

³³⁷ Refah hali için bkz. İkinci Bölüm, IV, B, 2.

³³⁸ Ergenekon, a.g.e., s. 110.

E. Evlatlık ilişkisinin Sona Ermesi

Evlat edinen şahıs ile evlatlık arasında TMK m. 282/f.3 uyarınca kurulan soybağı neticesinde ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer (TMK m. 314/f.1). Belirtilen hak ve yükümlülükler arasında yardım nafakası yükümlülüğü de vardır³³⁹.

Evlatlık ilişkisi, TMK m. 317 ve 318 gereğince kaldırılırsa, evlat edinen ile evlatlık arasındaki soybağı dolayısıyla da bundan kaynaklanan nafaka yükümlülüğü de ortadan kalkar³⁴⁰.

³³⁹ Evlat edinme ilişkisi için bkz. İkinci Bölüm, III, C.

³⁴⁰ Doğanay, *a.g.e.*, s. 233; Ergenekon, *a.g.e.*, s. 111.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YARDIM NAFKASINA İLİŞKİN USUL HÜKÜMLERİ

I. YARDIM NAFKASINA İLİŞKİN DAVANIN TARAFLARI

A. Genel Olarak

Bir hakkı ihlal edilen veya tehlikeye düşen bir kimsenin mahkemeden hukuki korunma istemesi hususunda sahip olduğu imkâna dava hakkı denir³⁴¹. Dava hakkı asıl hakka bağlıdır ve ondan ayrılamaz bu sebeple asıl haktan ayrı devredilemez ve bağımsız şekilde kullanılamaz³⁴². Dava hakkı Anayasa’da teminat altına alınmıştır. Herkes, Devletin yetkili yargı organlarından hukuki koruma talep edebilir, meşru vasıta ve yollardan yararlanarak yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunabilir (AY m. 36/f.1).

Mahkemelerin özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıklara kendiliğinden el koyarak çözmesi mümkün değildir, bir uyuşmazlığı çözebilmesi için taraflardan birinin dava açması gerekir (HMK m. 24/f.1). Tasarruf ilkesi gereği, davacının talebi olmadan bir davaya bakılamayacağı gibi, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya zorlanamaz (HMK m. 24/f.2).

Usul hukuku sistemimizde dava, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf sistemi üzerine kurulmuştur³⁴³. Dava açarak mahkemeden hukuki korunma talep

³⁴¹ İlhan E. Postacıoğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, 6. bs., İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1975, s. 179; Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 22. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 215; Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku**, 10. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, s. 325.

³⁴² Postacıoğlu, a.g.e., s. 180 vd.; Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, 7. bs., İstanbul, 2000, s. 271; Kuru/Arslan/Yılmaz, **Usul Hukuku**, s. 215; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 325.

³⁴³ Abdurrahim Karşlı, **Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 2. Baskı, İstanbul, Alternatif Yayıncılık, 2011, s. 298; Kuru/Arslan/Yılmaz, **Usul Hukuku**, s. 217; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 204.

eden kişi davacı, kendisine karşı hukuki korunma talep edilen kişi ise davalı olarak ifade edilmektedir³⁴⁴. Bir davada, davacı ve davalı olarak yer alan tarafları şu şekilde tespit edebiliriz: Bir kimse, dava dilekçesinde bir talepte bulunmakla davacı; davalı olarak gösterilmekle ve kendisine dava dilekçesi tebliğ edilmekle de davalı ve davada taraf olur³⁴⁵.

B. Yardım Nafakası Davasında Davacı

Yardım nafakasında dava hakkına kural olarak yoksulluğa düşen altsoy, üstsoy ve kardeşler sahiptir (TMK m. 364/f.1). Ancak kardeşler diğer kardeşin refah içinde olması koşuluyla davacı olabilir (TMK m. 364/f.2). Yardım nafakası davası, koşulları varsa dava tarihinde ergin olan kişi tarafından bizzat veya vekili aracılığıyla açılmalıdır³⁴⁶. Nafaka alacaklısı ergin olduğunda kanuni temsilcinin temsil hakkı sona erdiğinden, davanın ergin çocuk tarafından açılması gerekir³⁴⁷.

Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar kural olarak dava ehliyetine sahip değildirler (TMK m. 16/f.1). Bu kişiler davada kanuni temsilcileri tarafından temsil edilir (HMK m. 52). Ancak ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada kanuni temsilcilerinin rızasına muhtaç değildir (TMK m. 16/f.1); bu nedenle kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davalarda kural olarak dava ehliyetine de sahiptirler³⁴⁸. Ancak kanunun, yasal temsilci ile

³⁴⁴ Karşlı, a.g.e., s. 298; Kuru/Arslan/Yılmaz, **Usul Hukuku**, s. 215;

³⁴⁵ “Davada taraf kimdir?” sorusunun detaylı açıklaması için bkz. Karşlı, a.g.e., s. 298 vd.; Yavuz Alangoya/Kamil Yıldırım/Nefis Deren Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 8. bs., İstanbul, Beta, 2011, s. 112 vd.; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 205 vd.

³⁴⁶ Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt: 1, İstanbul, Demir Demir Yayıncılık, 2001, s. 1030; “...*Müşterek çocuklardan Ş. 15.06.1970 doğumlu olup, dava tarihi olan 4.12.1989 gününde reşittir. Reşit olan kimseler yararına velayeten dava açılması mümkün değildir. Dosyada Ş. tarafından açılmış, bağımsız bir davaya ya da ergin olduktan sonra verilmiş bir vekâletnameye rastlanılmamıştır. O halde Ş. ile ilgili davanın reddi gerekirken nafaka takdir edilmesi usul ve kanuna aykırıdır.*” Y. 2. HD., 29.08.1990, E. 9057, K. 7975 (Özügür, a.g.e., s. 496).

³⁴⁷ “...*Annenin, ergin çocuk adına (eğitimi devam ediyor olsa bile) nafaka talep etme hakkı bulunmamaktadır. Bu yön gözetilmeden, ergin olan D. için yardım nafakasına hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir. ...*” Y. 2. HD., 23.01.2007, E. 2006/12505, K. 2007/233 (Kazancı İçtihat Bankası).

³⁴⁸ Kuru, a.g.e., s. 1034.

birlikte kullanılmasını öngördüğü kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasına yasal temsilcinin de katılması gerekir³⁴⁹. Nafaka da alacaklının şahsına sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Nafaka, alacaklısının şahsına bağlı bir hak olduğundan, dava ancak onun tarafından açılabilir³⁵⁰. Ancak nafaka davasının hak sahibi tarafından bizzat açılabilmesi bu kişinin temyiz kudretine sahip küçük veya kısıtlı olmamasına bağlıdır³⁵¹. Vasinin vesayet altındaki kişiyi temsilen dava açabilmesi için TMK m. 462/f.8 gereğince vesayet makamından izin alınması gerekmektedir³⁵².

Dava açmak hakkı için TMK m. 365/f.4'te özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu hükme göre, yoksulluğa düşmüş kimseye resmi veya kamuya yararlı bir kurum tarafından bakılıyorsa, nafaka alacaklısına bakan resmi veya kamuya yararlı kurumlar da dava hakkına sahiptir. Örneğin, nafaka talep etme hakkına sahip olan çocuğa bakan Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü nafaka yükümlülerine karşı yardım nafakası istemi ile dava açabilir. Ayrıca bu hak 2828 sayılı Kanun'un 30'uncu maddesinde bu kuruma açıkça tanınmıştır. Söz konusu hükme göre, kurum, kendisine yardımda bulunduğu kişiler için Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre nafaka ile yükümlü bulunanlar hakkında dava açmak hakkına sahiptir³⁵³. Yine Darülacezede bakılan hastalıklı bir ihtiyarın

³⁴⁹ Dural/Öğüz, a.g.e., s. 86.

³⁵⁰ Egger, a.g.e., s. 358; Ergenekon, a.g.e., s. 112.

³⁵¹ Ergenekon, a.g.e., s. 112.

³⁵² "... Davacı 5.1.1981 doğumlu zihinsel özürlü müşterek çocuk Y. için de nafaka istemiştir. Dava tarihinde Y. 18 yaşını bitirmiştir. Davacının bu çocuk için davalıdan nafaka istemesi Y.'nin vesayet altına alınmış olup, annesinin velayetine konmuş bulunmasına bağlıdır. Böyle bir karar olup olmadığı davacıdan sorulup varsa istenmeden, Y. vesayet altında değil ise dosya arasında bulunan raporlar eklenip vesayet altına alınması konusunun takdiri için durumu Sulh hakimine ihbar edilmeden Y. içinde nafaka tayini ve davacıya ödenmesine karar verilmesi doğru değildir. ..." Yargıtay 2. HD, 11.12.2000, E. 2000/15425, K. 2000715690 (Özügür, a.g.e., s. 545); Aynı yönde Yargıtay bir başka kararı için bkz. "...Nafaka talep edilen S. 1965 doğumlu olup reşittir. Vesayet dosyası getirtilerek S.'nin vesayet altında olup olmadığı araştırılması vesayet altında ise Sulh Hakiminden husumet izin kararı alınması gerektiği düşünülmeden hüküm tesisi usul ve kanuna aykırıdır." Y. 2. HD, 06.11.1992, E. 10834, K. 10903 (Özügür, a.g.e., s. 494).

³⁵³ "... 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 30. Maddesine göre, kurum, kendisine yardımda bulunduğu kişiler için Türk Medeni Kanun hükümlerine göre nafaka ile yükümlü bulunanlar hakkında dava açmak hakkına sahiptir. Yukarıda açıklanan kanun hükmüne göre, davacı kurum koruma altına alınan ve koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların masrafları için nafaka yükümlüsü davalı baba aleyhine dava açmıştır. Mahkemece, hükmedilen nafakanın davalıdan alınarak koruyucu aileye verilmesine karar verilmiştir. Mahkemece yasaya aykırı olarak davada taraf

nafaka ile yükümlü hısımları varsa, bu kurum da onlar aleyhine nafaka davası açabilir³⁵⁴.

C. Yardım Nafakası Davasında Davalı

Yardım nafakasında davalı ise, nafaka yükümlüsü olan kişi veya kişilerdir. Bunlar TMK m. 364/f.1’de belirtilen altsoy, üstsoy ve kardeşlerdir³⁵⁵. Bu kişilerin mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak takip edilecekleri TMK m. 365/f.1’de bildirilmektedir³⁵⁶.

Nafaka yükümlülüğü kanun ile kabul edildiği için, yükümlünün ergin olmasına veya temyiz kudretine sahip olmasına gerek yoktur³⁵⁷. Dava ehliyeti olmayanlara karşı açılan davalarda, davalı olarak dava ehliyeti olmayan kişinin yazılması, yanına temsilci isminin yazılması ve kanuni temsilciye de davetiye tebliğ edilmesi gerekir³⁵⁸.

II. NAFKA DAVASINDA GÖREVLİ MAHKEME

A. Genel Olarak

Bir uyuşmazlığın medeni yargı içindeki hangi mahkeme tarafından çözümlenmesi gerektiği hususu görev kurallarına göre tespit edilir³⁵⁹. Diğer bir

olmayan koruyucu aile lehine hüküm kurulması doğru görülmemiş ve bu husus bozmayı gerektirmiştir. ...” Y. 3. HD., 27.10.2003, E. 13073, K. 12852 (Dolu, a.g.e., s. 79, 7. dn.).

³⁵⁴ Velidedeoğlu, a.g.e., s. 457.

³⁵⁵ Nafaka alacaklıları için bkz. İkinci Bölüm, V.

³⁵⁶ Yardım nafakasında mirasçılık sırası için bkz. İkinci Bölüm, V, A.

³⁵⁷ Belgesay, a.g.e., s. 300.

³⁵⁸ Y. 3. HD., 09.07.2009, E. 7514, K. 12047 (Ruhi, a.g.e., s. 707).

³⁵⁹ Karşı, a.g.e., 194; Kuru/Arslan/Yılmaz, *Usul Hukuku*, s. 121; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 105.

anlatımla görev, bir mahkemenin kendisine sunulan işin niteliğine ve değerine göre davaya bakma iktidarını ifade eder³⁶⁰.

Anayasamızın 142'nci maddesine göre, mahkemelerin kuruluşu kanunla düzenlenir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu birinci maddesinde yer alan benzer düzenlemeye göre, "Mahkemelerin görevi, ancak kanunla düzenlenir. Göreve ilişkin kurallar, kamu düzenindendir".

Görev kuralları kamu düzeninden olduğundan, göreve ilişkin kuralları tarafların anlaşma ile değiştirmesi mümkün değildir³⁶¹. Mahkeme, görevli olup olmadığını davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır, taraflar da mahkemenin görevsiz olduğunu her zaman ileri sürebilir (HMK m. 115/f.1).

İlk derece mahkemeleri, özel mahkemeler ve genel mahkemeler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Dolayısıyla bir dava hakkındaki görevli mahkemeyi tespit ederken, ilk olarak, o davanın genel mahkemelerde mi, yoksa özel mahkemelerde mi görüleceğini tespit etmek gerekir³⁶². Zira özel mahkemelerin görevi genel mahkemelerin görevinden önce gelir.

Genel mahkemelerden kasıt aksine kanuni bir düzenleme olmadığı sürece özel hukuka giren her türlü işe bakan mahkemelerdir. Bunlar asliye ve sulh hukuk mahkemesi olarak ikiye ayrılır³⁶³. Özel mahkemeler ise, belirli kişiler arasındaki uyuşmazlıklara veya belirli nitelikteki uyuşmazlıklara bakmak üzere özel kanunlarla kurulmuş mahkemelerdir³⁶⁴.

Asıl olan bir davanın genel mahkemelerde görülmesi olup, özel mahkemeler istisnai niteliktedir, bu mahkemelerin hangi davalara bakacakları özel kanunlarda

³⁶⁰ Postacıoğlu, **Usul Hukuku**, s. 111.

³⁶¹ Karslı, **a.g.e.**, s. 195.

³⁶² Karslı, **a.g.e.**, s. 195-196; Kuru/Arslan/Yılmaz, **Usul Hukuku**, s. 127; Pekcanitez/Atalay/Özekes, **a.g.e.**, s. 106.

³⁶³ Karslı, **a.g.e.**, s. 183; Pekcanitez/Atalay/Özekes, **a.g.e.**, s. 86.

³⁶⁴ Karslı, **a.g.e.**, s. 120; Pekcanitez/Atalay/Özekes, **a.g.e.**, s. 89.

belirlenir³⁶⁵. Bir yerde herhangi bir nedenle ayrı bir özel mahkeme kurulmamış ise özel mahkemenin işlerine özel mahkeme sıfatı ve o özel mahkemelerin yargılama usulü ile genel mahkemeler bakar³⁶⁶.

Adli yargı ilk derece mahkemelerinin kuruluşunu, görevlerini ve yetkilerini düzenleyen 5235 sayılı Kanunun³⁶⁷ 6'ncı maddesinin son fıkrasında özel kanunlarla kurulan hukuk mahkemelerinin görevlerinin saklı olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda kurulan özel mahkemelerden biri de aile mahkemeleridir. Bu mahkemeler 9.01.2003 tarih ve 4787 sayılı “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun”³⁶⁸ ile kurulmuştur.

B. Aile Mahkemeleri

Anayasa'nın “Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları” kenar başlıklı 41'inci maddesinde, ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alacağı ve gereken teşkilatı kuracağı belirtilmektedir. Aile mahkemelerinin kurulmasına dair Hükümet gerekçesinde, toplumun temeli olan ailenin korunması ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun özellikle aile hukukuna ilişkin hükümlerinden beklenen amacın gerçekleşmesi bakımından aile mahkemelerinin kurulması bir ihtiyaç haline geldiği belirtilmiştir³⁶⁹. Kısaca belirtilen sebeplerden ötürü 4787 sayılı “Aile

³⁶⁵ Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 85.

³⁶⁶ Karşı, a.g.e., s. 109; Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 86; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 86.

³⁶⁷ RG. 7.10. 2004, Sayı 25606

³⁶⁸ RG. 18.01.2003, Sayı 24997

³⁶⁹ “Anayasanın Ailenin Korunması, kenar başlıklı 41inci maddesinde, ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve Devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alacağı ve gereken teşkilatı kuracağı belirtilmektedir. Toplumun temelini kuran ailenin korunması için gerekli olan önlemlerin alınması ihtiyacı her geçen gün araktadır. Hiç şüphesiz, bir toplumda sosyal adaletin ve barışın sağlanmasında, demokratik haklara saygılı, sağlıklı, topluma yararlı bireylerin yetiştirilmesinde ailenin önemi inkâr edilemez bir gerçektir. Ailenin korunması görevi Devlete aittir. Günümüzde birçok sahada olduğu gibi, sosyal yapıdaki baş döndürücü gelişmeler ve karmaşıklık, eşlerin ve çocuklarında sorunlarının artmasına ve olumsuzluklar yaşamalarına sebep olabilmektedir. Bu sorunların çözümünde yargı alanına giren konular bakımından da bir takım yenilikler getirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” ile aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere, özel bir aile mahkemesi kurulmuştur (AMK m. 1/2).

Aile Mahkemelerinin Görevleri ise 4787 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde şöyle sayılmıştır:

1. 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun (Ek ibare: 14.04.2004-5133 S.K. 2.mad.) Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 03.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler,

2. 20.05.1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi,

3. Kanunlarla verilen diğer görevler.

Bu hüküm çerçevesinde aile mahkemelerinin görevi TMK’nın “Aile Hukuku” başlığını taşıyan İkinci Kitabının “Evlilik Hukuku” başlığını taşıyan 1. Kısım ve

Birçok ülkenin iç hukuklarında aile mahkemelerine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı, örneğin Kanada ve Almanya’da aile mahkemeleri bulunduğu bilinmektedir. Ülkemizde ise yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre, aileye ilişkin dava ve işler hala genel mahkemelerde görülmektedir. Bu mahkemeler, aileye ilişkin davaların yanı sıra diğer hukuk davalarına da bakmak durumunda olup, ayrıca aile ile ilgili uyuşmazlıkların çözümünde ihtiyaç duyulan, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı mahkeme bünyesinde bulunmamaktadır. Buysa, mevcut mahkemelerin aile hukukundan doğan dava ve işlerin çözülmesinde kendilerinde beklenen işlevi yeterince yerine getirmesine engel olmaktadır. Ayrıca, 8.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 1 Ocak 2002 tarihinde itibaren yürürlüğe girmiş olan 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun özellikle aile hukukuna ilişkin hükümlerinden beklenen amacın gerçekleşmesi bakımından da aile mahkemelerinin kurulması bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Tasarıyla kurulması öngörülen ve bünyesinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı bulunan aile mahkemeleri, aile hukukundan doğan dava ve işleri, taraflar arasındaki karşılıklı saygı, sevgi ve hoşgörünün korunması ilkesini gözeterek, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak, eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunların sulh yoluyla çözümünü sağlamaya çalışacaktır. Böylece, yargılama görevinin yanında toplumun temel taşı olan ailenin korunmasına yönelik koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler alma gibi önemli işlevleri de yerine getirecek olan aile mahkemelerinin kurulması amacıyla bu Tasarı hazırlanmıştır.” Hükümet Gerekçesi.

“Hısımlık” başlığını taşıyan 2. Kısımına giren dava ve işlerden oluşmaktadır³⁷⁰. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4/f.1 maddesi; 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun ikinci kitabından (TMK m. 118-494) kaynaklanan bütün davaların Aile Mahkemesinde bakılacağını düzenlemiştir. Bu sebeple TMK’nın ikinci kısım, ikinci bölüm ve birinci ayırım 364, 365, 366’ncı maddelerinde düzenlenen yardım nafakası davasına bakmakla görevli mahkeme de Aile Mahkemeleri olacaktır³⁷¹. Nafaka davasında olduğu gibi, nafakanın artırılması veya azaltılması istemlerine de aile mahkemelerinde bakılacaktır.

Özel mahkemeler ile genel mahkemeler arasındaki ilişki bir görev ilişkisidir³⁷². Aile mahkemeleri de özel mahkeme olduğundan, aile mahkemeleri ile asliye hukuk mahkemeleri arasındaki ilişki bir görev ilişkisidir. Şayet bir yerde, özel mahkeme olarak aile mahkemesi kurulmuşsa, aile hukukundan doğan dava ve işler, artık özel mahkeme olarak aile mahkemesince görülür; genel mahkeme olarak asliye hukuk mahkemesinde görülemez. Bu görev ilişkisine, gerek aile mahkemesi, gerek asliye hukuk mahkemesi re’sen dikkat etmek zorundadır. Aile mahkemesinin görev alanına giren bir dava, asliye hukuk mahkemesinde açılırsa, asliye hukuk mahkemesi görevsizlik kararı vermelidir.

Aile mahkemeleri, Adalet Bakanlığınca Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde ve merkez nüfusu yüzbinin üzerindeki her ilçede, tek hakimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur (AMK m. 2/f.1). Buna karşılık, nüfusu yüzbinin altındaki bir ilçede, aile mahkemesi kurulmayacağından, aile mahkemesinin görev alanına giren dava ve işlere, genel mahkeme olarak, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatı ile yardım nafakası davalarına bakacaktır (AMK m. 2/f.2).

³⁷⁰ Ali Karagülmez/ Sam Sezai Ural, **Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri**, Ankara, Seçkin Kitapevi, 2. Bası, 2003, s. 33 vd.; Selma Baktır, **Aile Mahkemeleri**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2003, s. 44 vd.

³⁷¹ Y. 3. HD., 03.03.2004, E. 1686, K. 2636 (Kazancı İçtihat Bankası).

³⁷² Karşlı, **a.g.e.**, s. 123; Kuru/Arslan/Yılmaz, **a.g.e.**, s. 86; Erdal Tercan, “Türk Aile Mahkemeleri”, **AÜHFĐ**, C. 52, S. 3, s. 25.

İİK m. 72 uyarınca nafaka borcunun ödendiği ileri sürülerek açılan menfi tespit ve istirdat davasında görevli mahkeme yine Aile Mahkemeleridir³⁷³. İİK m. 72’de menfi tespit davası ve istirdat davasının genel hükümlere tabi olduğu belirtilmiş, İİK’da özel bir hüküm öngörülmemiştir. Borcun sebebini teşkil eden yardım nafakası TMK 364 ve 365’inci maddelerine dayanmakta dolayısıyla “Aile Hukukuna” ilişkindir. Nafaka borcu Aile Hukukundan doğduğuna göre, açılan menfi tespit ve istirdat davasına AMK m. 4 gereğince Aile Mahkemeleri tarafından bakılacaktır.

III. NAFKA DAVASINDA YETKİLİ MAHKEME

A. Genel Olarak

Adli yargı alanında bir davaya hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından bakılacağıının belirlenmesine yetki denir³⁷⁴. Yetki kuralları, bir davanın coğrafi bakımdan hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından görüleceğini belirler³⁷⁵. Her mahkemenin yargı yetkisi, belli bir coğrafi bölge ile sınırlıdır ve buna o mahkemenin yargı çevresi denir³⁷⁶. Dolayısıyla davacı davasını, istediği yerdeki görevli mahkemede açabilme hakkına sahip değildir.

Anayasa’nın 142’nci maddesine göre mahkemelerin yetkileri kanunla düzenlenir. Anayasanın söz konusu maddesine uygun olarak medeni yargılama alanında görev yapan mahkemelerin yetkisi 6100 sayılı HMK’da düzenlenmiştir. HMK’nın 5’inci maddesinde, mahkemelerin yetkisi, diğer kanunlarda yer alan yetkiye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, HMK’daki hükümlere tabi olacağı belirtilmiştir.

³⁷³ Y. 3. HD., 05.03.2009, E. 18749, K. 3381 (Ruhi, a.g.e., s. 726); Y. 3. HD., 23.01.2007, E. 2006/8763, K. 2007/294 (Ruhi, a.g.e., s. 794).

³⁷⁴ Karslı, a.g.e., s. 226; Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 133.

³⁷⁵ Karslı, a.g.e., s. 226; Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 133.

³⁷⁶ Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 133.

Yetki kuralları, kesin olmayan yetki kuralları ve kesin olan yetki kuralları olarak ikiye ayrılır³⁷⁷. Kesin olmayan yetki kuralları da genel yetki kuralları ve özel yetki kuralları olarak ikiye ayrılır. Kural olarak bir şahsa karşı açılacak bütün davalar için uygulanan yetki kuralına, genel yetki kuralı denir³⁷⁸. Genel yetkili mahkeme, kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça davanın açıldığı tarihte, davalı gerçek veya tüzel kişinin yerleşim yeri mahkemesidir (HMK m. 6). Özel yetki kuralları ise, genel yetkili mahkemenin yetkisini kaldırmayan, davacıya, genel yetkili mahkemenin yanında alternatif yetkili mahkeme sunan yetki kurallarıdır³⁷⁹. Bazı davalar için kanun kamu düzeni ile ilgili olduğu gerekçesiyle kesin yetki kuralları öngörmüştür. Kesin yetkinin söz konusu olduğu bu durumlarda, dava sadece kanunda öngörülen mahkeme veya mahkemelerde açılabilir, başka yerde açılmaz³⁸⁰.

B. Yardım Nafakasında Yetkili Mahkeme

Yardım nafakasında yetkili mahkeme TMK'nın 365'inci maddesin 5'inci fıkrasında açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “ *Yetkili mahkeme, taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesidir*”. 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlükten kalkan 743 sayılı Medeni Kanunun 316'ıncı maddesine göre dava, nafaka mükellefin ikametgâhı mahkemesinde açılabilirdi. Yapılan yeni düzenleme ile ekonomik açıdan oldukça zayıf durumda olan nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsünün bulunduğu yere giderek masraf yapması ve zarara uğraması önlenmek amaçlanmıştır³⁸¹. Böylece nafaka alacaklısı dilerse nafaka yükümlüsünün yerleşim yeri mahkemesinde dilerse kendi yerleşim yeri mahkemesinde davasını

³⁷⁷ Karşlı, a.g.e., s. 226; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 118.

³⁷⁸ Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 134.

³⁷⁹ Karşlı, a.g.e., s. 231; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 119-120.

³⁸⁰ Karşlı, a.g.e., s. 245-246; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 120.

³⁸¹ Özüğür, a.g.e., s. 455.

açabilecekdir³⁸². Yapılan düzenleme ile nafaka alacaklısına dava açması için kolaylık sağlanmıştır.

Yardım nafakası davasında yetkili mahkemenin taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesi olduğunu ifade ettik. TMK'nın 365'inci maddesinin son fıkrasında düzenlenen bu yetki kuralının niteliğini tespit etmemiz gerekir. Zira kesin yetki ile kesin olmayan yetki kurallarının hüküm ve sonuçları birbirinden farklıdır. Kesin yetki bir dava şartıdır (HMK m. 114/f.1, b.ç). Bu durumda taraflar yetki itirazını davanın her aşamasında ileri sürebilecekleri gibi, mahkeme de davanın her aşamasında bu durumu kendiliğinden gözetmelidir (HMK m. 19/f.1). Yetkinin kamu düzenine ilişkin olmadığı bu sebeple kesin olmayan yetki hallerinde, yetki dava şartı değil, sadece dava engelidir³⁸³. Burada yetki itirazı, cevap dilekçesinde ilk itiraz olarak ileri sürülmelidir (HMK m. 116/f.1, b.a).

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun vermiş olduğu bir karara göre, davacıya yetkili mahkemelerden birini seçme hakkı tanınması halinde kesin yetki söz konusu edilemez³⁸⁴. Yardım nafakası davasında da davacıya seçim hakkı tanınmaktadır. O halde yardım nafakası davalarındaki yetki kuralı kesin yetki olmayacaktır. Ancak, Yargıtay'ın TMK m. 365/f.5'de düzenlenen yetki kuralının kesin yetki olduğu yönünde de kararı mevcuttur³⁸⁵.

³⁸² “ TMK'nın 365/son maddesine göre; yardım nafakasına ilişkin davalarda “yetkili mahkeme taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesi” olup, davacının kendi yerleşim yeri mahkemesinde açtığı davada yetki itirazının reddi gerekirken, yanlışlı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir. ...” Y. 3. HD., 10.07.2006, E. 9156, K. 9334 (Ruhi, a.g.e., s. 638); Aynı başka bir Yargıtay kararı için bkz. “ ... Davadaki istem (nafakanın türü), TMK'nın 328/2 maddesi uyarınca 364/1 maddesi kapsamında yardım nafakası verilmesine ilişkindir. Yardım nafakasında da yetkili mahkeme TMK'nın 365/son maddesine göre “taraflardan birisinin yerleşim yeri mahkemesidir” buna göre, davacı dilerse kendi yerleşim yeri mahkemesinde, dilerse davalının yerleşim yeri mahkemesinde yardım nafakası davası açabilecektir. ...” Y. 3. HD., 19.06.2006, E. 5896, K. 8038 (Ruhi, a.g.e., s. 642).

³⁸³ Kuru/Arsan/Yılmaz, a.g.e., s. 157.

³⁸⁴ “...yetki kuralı kamu düzeni amacı ile konulmuş ise “Kesin Yetki” vardır ve tarafların arzu ve iradelerine bağlı değildir ve dava şartlarındandır. Kesin Yetki Kuralının, diğer bir unsuru da yetkili mahkemenin Kanunda tek olarak gösterilmiş olmasıdır. O nedenle Kanunlarda birden çok ve seçimlik yetki kuralı düzenlenmiş böylece, davacıya yetkili mahkemelerden birini seçme hakkı tanınmış ise kesin yetki sözkonusu edilemez.” (Karşı, a.g.e., s. 126, dn. 97).

³⁸⁵ Yargıtay 3. HD., 08.10.2002, E. 200278385, K. 2002/11357 (Yavuz, a.g.e., s. 663).

Yardım nafakası yükümlüleri birden fazla ise, yardım nafakası davası yükümlülerden birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir (HMK m. 7/1).

IV. NAFKA DAVASINDA UYGULANACAK YARGILAMA USULÜ, DAVANIN AÇILMASI VE YARGILAMA AŞAMALARI

A. Nafaka Davasında Uygulanacak Yargılama Usulü

Aile mahkemelerindeki yargılama usulü hakkında AMK m. 7/f.2'de özel bir düzenlemeye yer verilmiş, fakat bu düzenlemede aile mahkemelerinde hangi yargılama usulünün uygulanacağı açıkça belirtilmemiştir³⁸⁶. AMK m. 7/f.2'ye göre; *“Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Kanunda hüküm bulunmayan konularda Türk Medeni Kanununun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır”*. Aile mahkemelerinde hangi yargılama usulünün uygulanacağı konusunda TMK'nın aile hukukuna ilişkin ikinci kitabında bir açıklık yoktur. HMK'nın 316'ncı maddesinde basit yargılama usulüne tabi dava ve işler sayılmıştır. HMK m. 316/f.1,b.“ç” uyarınca nafaka davaları basit yargılama usulüne tabidir.

HMK m. 103/f.1,b.“b” uyarınca nafaka davaları adli tatilde de görülür. Adli tatilde görülen dava ve işlerde HMK'nın tayin ettiği süreler işleyeceğinden davanın tarafları HMK m. 104'te³⁸⁷ tanınan usuli imkândan yararlanamaz.

³⁸⁶ Tercan, a.g.m., s. 41.

³⁸⁷ **HMK m. 104-** Adli tatile tabi olan dava ve işlerde, bu Kanunun tayin ettiği sürelerin bitmesi tatil zamanına rastlarsa, bu süreler ayrıca bir karara gerek olmaksızın adli tatilin bittiği günden itibaren bir hafta uzatılmış sayılır.

B. Davanın Açılması

Yardım nafakası davasının ne zaman açıldığını tespit etmek önemlidir. Zira dava neticesinde bağlanan nafaka ve nafakanın artırılması veya azaltılmasına ilişkin talepler dava tarihinden itibaren başlamak üzere hükme bağlanacaktır.

Basit yargılama usulünde yazılı yargılama usulünde olduğu gibi dava açılması ve davaya cevap verilmesi dilekçe ile olur (HMK m. 317/f.1). Ancak, dava ve cevap dilekçeleri, yönetmelikte belirlenen formların doldurulmasıyla suretiyle de açılabilir (HMK m317/f.4). Dava dilekçesi davalı sayısından bir fazla nüsha olarak hazırlanır ve mahkemeye verilir (HMK m. 118/f.1,c.2). Dava, dava dilekçesinin kaydedildiği tarihte açılır (HMK m. 118/f.1). Dava dilekçesinin kaydına ilişkin usul ve esaslar 03.04.2012 tarihli Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliğinde³⁸⁸ düzenlenmiştir. Yönetmeliğin “Davanın Açılması ve İşlerin Kaydı ” kenar başlığını taşıyan 36’ncı maddesi uyarınca öncelikle dava dilekçesi, tevzi bürosu, ön büro veya tevzi işiyle görevlendirilen yazı işleri personeline teslim edilir. Daha sonra yapılacak işlem davanın harca tabi olup olmamasına göre farklılık arz edecektir. Dava dilekçesi, dava harca tabi ise harç ve gider avansı, harca tabi değilse gider avansı tahsil edildikten sonra tevzi edilir ve tevzi formunun bir örneği başvuru sahibine verilir. Tevzi işlemi tamamlandığında, dosya hangi mahkemeye gönderilmiş ise o mahkemenin esas kaydından numara alır ve sistem tarafından aynı anda tevzi formu düzenlenir. Tevzi formu, dava veya işlerin hangi mahkemeye veya hukuk dairesine gönderildiğini gösteren ve başvuru sahibine verilen alındı belgesidir. Tevzi formu, dağıtım yapılan mahkemenin adını, dosyanın esas numarası ile esas numarasının verildiği tarih ve saati, dosya türünü, tarafların ad ve soyadlarını, davanın konusunu ve varsa ilişkili dosya numarasını içerir. Yönetmeliğin 36’ncı maddesinin 5’inci fıkrasında davanın ne zaman açılmış sayılacağı düzenlenmiştir. Bu fıkra göre dava, dava dilekçesinin tevzi edilerek kaydedildiği tarihte açılmış sayılır. Yine yönetmelikte UYAP üzerinden davanın ne zaman açılmış sayılacağına ilişkin de düzenlemelere yer

³⁸⁸ RG. 03.04.2012, Sayı 28253

verilmiştir. Yönetmelik m. 36/f.9,c.5 uyarınca dava, dilekçenin sisteme kaydedildiği tarihte açılmış sayılır.

Davanın açılmasının maddi hukuk açısından bir takım önemli sonuçları mevcuttur³⁸⁹. Maddi hukuk açısından davanın açılmasıyla zamanaşımı kesilir ve hak düşürücü süreler korunur, şahsa bağlı haklar malvarlığı haklarına dönüşür, iyiniyet ortadan kalkar, dava dilekçesi bir tür ihtar görevi gördüğünden, davalı daha önce temerrüde düşürülmemişse, dava dilekçesinin kendisine tebliği ile temerrüde düşürülmüş olur.

Yardım nafakası kişiye bağlı haklardandır. Nafaka alacaklısı nafaka davasını açtıktan sonra ölürse, mirasçılar miras bırakan tarafından açılan bu davaya devam edebilirler. Zira kişiye bağlı nafaka alacağı hakkı, davada ileri sürülünce malvarlığı hakkına dönüşür.

C. Yargılamanın Aşamaları

Basit yargılama usulüne tabi davaların daha kısa sürede sonuçlanmasını sağlamak amacıyla, dilekçelerin verilme aşamaları kısaltılmıştır. Tarafların yalnızca dava ve cevap dilekçesi verebilecekler, yazılı yargılama usulünde olduğu gibi cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerini veremeyeceklerdir (HMK m. 317/f.3).

Basit yargılama usulünde, iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dava açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar (HMK m. 319). Bu sebeple, basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde taraflar daha dikkatli davranmalı, talep ve savunmaları konusunda daha titiz olmalıdırlar. Yazılı yargılama usulünde ise, iddia

³⁸⁹ Davanın açılmasına bağlanan sonuçlar için bkz. Karşlı, a.g.e., s. 431 vd.

ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağıyla ilgili farklı aşamalar ve ihtimaller düzenlenmiştir³⁹⁰.

Basit yargılama usulü kural olarak üç duruşmadan ibarettir. İlk duruşma yazılı yargılama usulündeki ön inceleme aşamasının yerine almıştır. İlk duruşmada yapılacak işlemler HMK m. 320’de düzenlenmiştir; *“Daha önce karar verilemeyen hâllerde mahkeme, ilk duruşmada dava şartları ve ilk itirazlarla hak düşürücü süre ve zamanaşımı hakkında tarafları dinler; daha sonra tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder. Uyuşmazlık konularının tespitinden sonra hâkim, tarafları sulhe teşvik eder. Tarafların sulh olup olmadıkları, sulh olmadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanağa yazılır; tutanağın altı hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tahkikat bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür.”* İlk duruşmadan sonra tahkikat aşamasına geçilir. Tahkikat işlemleri yazılı yargılama usulüne göre yapılır. Yazılı yargılama usulündeki tahkikattan farkı ise basit yargılama usulündeki tahkikatın kısa sürede tamamlanması için arası en fazla bir ay olacak şekilde iki duruşmada tamamlanmasıdır (HMK m. 320/3). Ancak, işin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması, istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hâllerde, hâkim gerekçesini belirterek bir aydan sonrası için de duruşma günü belirleyebilir ve ikiden fazla duruşma yapabilir (HMK m. 320/3).

Basit yargılama usulüne tabi davalarda, işlemten kaldırılmasına karar verilmiş olan dosya, yenilenmesinden sonra takipsiz bırakılırsa, dava açılmamış sayılır (HMK m. 320/4). Yazılı yargılama usulüne tabi davalarda taraflar takipsiz bıraktıkları davayı ikinci defa yenileyebilirler (HMK m. 150/f.6). Basit yargılama

³⁹⁰ **HMK m. 141-**İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi, “(1) Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir yahut değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.

(2) İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır.”

usulüne tabi yardım nafakası davası işlemiden kaldırıldıktan sonra sadece bir kez yenilenebilecektir.

Tahkikat tamamlandıktan sonra, mahkeme tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Gerekçeli karar tefhim tarihinden başlayarak en geç bir ay içinde yazılması gerekir (HMK m. 294/f.4). Gerekçeli karar, tefhim edilen hüküm sonucuna aykırı olamaz (HMK m. 298/f.2). Bu sebeple kısa kararda nafaka talebinin reddine karar verip gerekçeli kararda nafakaya karar verilemez³⁹¹.

Yazılı yargılama usulünde olduğundan aksine basit yargılama usulünde sözlü yargılama için ayrı bir kesit öngörülmemiştir. Bu sebeple taraflara beyanda bulunabilmeleri için ayrıca süre verilmez (HMK m. 321). Basit yargılama usulüne ilişkin hüküm bulunmayan hallerde ise, yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümler uygulanacaktır (HMK m. 322/1). Dolayısıyla tefhim edilen karar yanı sıra olsa, gerekçeli karar kısa karara uygun olarak yazılmalıdır. Hüküm yanlış kurulmuş ise ancak kanun yoluna başvurulması ve kararın bozulması halinde düzeltilebilir.

V. YARDIM NAFKASINDA ADLİ YARDIM, VEKÂLET ÜCRETİ, HARÇ, TEMYİZ SINIRI VE FAİZE İLİŞKİN KARAR

1. Vekâlet Ücreti

Davayı kazanın tarafın kendisini davada vekil ile temsil ettirmesi halinde, söz konusu taraf lehine diğer yargılama giderleri ile birlikte vekâlet ücretine de hükmedilmesi gerekir.

Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi³⁹² m. 9/f.1 gereğince nafaka davalarında hükmolunan nafakanın bir yıllık tutarı üzerinden Tarifenin üçüncü kısmı gereğince

³⁹¹ Y. 2. HD., 09.07.2009, E. 11285, K. 13741 (Ruhi, a.g.e., s. 706).

³⁹² RG. 21.12.2011, Sayı 28149.

hesaplanacak miktarın tamamı, vekâlet ücreti olarak hükmolunur. Ayrıca hükmolunan bu miktar Tarifenin ikinci kısmının ikinci bölümünde davanın görüldüğü mahkemeye göre belirlenmiş bulunan ücretten az olamaz. Yardım nafakasının artırılması veya azaltılması talebiyle açılan davalar da ise vekâlet ücreti, artırılan veya azaltılan nafaka miktarının yıllık tutarı üzerinden hesaplanır.

Nafaka davalarında, diğer davalardan farklı olarak reddedilen kısım için avukatlık ücretine hükmedilemez (Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi m. 9/f.2).

2. Harç

Harç, Devletin yargı organlarının gördüğü hizmet sebebiyle belli tutar ve oranlarda kişilerden makbuz karşılığı aldığı paraya denir³⁹³.

Yardım nafakası veya yardım nafakasının artırılması, azaltılması veya kaldırılması davaları nisbi harca tabidir. Bu davalarda dava açarken öncelikle davacıdan peşin olarak maktu başvurma harcı (Harçlar Kanunu m.27) alınır. 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun, Harç Alma Ölçüleri kenar başlıklı 15'inci maddesine göre, "*Yargı harçları (1) sayılı tarifede yazılı işlemlerden değer ölçüsüne göre nispi esas üzerinden, işlemin nev'i ve mahiyetine göre maktu esas üzerinden alınır*". 1 sayılı Tarife'nin Karar ve İlam Harcı kenar başlıklı III'üncü bölümünün, Nispi Harç başlıklı 1'inci bendinin Nafaka davalarında alınacak harcın düzenlendiği (d) fıkrasında; Nafaka verilmesine dair hükümler de bir senelik nafaka bedeli üzerinden binde dokuz oranında karar ve ilam harcı alınır.

3. Temyiz Sınırı

Nafaka davaları ile mevcut nafakanın artırılması veya azaltılması talebiyle açılan davalarda temyiz sınırı, yıllık nafaka miktarı üzerinden hesaplanır³⁹⁴.

³⁹³ Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 729; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 692.

³⁹⁴ "...nafaka davalarında gerek Harçlar Kanun'nda gerekse Avukatlık Kanunu ve buna dayalı olarak çıkarılan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi dava değerinin yıllık nafaka miktarı olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Mahkeme harcı ve vekalet ücreti hesaplanırken ayrı bir dava değeri, temyiz edilebilirlik

01.01.2012 tarihi itibariyle temyiz başvuru sınırı, 1.690 TL olarak belirlenmiştir. Bu sebeple nafaka davası sonunda hükmedilen yıllık nafaka miktarı 1.690 TL'nin altında kalırsa bu karara karşı temyiz kanun yoluna gidilemeyecek, yıllık nafaka miktarı bu rakamın üzerinde olması halinde ise, söz konusu karara karşı temyiz kanun yoluna başvurulabilecektir. Nafaka davalarında karar düzeltme istemleri de hükmedilen yıllık nafaka tutarına göre incelenecektir.

4. Nafaka Davasında Dava Tarihinden İtibaren Faize Karar Verilememesi

Faiz, para alacaklısının, bu paradan mahrum kaldığı süre içinde kendisine tanınan karşılıktır³⁹⁵. Faiz ana paraya ait alacağa bağlı bir haktır (TBK m. 152, BK m. 131). Dolayısıyla ana para alacağı doğmadıkça faiz alacağı doğmaz³⁹⁶. Kanunda belirlenen koşullara ve hâkimin takdirine bağlı olan nafaka, dava tarihinde muayyen ve muaccel bir alacak değildir³⁹⁷. Bu sebeple nafaka ancak ödenmesi istenebilir olduğu ve nafaka borçlusu temerrüde düştüğü tarihten itibaren faiz yürütülebilir³⁹⁸. Nafaka miktarı hâkim tarafından belirlenir. İşlemiş olan nafaka alacağı karar tarihinden, işleyecek olanlar ise her ayın başında muaccel hale gelir. Dolayısıyla faiz ancak nafaka alacağının muaccel hale geldiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Yoksa dava tarihinden itibaren nafaka alacağına faiz yürütülmez. Yargıtay'ın yerleşik içtihadı da bu yöndedir³⁹⁹.

sınırı belirlenirken ayrı bir dava değeri, belirlenmesinin yasal dayanağı bulunmadığına göre; temyiz edilebilirlik (kesinlik) sınırı yönünden de, nafakanın yıllık tutarı esas almak gerekecektir. ...” YHGK., 06.04.2005, E. 2005/3-169, K. 2005/235 (Ruhi, a.g.e., s. 829-832).

³⁹⁵ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 322.

³⁹⁶ Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 323.

³⁹⁷ “...nafaka hükmü hakimın takdirine bağlı olup, dava tarihinde muayyen ve muaccel değildir. Bu nedenle dava tarihinden itibaren faize hükmedilmesi usul ve yasaya uygun değildir. ...” Y. 3. HD., 23.12.2004, E. 14273, K. 14303 (Kazancı İçtihat Bankası).

³⁹⁸ Özüğür, a.g.e., s. 460, Ruhi, a.g.e., s. 110; Dolu, a.g.e., s. 10, Söyler, a.g.e., s. 15-16.

³⁹⁹ Y. 2. HD., 02.11.2007, E. 12508, K. 14880 (Ruhi, a.g.e., s. 771); Y. 2. HD., 31.01.2007, E. 2006/13168, K. 2007/797 (Ruhi, a.g.e., s. 792).

VI. NAFKA DAVASINDA İSPAT YÜKÜ

A. Genel Olarak

İspat yükü, ileri sürülen belli bir vakıanın ispatının hangi tarafa ait olduğu belirleyen kuraldır⁴⁰⁰. İspat yükü HMK m. 190 uyarınca, “İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıaya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir”. HMK’da bu düzenlemeye yer verilmeden önce ispat yüküne ilişkin TMK m. 6’da benzer bir düzenleme bulunmaktaydı.

İspat yüküne ilişkin belirtilen genel kurala uygun olarak, yardım nafakasında, yoksulluk içinde ve nafakaya muhtaç bir halde bulunduğunu davacı ispat edecektir.

B. Yardım Nafakasında Tarafların İspat Edeceği Hususlar

Davacı HMK m. 190’daki genel kurala uyarak öncelikle kendisinin yoksulluk içinde bulunduğunu veya yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşeceğini ispat etmelidir⁴⁰¹. İspat etmesi gereken husus gelirinin ihtiyaçlarını karşılamadığı ve bunları karşılayacak başka kaynaklarının bulunmadığıdır⁴⁰². Yine davacı çalışmaya engel bir hali varsa çalışma gücünün bulunmadığını veya çalışmaya engel bir hali bulunmamakla birlikte fikri ve bedeni kabiliyetlerine uygun bir iş aramasına rağmen bulamadığını ispat etmelidir⁴⁰³. Ayrıca davacı, nafaka istediği kişi ile arasında TMK

⁴⁰⁰ Karslı, a.g.e., s. 481; Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 370.

⁴⁰¹ Egger, a.g.e., s. 356; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 463; Ergenekon, a.g.e., s. 116; “... Davayı takip etmeyen davalılar yönünden davalılar Ş.’nin beyanı bağlayıcı olarak kabul edilemez. Şu halde davacı her şeyden önce yardım edilmediği takdirde zarurete düşeceğini ve tüm fūrularının mali durumlarını ispat etmelidir. ...” Y. 2. HD., 13.11.2001, E. 13856, K. 15791 (Özuğur, a.g.e., s. 500); “...Yardım nafakasına hükmedilmesi için kendisine yardım edilmediği takdirde zarurete düşeceğinin ispatlanması gerekir. Nafaka alacaklısı tüm iyi niyetli çabalarına rağmen geçimi için asgari düzeydeki imkanları temin edememişse isteği kabul edilebilir. Reşit çocuklar arasında kız erkek ayrımı da düşünülemez. Tembellik, bulunan işi beğenmeme gibi sebepler nafakanın gerekçesi yapılamaz. ...” Y. 2. HD., 14.01.1998, E. 14453, K. 251 (Özuğur, a.g.e., s. 481).

⁴⁰² Saymen/Elbir, a.g.e., s. 475.

⁴⁰³ Ergenekon, a.g.e., s. 356; “... Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle davalı fikri ve bedeni kabiliyetine uygun iş aradığını ve bulamadığını ispata yarar bir delil getirmemiş bulunmasına göre yerinde bulunmayan temyiz isteğinin reddiyle...” Y. 2. HD., 08.03.2002, E. 2223, K. 3245 (Özuğur, a.g.e., s. 476); “... Çalışmasına engel teşkil edecek

m. 364/f.1 hükmünün aradığı derecede nafaka ödemesini gerektirecek bir hısımlığın mevcut olduğunu da ispat etmesi gerekir⁴⁰⁴. Kardeşler arasında açılan nafaka davalarında, davacı kardeş, davalı kardeşinin refah içinde bulunduğunu ispat etmelidir⁴⁰⁵. Ön sırada bulunan nafaka borçlusunun ödeme gücünün olmadığını nafaka talebinde bulunan ispat edecektir⁴⁰⁶. Bu husus, sonraki sırada yer alan nafaka yükümlüsüne karşı açılan davada ispat edilecektir. Davacı her iki derecedeki yükümlüleri birlikte talep etmekte ise, birinci derecedeki yükümlülerin verebilecekleri miktarın yetersiz olduğunu da ispat etmelidir⁴⁰⁷.

Yardım nafakası talep eden davacı, nafaka yükümlülerinin ödeme gücünü ispat etmek zorunda değildir. Nafaka yükümlüsü davalı, nafaka verecek durumda olmadığını, yani ödeme gücünün bulunmadığını ispat etmelidir⁴⁰⁸. Yine, kendisinden önce başvurulması gereken veya kendisi ile aynı sırada başka bir nafaka yükümlüsü bulunduğunu da davalı ispat edecektir⁴⁰⁹. Şartların değişmesi nedeniyle nafakanın artırılması, azaltılması veya kaldırılması talebinde bulunan iddiasını ispat edecektir⁴¹⁰.

VII. ADLİ YARDIM

Bir davanın açılması ve takibi için gereken masraflar ekonomik durumu kötü olan kişilerin ödeyebilmesi için yüksek olabilir. Bu durum ödeme gücünden yoksun

bedeni ve fikri bir rahatsızlığının olduğu da ileri sürülüp ispat edilmemiştir, İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvurup sonuç alamadığına dair herhangi bir belge ibraz edememiştir. O halde isteğin reddi gerekirken...” Y. 2. HD., 14.01.1998, E. 14453, K. 251 (Özguşur, a.g.e., s. 481).

⁴⁰⁴ Ergenekon, a.g.e., s. 116; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 351.

⁴⁰⁵ Doğanay, a.g.e., s. 104; Saymen/Elbir, a.g.e., s. 477; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 463; Feyzioğlu, a.g.e., s. 584; Öztan, a.g.e., s. 591; Ruhi, a.g.e., s. 95. Aksi görüş için bkz. Egger, a.g.e., s. 356; Ergenekon, a.g.e., s. 117.

⁴⁰⁶ Ergenekon, a.g.e., s. 117; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 385-386; Öztan, a.g.e., s. 586.

⁴⁰⁷ Ergenekon, a.g.e., s. 117.

⁴⁰⁸ Egger, a.g.e., s. 356; Ergenekon, a.g.e., s. 117; Velidedeoğlu, a.g.e., s. 463; Feyzioğlu, a.g.e., s. 583; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 388; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 351; Öztan, a.g.e., s. 591; Aksi görüş: Saymen/Elbir, a.g.e., s. 476.

⁴⁰⁹ Egger, a.g.e., s. 357; Feyzioğlu, a.g.e., s. 583; Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 388; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 351; Öztan, a.g.e., s. 591.

⁴¹⁰ Oğuzman/Dural, a.g.e., s. 388; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s. 351.

bir kimsenin haklı olsa bile bir davayı açmamasına veya kendisini bir avukatla temsil ettirmediği için açmış olduğu davayı kaymetmesine neden olabilir. Anayasa'da (m. 36) düzenlenen hak arama özgürlüğünün kullanılabilmesi ve bu hakkın güvence altına alınabilmesi için HMK'da adli yardım kurumuna yer verilmiştir. Adli yardım imkânından yararlanabilmek için ise bir takım şartların varlığı gerekir.

A. Adli Yardımın Şartları

1. Yoksulluk Hali

Adli yardımdan yararlanabilmek için ilk olarak yoksulluk içinde olmak gerekir. HMK m. 334/f.1'e göre, kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen karşılayamayacak olan kimselere yoksulluk içinde sayılır. Adli yardım, sadece sürekli geçim sıkıntısı içinde olan yoksul kişiler için değil; geçimini sağlamakla birlikte, bir yargılama ya da takip için gerekli olan giderlerden ötürü önemli ölçüde maddi sıkıntıya düşecek olan kişiler için de başvurulabilecek bir yoldur⁴¹¹. Çalışmamızın konusunu teşkil eden yardım nafakasında davacı yoksulluk içinde olduğu için nafaka yükümlülerine başvurmakta bu sebeple yardım nafakası davası açmaktadır. Geçimini temin edemeyecek kadar yoksulluk içinde olan kimsenin yardım nafakası davası açması için gerekli olan dava harç ve giderlerini karşılamakta zorlanacağı açıktır.

2. Haklı Olma

Adli yardım isteğinde bulunan kimse, davasında veya savunmasında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde haklı oldukları yolunda mahkemede kanaat uyandırmak zorundadır (HMK m. 334/f.1). Adli yardım talebinin haklılığı konusunda yaklaşık ispat yeterlidir⁴¹².

⁴¹¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 704.

⁴¹² Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 745; Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 705.

Adli yardımdan kamuya yararlı dernek ve vakıflar, iddia ve savunmalarında haklı göründükleri ve mali açıdan zor duruma düşmeden gerekli giderleri kısmen veya tamamen ödeyemeyecek durumda oldukları takdirde adli yardımdan yararlanabilirler (HMK m. 334/f.2). Yabancıların adli yardımdan yararlanabilmeleri ayrıca karşılıklılık şartına bağlıdır (HMK m. 334/f.3).

B. Adli Yardım Usulü

Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir (HMK m. 336/f.1). Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracığı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır (HMK m. 336/f.2). Kanun yollarına başvuru sırasında adli yardım talebi bölge adliye mahkemesine veya Yargıtaya yapılır (HMK m. 336/f.3).

Mahkeme, adli yardım talebi hakkında duruşma yapmaksızın karar verebilir (HMK m. 337/f.1). Adli yardım talebinin kabul veya reddine ilişkin kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz. Ancak, adli yardım talebi reddedilirse, sonradan gerçekleşen bir sebebe dayanılarak tekrar talepte bulunulabilir (HMK m. 337/f.2). Adli yardım, daha önce yapılan yargılama giderlerini kapsamaz (HMK m. 337/f.3).

Adli yardımdan yararlanan kişinin mali durumu hakkında kasten veya ağır kusuru sonucu yanlış bilgi verdiği ortaya çıkar veya sonradan mali durumunun yeteri derecede iyileştiği anlaşılırsa adli yardım kararı kaldırılır (HMK m. 338). Bu durumda, adli yardımdan yararlanmış olan kimse, o zamana kadar ödemekten muaf olduğu yargılama harç ve giderleri ödemekle yükümlüdür⁴¹³.

C. Adli Yardımın Sağladığı Menfaatler

HMK m. 335 gereğince adli yardım kararı, ilgiliye, aşağıdaki hususları sağlar:

⁴¹³ Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 745.

1. Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet.
2. Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet.
3. Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin Devlet tarafından avans olarak ödenmesi.
4. Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat temini. Adli yardımdan yararlanan kişi için mahkemenin talebi üzerine baro tarafından görevlendirilen avukatın ücreti, yargılama gideri olarak Hazine'den ödenir (HMK m. 340).

Mahkeme, talepte bulunanın, yukarıdaki bentlerde düzenlenen hususlardan bir kısmından yararlanmasına da karar verebilir (HMK m. 335/f.2). Adli yardım, hükmün kesinleşmesine kadar devam eder (HMK m. 335/f.3).

Adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunur. Adli yardımdan yararlanan kişinin haksız çıkması hâlinde, uygun görülürse yargılama giderlerinin en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödenmesine karar verilebilir (HMK m. 339).

VIII. YARDIM NAFKASINDA ZAMANAŞIMI

Kanunda başka bir süre öngörülmedikçe her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir (BK m. 125). Ancak kanunda zamanaşımı için farklı bir süre öngörülmüşse o süre dikkate alınır. Borçlar Kanunu'nun m. 126/f.2 gereğince nafaka alacakları beş yıllık zamanaşımına tabidir. Ancak burada kastedilen tarafların anlaşma ile kararlaştırdıkları nafaka alacakları içindir⁴¹⁴. Belirtilen nedenle doğmuş nafaka alacağı için bir işlem yapılmaz, nafaka borçlusu temerrüde düşürülmez ise bu alacak beş yıllık zaman aşımına tabi olduğundan nafaka alacaklısı beş yıldan geriye olan ve

⁴¹⁴ Özüğür, a.g.e., s. 199; Ruhi, a.g.e., s. 110.

tahakkuk eden nafakaları talep edemez⁴¹⁵. Bununla birlikte, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun beş yıllık zamanaşımına tabi alacakların sayıldığı 147'nci maddesinde nafaka ifadesi çıkarılmıştır. Bu durumda nafaka alacakları zamanaşımına ilişkin genel kural sebebiyle on yıllık zamanaşımı süresine tabi olacaktır.

Mahkeme ilamına dayanan takip, son muamele üzerinden on yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (İİK m. 39/f.1). Keza TBK m. 156/f.2 (BK m. 135) gereğince de nafaka alacağı bir hüküm ile sabit olmuş ise yeni müddet daima on senedir. Dolayısıyla nafaka alacaklısı nafaka borçlusuna karşı mahkemeden nafakanın ifasına ilişkin olarak bir karar aldırması halinde, nafaka son işlem tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımına tabidir⁴¹⁶. Şunu belirtmek gerekir ki, burada nafaka hakkı değil, münferit nafaka alacağı zamanaşımına uğrar⁴¹⁷.

Türk Borçlar Kanunu m. 149/f.1'de (BK m. 128) zamanaşımının başlangıç anı düzenlenmiştir. Buna göre zamanaşımı alacağın muaccel olduğu anda başlar. Alacağın muacceliyeti bir ihbar veya alacağın muacceliyeti bir ihbar vukuuna tabi ise zamanaşımı bu ihbarın yapılacağı günden itibaren başlar. Nafaka alacağı tahakkuk ettikten sonra zamanaşımı başlayacaktır.

Maddi hukuka dayanan savunma sebeplerinden biri def'ilerdir⁴¹⁸. Def'i, davalının borçlu bulunduğu bir edimi, özel bir sebebe dayanarak yerine getirmekten kaçınmasına imkân veren bir savunma yoludur⁴¹⁹. Yani def'ide hak vardır; fakat davalı özel bir nedenle o hakkı yerine getirmekten kaçınabilir⁴²⁰. Davalı, def'iyi

⁴¹⁵ Özüğür, a.g.e., s. 199.

⁴¹⁶ "...İİK'nun 39. maddesi ve Borçlar kanunun 135. maddesi hükümlerine göre, borç ilama bağlandığından 10 senelik süre içerisinde müteveffa borçlunun ölümü tarihine kadar tahakkuk eden nafaka alacağının zaman aşımına uğramadığı düşünülerek mahkeme Hukuk Genel kurulunca da benimsenen özel daire bozma kararına uyulmak gerekirken önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. ..." YHGK., 01.06.1977, E. 1976/12-2825, K. 1977/515 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁴¹⁷ Özüğür, a.g.e., s. 461; Ruhi, a.g.e., s. 110.

⁴¹⁸ Maddi hukuka ilişkin savunma sebepleri açısından detaylı bilgi için bkz. Oğuzman/Barlas, a.g.e., s. 197.

⁴¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kuru, Usul-II, s. 1923 vd.

⁴²⁰ Kuru, Usul C. II, s. 1775,

açıkça ileri sürmemişse, hâkim dava dosyasından anlasa bile kendiliğinden dikkate alamaz ve bu konuda bir hatırlatmada bulunamaz⁴²¹. Burada açıkladığımız zamanaşımı da bir def'idir (TBK m. 161, BK m. 140). Dolayısıyla davalı taraf açıkça zamanaşımı savunmasında bulunursa, hâkim bunu dikkate alacaktır.

IX. NAFKA HÜKMÜNÜN İCRASININ ÖZELLİKLERİ

A. Yardım Nafakasına İlişkin Mahkeme Hükmünün İcrası İçin Kesinleşmesine Gerek Yoktur

İlamların icra edilmesi için kural olarak bunların kesinleşmiş olması gerekmez; hüküm kesinleşmeden de alacaklı ilamlı icra yoluna başvurabilir (HUMK m. 443/1, HMK m. 350, 367). İstinaf veya temyiz yoluna başvuran borçlunun, ilamın icrasını durdurabilmek için İİK m. 36⁴²² uyarınca teminat karşılığında icranın durdurulması kararını almış olması gerekir.

⁴²¹ Karslı, a.g.e., s. 444; Kuru, Usul C. II, s. 1775.

⁴²² İİK m. 36, "İlâma karşı istinaf veya temyiz yoluna başvuran borçlu, hükmolunan para veya eşyanın resmî bir mercie depo edildiğini ispat eder yahut hükmolunan para veya eşya kıymetinde icra mahkemesi tarafından kabul edilecek taşınır rehni veya esham veya tahvilât veya taşınmaz rehni veya muteber banka kefaleti gösterirse veya borçlunun hükmolunan para ve eşyayı karşılayacak malı mahcuz ise icranın geri bırakılması için bölge adliye mahkemesi veya Yargıtaydan karar alınmak üzere icra müdürü tarafından kendisine uygun bir süre verilir. Bu süre ancak zorunluluk hâlinde uzatılabilir.

Borçlu, Devlet veya adli yardımdan yararlanan bir kimse ise teminat gösterme zorunluluğu yoktur.

Ücreti ilgililer tarafından verilirse bölge adliye mahkemesi veya Yargıtayca icranın geri bırakılması hakkındaki karar icra dairesine en uygun vasıtalarla bildirilir.

Nafaka hükümlerinde böyle bir süre verilemez.

Bölge adliye mahkemesince başvurunun haklı görülmesi hâlinde teminatın geri verilip verilmeyeceğine karar verilir. Yargıtayca hükmün bozulması hâlinde borçlunun başvurusu üzerine, bozmanın mahiyetine göre teminatın geri verilip verilmeyeceğine mahkemece kesin olarak karar verilir.

Bölge adliye mahkemesince başvurunun esastan reddine karar verilmesi veya Yargıtayca hükmün onanması hâlinde alacaklının istemi üzerine başkaca işleme gerek kalmaksızın teminata konu olan para alacaklıya ödenir. Mal ve haklar ise, malın türüne göre icra dairesince paraya çevrilir. İlâm alacaklısının teminat üzerinde rüçhan hakkı vardır."

Yukarda tespit edildiği üzere ilamın icrası için hükmün kesinleşmesine ihtiyaç bulunmamakta ise de bazı ilamlar kesinleşmedikçe icraya konulamaz⁴²³. Örneğin, taşınmazların aynına, üzerindeki aynı haklara, kişiler ve aile hukukuna ilişkin ilamlar kesinleşmeden icra edilemez (HUMK m. 443/4, HMK m. 350, 367). Nafakaya ilişkin hükümler için kanunda özel bir düzenlemeye yer verilmiştir (HUMK m. 443/3, HMK m. 350, 367, İİK m. 36/4). Buna göre nafaka hükümlerinin icrasını isteyebilmek için, ilamın kesinleşmesine gerek yoktur⁴²⁴. Nafaka hükümleri aile hukukuna ilişkin kararlar olmasına rağmen kesinleşmeden icra edilebilmesinin nedeni nafakaya ilişkin ilamların mahiyeti icabı müstaceliyet arz etmesidir⁴²⁵. Nafaka ilamı için istinaf veya temyize kanun yoluna başvurulması durumunda, icranın geri bırakılmasına karar verilemeyeceğini kanunda açıkça ifade edilmiştir⁴²⁶ (HUMK m. 443/3, HMK m. 350, 367, İİK m. 36/4). Yani nafaka kararları derhal icra edilmelidir⁴²⁷.

Nafakaya ilişkin yaptığımız açıklamalar yardım nafakası için de geçerli olduğundan, nafaka alacaklısının yardım nafakasına ilişkin ilamı icraya koyabilmesi için söz konusu kararın kesinleşmiş olması gerekmediği gibi, teminat karşılığında bile kanun yolu mahkemesinden icranın geri bırakılması kararı istenemeyecektir. Söz konusu hüküm için borçlu kanun yoluna başvurur temyiz mercii kararı bozarsa İİK m. 40/f.1 gereğince icra işlemleri olduğu yerde durur.

⁴²³ Kesinleşmeden icraya konulamayan ilamlar için bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra Hukuku, a.g.e., s. 391 vd.

⁴²⁴ Muşul, a.g.e., s. 907; Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 391.

⁴²⁵ Muşul, a.g.e., s. 907.

⁴²⁶ “...Aile ve şahsın hukukuna ilişkin ilamlar kesinleşmeden takip konusu edilemez ise de, nafakaya ilişkin ilamların takibe konulabilmesi için kesinleşmeleri gerekmez. Ayrıca nafaka verilmesine ilişkin bir hükmün temyiz edilmesi ilamın icrasını durdurmayacağı gibi, Yargıtay, (teminat karşılığında bile) nafaka ilamının icrasının durdurulmasına karar veremez... Aksi durumun kabulü ise tedbir nafakasının nevi ve ihdas sebebi ile bağdaşmayacaktır. ...” Y. 12. HD, 08.06.2009, E. 4695, K. 12214 (Ruhi, a.g.e., s. 714-715).

⁴²⁷ “...Nafaka hükmünün icrası geri bırakılamaz. (HUMK 443/3, İİK 36/4) Bu yön göz önünde tutulmadan tedbir yoluyla icrasının ertelenmesi doğru değildir. Ancak bu yanlışlık yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 438. maddesi gereğince kararın düzeltilerek onanması gerekmiştir. ...” Y. 2. HD, 14.05.2002, E. 3525, K. 6522 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

Nafaka ilamı icra edildikten sonra bölge adliye mahkemesince kaldırılır veya yeniden esas hakkında karar verilir ya da Yargıtayca bozulup da aleyhine icra takibi yapılmış olan kimsenin hiç veya o kadar borcu olmadığı kesin bir ilâmla tahakkuk ederse İİK m. 40 uyarınca icra eski haline iade olunur. İcra dairesi alacaklıya ödemiş olduğu parayı alacaklıdan geri alır ve nafaka yükümlüsüne verir. İcra dairesinin icrayı eski hale iade edebilmesi için, ayrıca bir mahkeme hükmüne gerek yoktur (İİK m. 40).

B. Yardım Nafakası Alacaklısının Hacze İmtiyazlı İştirak Yetkisi

Haciz, ilk haciz sahibi alacaklıya hukuken rüçhan (öncelik) hakkı sağlamaz⁴²⁸. Kanunun aradığı hacze iştirak şartlarını (İİK m. 100-101) taşıyan borçlunun diğer alacaklıları, bir alacaklının daha önce yaptığı ilk hacze iştirak edebilirler. Hacze iştirak adi iştirak ve imtiyazlı (takipsiz) iştirak olmak üzere iki çeşittir⁴²⁹. Hacze adi iştirak usulü İİK m. 100’de düzenlenmiş olup, bu iştirak türünde ilk hacze iştirak etmek isteyen diğer alacaklıların da borçluya karşı takip yapmış ve takibin kesinleşmesi sebebiyle onlara da haciz isteme yetkisinin gelmiş olması gerekir⁴³⁰. Ayrıca kanun, hacze adi iştiraki, hacze iştirak edecek alacaklının alacağının doğum tarihi ve bunun belgelendirilmesi bakımından sıkı şartlara tabi tutmuştur⁴³¹.

Hacze imtiyazlı iştirak hali ise, İİK m. 101’de düzenlenmiştir. İmtiyazlı iştirakte, kanun bazı alacaklıları korumak için, önceden bir icra takibi yapılmasına gerek kalmadan, bu kişilerin başka bir alacaklının yapmış olduğu hacze iştirak

⁴²⁸ Muşul, a.g.e., s. 646; Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 278.

⁴²⁹ Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 278; Muşul, a.g.e., s. 650.

⁴³⁰ Muşul, a.g.e., s. 650; Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 278.

⁴³¹ Hacze adi iştirakin şartlarını için bkz. Muşul, a.g.e., s. 650 vd.

edebilme imkânını düzenlemiştir⁴³². Söz konusu hükümde hacze imtiyazlı iştirak edebilecek alacaklılar sayılmıştır.

Alacağı bir ilama dayanan nafaka alacaklılarının hacze imtiyazlı iştirak yetkisi İİK m. 101'in son fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, nafaka verilmesine ilişkin ilama dayanan nafaka alacaklısı, nafaka borçlusunun mallarına diğer bir alacaklının koydurmuş olduğu hacze, kötü niyetli olmamak şartı ile her zaman imtiyazlı yani takipsiz iştirak edebilir (İİK m. 101/3). Kötü niyetle kastedilen, nafaka alacağına ilişkin ilamın, nafaka borçlusundan alacaklı olanları mağdur etmek maksadıyla ve muvazaalı olarak alınmış olmasıdır⁴³³. Bu durumda diğer alacaklılar, borçluların veya yerine geçmiş oldukları kimselerin aralarında anlaşarak, kendilerine karşı hile yaptıklarını belirterek hükmün iptalini isteyebilirler (HMK m. 376, HUMK m. 446).

Hacze iştirak halinde kural olarak satış bedeli garameten paylaştırılır. Ancak hacze takipsiz iştirak eden alacaklının alacağı İİK'nun 206. maddesine göre "imtiyazlı alacak" durumunda ise o zaman bu alacaklı satış bedelinden öncelikle pay alır⁴³⁴. Diğer bir anlatımla, satış bedeli, ilk haczi koyduran alacaklı ile hacze imtiyazlı iştirak alacaklı arasında garameten paylaştırılmayıp, satış bedelinden önce imtiyazlı alacaklı durumundaki nafaka alacaklısına ödeme yapılır, daha sonra geriye kalan para varsa ilk haczi koyduran alacaklıya verilir⁴³⁵.

⁴³² Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 282.

⁴³³ Muşul, a.g.e., s. 657; Kuru/Arslan/Yılmaz, a.g.e., s. 283.

⁴³⁴ "...İİK'nun 101/son maddesi hükmüne göre nafaka ilamına dayanan alacaklı önce takip yapmadan her zaman aynı derecede ilk hacze iştirak edebilir. İştirak halinde kural olarak satış bedeli garameten paylaştırılır. Ancak hacze takipsiz iştirak eden alacaklının alacağı İİK'nun 206. maddesine göre "imtiyazlı alacak" durumunda ise o zaman bu alacaklı satış bedelinden öncelikle pay alır. Diğer bir anlatımla bu durumda satış bedeli hacze takipsiz iştirak eden alacaklı ile ilk haczi koyduran alacaklı arasında garameten paylaştırılmaz. Satış bedelinden önce "imtiyazlı alacaklı" durumundaki alacaklı faydalanır eğer para artarsa bu da ilk haczi koyduran alacaklıya verilir. Davacının nafaka alacağı İİK'nun 206/1-E maddesinde imtiyazlı alacaklar arasında sayıldığından 101. maddeye göre ilk hacze iştirak eder ve 206/1-E maddesine göre satış bedelinden öncelikle pay alır. ..." Y. 19. HD, 28.06.2001, E. 3431, K. 5033 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

⁴³⁵ "... Nafaka ilamına dayanan alacak, İİK'nun 101. maddesi uyarınca hacze takipsiz iştirak etme imkanı sağlar. Eğer hacze takipsiz iştirak eden alacaklının alacağı İİK'nun 206. maddesine göre de imtiyazlı alacak durumunda ise, bu alacaklı satış bedelinden öncelikle pay alır. İlama müstenid ve

İİK m. 83'te kısmen haczedilebilen gelirler sayılmıştır. Hükme göre bu gelirlerin haczi dörtte birinden az olmaz. Şayet bu gelirler üzerinde birden fazla haciz varsa haciz konuluş tarihleri esas alınarak sıraya konulur. Sıra itibariyle önde gelen kesin haciz için yapılan kesinti bitmedikçe, sonraki sırada yer alan kesin haciz için bir kesinti yapılmaz. Kanun koyucu kısmen haczedilebilen şeylerde hacze iştiraki kabul etmemiştir⁴³⁶. Nafaka alacaklarının imtiyazlı alacak olduğunu belirtmiştik. Yargıtay, borçlunun kısmen haczedilebilen geliri üzerinde daha önce konulmuş haciz bulunsa dahi, mahkemece hükmolunan ve işlemekte olan nafaka alacağı için, borçlunun maaş ve ücreti üzerinde birinci sırada haciz işlemi yapılması ve kalan maaş ve ücretin dörtte birinden az olmamak üzere tespit edilecek miktarın da daha önce haciz koyduran alacaklıya ödenmesi gerektiğini belirtmiştir⁴³⁷. Böylece nafaka alacağı söz konusu olunca kısmen haczedilebilen şeyden nafaka kesintisinin sona ermesi beklenmeyecektir.

Birikmiş nafaka alacakları adi alacak niteliğinin olduğundan diğer adi alacaklar gibi, daha önce konulan haciz sona erdikten sonra sırası geldiğinde işlem görecektir. İşleyen nafaka alacağı ve birikmiş nafaka alacağı için aynı zamanda borçlunun gelirin haciz konulabilir. Bu durumda işleyen aylık nafakanın tamamı için ve birikmiş nafaka alacağı için de bakiye gelirin dörtte biri oranında borçlunun geliri haczedilir⁴³⁸.

paylaştırmaya kadar işleyecek karı-koca ve çocuk nafakaları 206/1-E maddesi uyarınca imtiyazlı olduğundan satış bedeli ilk haczi koyduran alacaklı ile hacze takipsiz iştirak eden alacaklı arasında garameten paylaştırılmaz. Satış bedelinden önce imtiyazlı alacaklı (somut olayda nafaka ilamına dayanan alacaklı) durumundaki alacaklı faydalanır. Eğer para artarsa, bu da ilk haczi koyduran alacaklıya verilir. ...” Y. 19. HD, 14.11.1996, E. 5644, K. 10039 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası).

⁴³⁶ Muşul, a.g.e., s. 591.

⁴³⁷ Y. 12. HD., 16.06.2009, E. 3269, K. 13519 (Ruhi, a.g.e., s. 713).

⁴³⁸ Y. 12. HD., 17.02.2009, E. 22348, K. 2891 (Ruhi, a.g.e., s. 728).

C. Nafakaya İlişkin Verilen Kararın Yerine Getirilmemesinin Yaptırımı

1. Genel Olarak

Nafaka kararlarının icrası için nafaka alacaklısına önemli imkânlar tanıyan kanun koyucu, nafakaya alacaklısı lehine verilen kararın yerine getirilmemesini de cezai yaptırıma bağlamıştır. İİK m. 344'ün düzenlemesi şu şekildedir; *"Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse, borçlu tahliye edilir. Borçlunun, nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir."* Görüldüğü gibi maddede nafaka vermeye mahkûm olup da, ilamda belirtilen ödeme koşullarına uymayan borçlular aleyhine tazyik hapsine karar verileceği belirtilmiştir.

Anayasanın 38'inci maddesine 9'uncu fıkra olarak, 4709 sayılı Yasanın 15'inci maddesi ile eklenen düzenleme; *"Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz."* şeklindedir. Ancak İİK m. 344'te öngörülen nafaka borcu sözleşmeden değil, yasadan ve ona dayalı olarak mahkeme kararından kaynaklanmakta, borçlu bu nedenle özgürlüğünden yoksun bırakılmaktadır⁴³⁹. Dolayısıyla yargısal kararlar ile tespit edilen nafaka yükümlülüğünün yerine getirilmemesine bağlanan tazyik hapsi ile korunmak istenilen yarar, borcun ödenmemesi değil, bir mahkeme hükmüne uyulmasının sağlanmasına ilişkin kamu güvenidir⁴⁴⁰.

Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında nafakanın haklı nedenlerle ödenmemesi hali için bir cezasızlık hali ön görülmüştür. Nafaka, tarafların dava

⁴³⁹ YCGK., 11.12.2001, E. 2001/17-281, K. 2001/284 (Nazif Kaçak, *İcra ve İflas Suçları*, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006., s. 302-306).

⁴⁴⁰ YCGK., 11.12.2001, E. 2001/17-281, K. 2001/284 (Kaçak, *İcra ve İflas Suçları*, s. 302-306).

tarihindeki sosyal ve ekonomik durumları nazara alınarak takdir edilir. Ancak nafaka takdir edildikten sonra ödeme şartlarına uymayan borçlunun bazı hallerde hükmolunan nafakayı veremeyecek bir hale gelebileceği düşünülmüştür. Bu sebeple nafaka borçlusunun nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açığının saptanması ve bu davada ileri sürülen sebeplerin icra mahkemesince cezanın tehiri talebini kabul ettirecek mahiyette bulunmuş olunması halinde madde hükmünün uygulanmasının davanın sonuna bırakılabileceği kabul edilmiştir.

2. Nafaka Hükmüne Uymama Suçunun Unsurları

Nafakayı ödemeyenler hakkında İİK'nun 344'üncü maddesini uygulamak için öncelikle nafakaya ilişkin bir karar olmalıdır. Nafaka kararının ilama veya ilam niteliğinde belgeye veya ara karara⁴⁴¹ dayalı olması arasında fark yoktur⁴⁴².

Nafaka ilamı veya ara kararı icraya konulmuş ve borçluya icra emri veya ödeme emri tebliğ edilmiş, fakat nafaka borçlusu buna rağmen borcunu ödememiş olmalıdır⁴⁴³. Nafaka artırılmış ise, nafaka artırımına ilişkin de borçluya ödeme veya icra emri tebliğ edilmelidir⁴⁴⁴. Mahkemenin ara kararı ile hükmettiği nafaka bir ilam

⁴⁴¹ Ara kararlar ilam niteliğinde olmadığından bu kararlarla ilgili yapılan ilamsız takiplerde nafaka borcunun ödenmemesi halinde İİK m. 344'ün koşulları oluşmadığından nafaka borçlusu cezalandırılmamakta, bu konuda yasal boşluk bulunmakta idi. 17.07.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4949 sayılı Kanun'la İİK m. 344'e eklenen yeni bir fıkra ile mahkemeler tarafından ara karar ile kararlaştırılan nafakanın ödenmemesi halinde de artık suç oluşacağı düzenlemesi getirilmiş ve bu boşluk giderilmiştir. Maddenin 31.05.2005 tarihli 5358 sayılı Kanun ile değiştirilen son halinde nafakaya ilişkin tüm kararların yerine getirilmemesi halinde borçlunun cezalandırılacağı konusunda genel bir düzenleme yapılmıştır.

⁴⁴² Özüğür, a.g.e., s. 709; Mustafa Oskay/Coşkun Koçak/Adnan Deynekli/Ayhan Doğan, **İİK Şerhi**, C.5, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s. 6670; Kaçak, **İcra ve İflas Suçları**, s. 294; "...Tebdir nafakası hükümlerinin edilmesi halinde de isnat edilen eylemin oluşacağı, nafakaya ilişkin ara kararının kesinleşmesinin gerekmediği gözetilmeksizin itirazın reddi yerine kabulüne karar verilmesi isabetsizdir. ..." Y. 16. HD., 27.04.2009, E. 1884, K. 2991 (Emine Halman Çetin, **İcra-İflas Suçları ve Yargılama Usulü**, 2. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2010, s. 451).

⁴⁴³ Ergenekon, a.g.e., s. 121; Özüğür, a.g.e., 710; Yılmaz Alasu, **Hukukumuzda İcra-İflas Suçları**, 3. Baskı, Ankar, Adil Yayınevi, 1998, s. 689; "... Borçlu sanığa usulüne uygun tebliğ edilmiş icra emrinden söz edilemeyeceğine göre isnat edilen suç da oluşmamıştır. Hal böyle olunca yazılı şekilde borçlunun cezalandırılmasına karar verilmesi isabetsizdir. ..." Y. 16. HD., 24.11.2008, E. 9200, K. 7552 (Ruhi, a.g.e., s. 657).

⁴⁴⁴ "...Müşteki vekilinin davaya dayanak yaptığı Hukuk Muhakemesinin 2001/1006 esas, 2002/19 karar sayılı nafaka artırım kararına dayalı olarak borçlu sanığa örnek 53 ödeme emri gönderilmediği

niteliğinde olmadığından bu tür kararların yerine getirilmesi ancak ilamsız takip konusu yapılabilir ve borçluya ödeme emri gönderilir⁴⁴⁵. Bu karar İİK m. 68’de belirtilen yetkili makamların yetkileri dâhilinde verdikleri bir belge niteliğindedir⁴⁴⁶. Ayrıca icra emri veya ödeme emrinin vekil yerine borçlu olan asile tebliğ edilmesi gerekir⁴⁴⁷. Borçluya usulüne uygun tebliğ yapılmadan nafaka borcunu ödememe suçu oluşmaz.

Nafaka borcu her ay tahakkuk eden ve ödenmesi gereken bir borç olduğundan, suçun oluşması için icra emrinin yükümlüye tebliği ile şikâyet tarihi arasında işlemiş ve ödenmemiş en az bir aylık cari nafaka borcunun bulunması gerekir⁴⁴⁸. İcra veya ödeme emrinin tebliğinden önceki birikmiş nafaka alacağı adi alacak hükmünde olduğundan, bu nitelikte olan nafaka alacağını ödememek nafaka borcunu ödememe suçunu oluşturmaz⁴⁴⁹.

Nafaka borcunu ödememe suçunun takibi, alacaklının şikâyetine bağlıdır (İİK m. 344/1). Bununla birlikte nafaka alacaklısı, suçun işlendiğini öğrendiği tarihten

gözetilmeden, unsurları oluşmayan suçtan yazılı şekilde mahkumiyet kararı verilmesi, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 17. HD., 18.04.2005, E. 1541, K. 3999 (Özuğur, a.g.e., s. 730).

⁴⁴⁵ Özuğur, a.g.e., s. 688.

⁴⁴⁶ Özuğur, a.g.e., s. 696.

⁴⁴⁷ YCGK., 19.04.2005, E. 2005/17-7, K. 2005/37(Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s.6674-6678); “... Şikâyetin dayanağını oluşturan nafaka alacağına ilişkin icra emrinin borçlu-asil yerine, vekiline tebliğ edildiğinin anlaşılması karşısında, icra emrinin borçlu vekile tebliğinin cezai sorumluluk bakımından sanık aleyhine sonuç doğurmayacağı gözetilmeden, yasal koşulları oluşmayan suçtan sanığın beraatı yerine yazılı biçimde mahkumiyet kararı verilmesi, ... bozmayı gerektirmiştir...” Y. 17. HD., 23.09.2004, E. 6405, K. 9906 (Özuğur, a.g.e., 733).

⁴⁴⁸ Ergenekon, a.g.e., s. 122; Özuğur, a.g.e., s. 710-711;“... Ceza Genel Kurulunun ve Özel Dairelerin yerleşik kararlarında da vurgulandığı üzere, icra emrinin tebliği ile şikâyet tarihi arasında işlemiş en az bir aylık cari nafaka borcunun bulunması gerekmektedir. ...” YCGK., 05.12.2006, E. 2006/16-304, K. 2006/273 (Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s. 6673); Aynı yönde kararlar için bkz., Y. 16. HD., 08.06.2008, E. 4174, K. 4018 (Çetin, a.g.e., s. 454); Y. 16. HD., 10.07.2007, E. 2658, K. 2795 (Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s. 6685-6687).

⁴⁴⁹ “...Dosya kapsamına göre; borçlu hakkında Şişli 1. İcra Müdürlüğünün 2006/17718 esas sayılı dosyası ile yapılan takipte, sanığa çıkarılan ödeme emrinde birikmiş nafaka alacağının ödenmesi istenmekte olup aylık nafaka alacağının tahsili yönünde bir talep bulunmaması karşısında, ödeme emrinin tebliğ edildiği tarihe dek birikmiş nafaka alacağı adi alacak hükmünde olduğundan, bu nitelikte nafaka alacağını ödememek nafaka borcunu ödememe eylemini oluşturmayaacağından itirazın reddi yerine kabulü ile borçlunun cezalandırılmasına karar verilmesi isabetsizdir. ...” Y. 16. HD., 01.03.2010, E. 435, K. 1603 (Kazancı İçtihat Bankası); Y. 16. HD., 04.10.2010, E. 4819, K. 5766 (Kazancı İçtihat Bankası); Y. 16. HD., 12.06.2007, E. 2336, K. 2258 (Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s. 6683-6684).

itibaren üç ay içinde ve her halde suçun işlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde icra mahkemesine şikâyetle bulunmazsa şikâyet hakkı düşer (İİK m. 347). İİK'nun 346'ncı maddesi uyarınca görevli mahkeme, icra mahkemesi, yetkili mahkeme ise (İİK m. 348) icra takibinin yapıldığı yer icra mahkemesidir. Belirtilen süreler hak düşürücü süre olduğundan hâkim tarafından re'sen nazara alınmalıdır ve taraflarca yargılamanın her aşamasında öne sürülebilir⁴⁵⁰. Nafaka borçlusu hakkındaki şikâyetin yasal süresinde yapılmaması nedeniyle davanın düşürülmesine değil şikâyet hakkının düşürülmesine karar verilmelidir⁴⁵¹.

Söz konusu suçunun oluşabilmesi için nafakaya ilişkin karar takip konusu yapıldıktan sonra borçlu tarafından nafakanın kaldırılması veya azaltılması hususunda açılmış bir davanın bulunmaması gerekir (İİK m. 344/2). Eğer bu dava açılmış ise borçlunun davada ileri sürdüğü sebepler icra mahkemesince nazara alınarak tazyik hapsinin uygulanması davanın sonuna bırakılabilir. Yani bekletici mesele yapabilir. Ayrıca İİK'nun 354'üncü maddesi gereği, şikâyetçi nafaka alacaklısının şikâyetinden vazgeçmesi veya duruşma sırasında nafaka borcunu ödediğinin anlaşılması halinde dava ve bütün neticeleriyle birlikte ceza düşer.

3. Tazyik Hapsi Cezasının Özellikleri

Tazyik hapsinin tanımı Ceza Muhakemeleri Kanunu m. 2'de yapılmamıştır. Ancak tazyik hapsinin CMK m. 2'de tanımlanan disiplinin hapsi kavramı içinde kaldığı uygulama ve doktrinde kabul edilmektedir⁴⁵². Bu sebeple tazyik hapsi kısmi

⁴⁵⁰ Y. 16. HD., 02.05.2007, E. 1762, K. 1531 (Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s. 6711-6713).

⁴⁵¹ Y. 16. HD., 07.12.2007, E. 4840, K. 7828 (Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s. 6719-6720).

⁴⁵² Kaçak, *İcra ve İflas Suçları*, s. 48; "...Disiplin hapsi için yapılan bu tanım, hapsen tazyik yaptırımını da kapsar niteliktedir. Bu tanım nazara alındığında, hapsen tazyik yaptırımı, 5237 sayılı TCY.da düzenlenen yaptırımlardan farklı niteliktedir. Bu nedenle de, duruşma açılarak yapılan bir yargılama sonunda verilmelerine karşılık, 2004 sayılı İYK'nın 353/1. maddesinde yasa yolu olarak itiraz yasa yolu öngörülmüştür. Anılan hükümler gözetildiğinde, gerek disiplin hapsi gerekse hapsen tazyik yaptırımı tayin edilen kararlar, CMY'nın 223. maddesinde belirtilen "hüküm" niteliğinde değildirler ve bunlar hakkında hükümler için öngörülen yargılama kuralları uygulanamaz. Hapsen tazyik yaptırımında amaç, bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak olduğundan, alt sınırdan belli bir ceza belirlenmesi gerekmemekte, yükümlülük yerine getirilene kadar ve en çok 3 ay süreyle kişinin yükümlülüğüne uygun davranması için zorlanması söz konusu olmaktadır. Bu nedenle kararda belli bir sürenin öngörülmesi, yaptırımın bu niteliğine aykırı olacaktır. ..." YCGK., 14.11.2006, E.

bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan bir fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartlı salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapis türüdür (CMK m. 2).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararında⁴⁵³ belirtildiği üzere tazyik hapsi kararları, CMK'nın 223'üncü maddesinde belirtilen "hüküm" niteliğinde değildirler ve bunlar hakkında hükümler için öngörülen yargılama kuralları uygulanamaz. Ayrıca tazyik hapsi yaptırımında amaç, bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak olduğundan, alt sınırdan belli bir ceza belirlenmesi gerekmekte, yükümlülük yerine getirilene kadar ve en çok 3 ay süreyle kişinin yükümlülüğüne uygun davranması için zorlanması söz konusu olmaktadır. Nafaka borçlusu, hapsin tatbikine başladıktan sonra nafakaya ilişkin kararın gereği yerine getirirse derhal tahliye edilir (İİK m. 344). Dolayısıyla nafaka yükümlüsü nafaka borcunu yerine getirmemişse bu yükümlülüğü yerine getirene kadar ve kanunda öngörülen üç aylık azami hadde kadar hapsen tazyikine karar verilir⁴⁵⁴.

İcra mahkemesinin verdiği tazyik hapsine ilişkin karar, kesinleştiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra yerine getirilemez (İİK m. 354/2). Borçluya verile ceza iki yıl geçmesine rağmen yerine getirilmemişse hükümden düşecektir.

İcra mahkemesinin verdiği tazyik hapsine ilişkin kararlara karşı İİK m. 353'te kanun yolu olarak itiraz kanun yolu öngörülmüştür. Bu kararlara karşı tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde itiraz edilebilir. Mahkeme itirazı incelemesi için dosyayı o yerde icra mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o

2006/16-220, K. 2006/231 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası); Aynı yönde Yargıtay kararı için bkz. YCGK., 20.02.2007, E. 2007/16-36, K. 2007/38 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁴⁵³ YCGK., 14.11.2006, E. 2006/16-220, K. 2006/231 (Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası)

⁴⁵⁴ Kaçak, *İcra ve İflas Suçları*, s. 297; "... 2004 sayılı *İcra ve İflas Kanunu*'nun 5358 sayılı *Kanun*'la değiştirilen 344. maddesinde düzenlenen eylemin yaptırımı üç aya kadar tazyik hapsi olarak öngörüldüğü halde mahkemece on gün disiplin hapsi ile cezalandırılmasına karar verilmesinde isabet görülmediğinden, Yargıtay C. Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname yerinde görülmüştür. ..." Y. 16. HD., 06.02.2007, E. 437, K. 234 (Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s. 6690).

verde icra mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye ceza mahkemesine, icra mahkemesi hâkimi ile asliye ceza mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye ceza mahkemesine gönderir. İtiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir.

İIX. MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA YARDIM NAFAKASINA UYGULANACAK HUKUK

A. Genel Olarak

Dünyada çok çeşitli hukuk sistemleri mevcuttur. Ülkelerin birbirinden farklı yapıda hukuk sistemlerine sahip olmalarından ötürü milletlerarası hukuk kavramı ortaya çıkmıştır. Milletlerarası özel hukuk, yan yana ve aynı zamanda yürürlükte bulunan, çeşitli devletlerin özel hukuk düzenlerinden hangisinin belirli olay veya ilişkilere tatbik edileceğini gösterir⁴⁵⁵. Diğer bir ifadeyle milletlerarası özel hukuk, içinde yabancı unsur⁴⁵⁶ bulunan hukuki olay ve uyumsuzluklarda hangi devletin özel hukukunun uygulanacağını söyleyen hukuk kurallarının bütünüdür⁴⁵⁷. Ülkemizde yabancı unsurlu hukuki ilişki veya olaylara uygulanmak üzere 27.11.2007 tarihinde kabul edilmiş olan 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁴⁵⁸ yürürlükte dir.

MÖHUK m. 1 gereğince yabancılik unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilere uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi bu Kanunla düzenlenmiştir. Bu maddenin ikinci fıkrasında Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümlerinin saklı olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla milletlerarası özel hukuka ilişkin kanunlarda yer alan bir hükmün uygulanmasından önce, o konuyla ilgili milletlerarası bir

⁴⁵⁵ Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku*, 19. Bası, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2011, s. 4.

⁴⁵⁶ Yabancı unsur ile ilgili açıklama için bkz., Aysel Çelikel/Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 11. Bası, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2012, s. 8 vd.

⁴⁵⁷ Nomer, *a.g.e.*, s. 4; Çelikel/Erdem, *a.g.e.*, s. 8.

⁴⁵⁸ RG. 4.12.2007, Sayı 26728

sözleşmenin mevcut olup olmadığı araştırılmalı, varsa öncelikle bu anlaşma hükümleri uygulanmalıdır⁴⁵⁹. Ayrıca Anayasa m. 90/f.5 hükmü gereğince usulüne göre yürürlüğe giren milletlerarası anlaşmaların kanun hükmünde olduğu belirtilmiştir.

B. Yardım Nafakasına Uygulanacak Hukuk

Nafaka, aile hukukundan doğan ve aile birliğine dâhil fertlerin birbirine karşı bakım ve yardım yükümlülüğünü ifade eden bir aile hukuku kurumudur. Ancak, aile birliğinin çevresi ve birliğe dâhil kişilerin mükellefiyetleri çeşitli hukuklarda farklı kapsam ve içerikte düzenlendiği için uygulanacak hukukun belirlenmesi önemlidir.

Yardım nafakası belli derecedeki kan hısımları arasında söz konusu olan bir nafaka çeşididir. Hısımlar arasında yardım nafakasının bir yükümlülük teşkil etmesi ya da yükümlülüğün hangi şartlarda oluşacağı, yardım nafakasını isteyebilecek ve yükümlülük altına girecek hısımların hangileri olacağı çeşitli hukuklarda farklı düzenlenmiş olabilir⁴⁶⁰. Bu sebeple yardım nafakasına uygulanacak hukuk tespit gerekir.

Yürürlükten kalkan 2675 sayılı MÖHUK'ta sadece yardım nafakasına ilişkin kuralı düzenleyen özel bir hüküm bulunmakta idi. Mülga MÖHUK m. 21 gereğince, “*yardım nafakası borçlunun milli hukukuna tabidir*”. 5718 sayılı MÖHUK'ta bakım⁴⁶¹ ve yardım nafakası ayrımı kaldırılmış ve bütün nafaka taleplerini kapsayan 19'uncu madde hükmü kabul edilmiştir⁴⁶². MÖHUK'un nafakaya uygulanacak hukuku düzenleyen 19'uncu maddesine göre, “*nafaka talepleri, nafaka alacaklısının mutad meskeni hukukuna tabidir*”. Bu düzenleme uyarınca tüm nafaka taleplerine,

⁴⁵⁹ Nomer, **a.g.e.**, s. 68-69.

⁴⁶⁰ Çelikel/Erdem, **a.g.e.**, s. 281.

⁴⁶¹ Mülga MÖHUK'ta bakım nafakaları için geçerli olan kurul için bkz. Çelikel/Erdem, **a.g.e.**, s. 282.

⁴⁶² Gülören Tekinalp, **Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları**, 10. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 253; Çelikel/Erdem, **a.g.e.**, s. 281.

nafaka alacaklısının hukuku uygulanacak ve bu belirlenirken “alacaklının mutad meskeni” bağlama⁴⁶³ kriteri olarak kullanılacaktır⁴⁶⁴.

MÖHUK m. 19 hükmü genel kural olmakla birlikte, bu kuralın uygulama alanı, Türkiye’nin kabul ettiği ve her türlü nafaka taleplerini kapsayan 2 Ekim 1973 tarihli “*Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi*” tarafından çok daraltılmıştır⁴⁶⁵. Zira bahsedilen sözleşme civar hısımları ile sıhri hısımlar arasındaki nafaka yükümlülükleri hariç, aile, hısımlık, evlilik ilişkilerinden doğan tüm nafaka talepleri için uygulanır (m. 1 ve m. 14/f.1-2). Dolayısıyla, düzenlenen genel kural, ancak Sözleşme hükümlerinin uygulama alanı dışında kalan nafaka talepleri ile civar hısımları ve sıhri hısımlar arasındaki nafaka yükümlülükleri hakkında uygulanabilecektir⁴⁶⁶.

C. 1973 Tarihli Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi

2 Ekim 1973 tarihinde imzalanan Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi, Türkiye için 01.11.1983 tarihinde itibaren yürürlüğe girmiştir⁴⁶⁷. 1973 tarihli Sözleşme, aile, hısımlık ve evlilik işlerinden doğan bütün nafaka taleplerine uygulanır (m. 1). Nafakanın tabi olduğu hukuk, nafaka hakkının varlığını, nafaka mükelleflerini, nafaka hakkının doğumu için gerekli şartları, nafaka hakkının kapsamını, nafakanın şeklini, nafakayı sona erdiren sebepleri ve nafaka mükellefleri yerine ödemedede bulunan kamu kuruluşunun verdiklerinin iadesini istemesi halinde mükellefin geri verme borcunun sınırını düzenler (m. 10, m. 11/f.2).

⁴⁶³ Bağlama konusu ve bağlama noktası hakkında detaylı bilgi için bkz. Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 63 vd.

⁴⁶⁴ Tekinalp, a.g.e., s. 253; Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 281.

⁴⁶⁵ Nomer, a.g.e., s. 277.

⁴⁶⁶ Nomer, a.g.e., s. 277.

⁴⁶⁷ RG 16.02.1983, Sayı 1795; Metin için ayrıca bkz. Aysel Çelikel/Cemal Şanlı/Gülseli Öztekin/Bahadır Erdem/İnci Ataman/Kerem Giray, *Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri*, C: I, İstanbul, Beta Yayınevi, 2005, s. 295 vd.

Sözleşmeye göre uygulanacak hukuk, nafaka alacaklısının mutad meskeninin bulunduğu devletin iç hukukudur (m. 4). Sözleşmede bakım ve yardım nafakası ayrımı yapılmadığından tüm nafaka türleri için öngörülen bağlama kuralı uygulanacaktır⁴⁶⁸. Öte yandan, Sözleşme karşılıklılık şartı aranmaksızın uygulanır (m. 3). Yani nafaka alacaklısının mutad meskeni hukuku, sözleşmeye taraf olmayan bir devletin hukuku dahi olsa aynı kural geçerlidir⁴⁶⁹.

Nafaka alacaklısının mutad meskeni hukukuna göre borçludan nafaka alınamaması halinde, tarafların müşterek milli hukuklarının uygulanması kabul edilmiştir (m. 5). Bu hukuka göre de nafakaya hükmedilemiyorsa, nihai olarak, başvuru mercii hukuku yani lex fori uygulanır (m. 6). Dolayısıyla 1973 tarihli Sözleşmede basamaklı bağlama kuralı sistemi benimsenmiştir⁴⁷⁰. Sözleşmenin bu şekilde tespit ettiği kanunun uygulanması, ancak bu kanunun kamu düzeniyle “açıkça” bağdaşmaması halinde reddedilebilir (m. 11).

Türkiye Sözleşmeyi onaylarken 14’üncü maddenin 1’inci ve 2’nci bentlerine ve 15’inci maddeye çekince koymuştur⁴⁷¹. Buna göre Türkiye civar hısımları ve sıhri hısımlar arasındaki nafaka taleplerine uygulamamak hakkını saklı tutmuştur (m. 14/f.1-2). MÖHUK m. 19’da düzenlenen bağlama kuralı bu çeşit nafaka taleplerine uygulanacaktır⁴⁷². Yine Türkiye, nafaka alacaklısı ve borçlusunun Türk vatandaşı olması ve borçlunun mutad meskeninin de Türkiye’de bulunması halinde Türk iç hukukunun tatbik edileceği konusunda çekince koymuştur (m. 15).

⁴⁶⁸ Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 268.

⁴⁶⁹ Nomer, a.g.e., s. 278; Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 284.

⁴⁷⁰ Tekinalp, a.g.e., s. 268; “...Ancak 1973 tarihli olup Türkiye’nin onaylayarak 6.2.1993 tarihinde yürürlüğe koyduğu nafaka yükümlülüğüne uygulanacak kanuna dair milletlerarası sözleşmenin 1. maddesi uyarınca sözleşme hükümleri Aile hukukundan doğan nafaka yükümlülüklerinde de uygulanacaktır. Sözleşmenin kabul ettiği ana kurala göre uygulanacak Hukuk “nafaka alacaklısının mutad meskene” hukukudur. (M.d. 4) Sözleşmede yer alan genel kurala ek olarak iki ayrı hukukun yetkisi kabul edilmiştir. Bunlar tarafların müşterek milli hukuku ve Ley Foridi Hakimin Hukukudur. Mutad mesken kanuna göre borçludan nafaka alınamaması halinde tarafların müşterek milli hukuku uygulanacak (md. 5). Bu hukuka göre de nafaka alınamaması halinde başvuru mercii hukuku yani Ley Fori uygulanacaktır (md. 6). ...” Y. 2. HD., 02.02.1994, E. 1993/11964, K. 1994/1059 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁴⁷¹ Nomer, a.g.e., s. 278-279; Tekinalp, a.g.e., s. 271; Çelikel/Erdem, a.g.e., s. 284.

⁴⁷² Tekinalp, a.g.e., s. 272.

SONUÇ

Çalışmamızda incelediğimiz ve hısımlar arasında yardımlaşma fikrine dayanan yardım nafakası, Türk Medeni Kanunu'nun "Nafaka Yükümlülüğü" başlığı altında 364, 365 ve 366'ıncı maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan nafaka yükümlülüğü uygulamada ve doktrinde, bakım nafakası olarak kabul edilen yoksulluk nafakası (TMK m. 175), tedbir nafakası (TMK m. 169, m. 197/2) ve iştirak nafakası (TMK m. 182/f.2) yükümlülüğünden ayırmak için "yardım nafakası" olarak adlandırılmaktadır.

TMK m. 364/f.1 hükmüne göre herkes yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoy, altsoy ve kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Hükümde kimlerin nafaka talep etme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Altsoy ve üstsoy hısımları, hangi derece olursa olsun, yardım nafakası ile yükümlüdür. Evlilik dışı doğan çocuk ile anne ve annesinin hısımları arasında soybağı ilişkisi doğumla kendiliğinden kurulur bu sebeple soybağının her hangi bir şekilde tespitine gerek olmadan hısımlardan nafaka istenebilir. Ancak evlilik dışı doğan çocuk ile babası arasında nafaka yükümlülüğünün doğabilmesi için ise öncelikle çocuk ile baba arasında soybağının kurulmuş olması gerekir.

Evlat edinenle evlatlık arasında da karşılıklı nafaka yükümlülüğü doğar. Zira evlat edinmeyle birlikte evlat edinen ile evlatlık arasında soybağı kurulur ve ana babaya ait olan hak ve yükümlülükler evlat edinene geçer. Evlatlık ile onun asıl anne ve babası arasında soybağı varlığını koruduğu için evlat edinme ilişkisinin kurulmasından sonra da karşılıklı nafaka yükümlülüğü devam eder. Ancak evlatlık önce evlat edinenden nafaka talep etmeli şayet evlat edinen bu talebi yerine getiremiyorsa o takdirde evlatlık asıl anne ve babasından nafaka talebinde bulunmalıdır.

Yardım nafakasının diğer nafaka türlerine göre bir takım özellikleri vardır. Bunların başında yardım nafakası yükümlülüğünün kanunda sayılan hısımlar arasında karşılıklı oluşu gelir. Buna göre TMK m. 364/f.1'de sayılan üstsoy, altsoy

ve kardeşler birbirlerine karşı hem yardım nafakası verme yükümlülüğü altındadır, hem de birbirlerinden yardım nafakası talep etme hakkına sahiptir. Ayrıca Türk Medeni Kanunu, yardım nafakası alacaklılarını ve yükümlülerini sınırlı olarak belirlemiştir. TMK'nın 364'üncü maddesine göre belli kan hısımlarından sadece üstsoy, altsoy ve kardeşler nafaka vermekle yükümlüdür. Yardım nafakası nafaka talebinde bulunan kişiye bakmakla yükümlü bir kimse varsa nafaka yükümlülüğü tali niteliktedir. Yani nafaka alacaklısı, bakım yükümlülüğü olan kimseden önce bakım nafakası istemeli, bu girişimden olumlu bir sonuç alamazsa, o zaman yardım nafakası isteminde bulunmalıdır.

Yardım nafakası talep edebilmek için hak sahibinin yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması gerekir. Türk Medeni Kanunu'nda yoksulluğun ne olduğu düzenlenmediğinden hâkim, genel hayat tecrübelerine ve somut olayın özelliklerine göre yoksulluk halini tespit edecektir. Bununla birlikte genel olarak yaşaması ve geçimini sağlayabilmesi için zorunlu olan vasıtaları kendi imkânları ile elde edemeyen kimse yoksulluğa düşmüş olduğu kabul edilmektedir.

Yardım nafakası tespit edilirken, objektif olarak talepte bulunanın kişinin geçinebilmesi için gerekli vasıtaları sahip olup olmadığı araştırılmalıdır. Nafaka talep eden kişinin geçimini temin edecek malvarlığı varsa, hısımlarına müracaat etmeden önce bu malvarlığına başvurmalıdır. Malvarlığının tüketilmesinin istenmesi adalete aykırı olmamalı ve bunun yoksulluk nafakası isteyen kimseden beklenebilir olması gerekir. Örneğin sahip olduğu tek mal varlığı haline uygun bir evi olan kimseden bunu satmasını istemek adalete aykırı olur. Bir kimsenin düzenli gelire sahip olması onun yoksul olmadığı anlamına gelmez. Bu durumda elde edilen gelirin kişinin geçinmesi için yeterli bir miktar olup olmadığına, o kişiyi yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığına bakmak gerekir. Bedensel veya ruhsal durumu açısından çalışamayacak durumda olan ve geçimini temin edecek malvarlığı olmayan kişiler yardım nafakası talebinde bulunabilir. Ancak çalışamayacak durumda olan çalışmaya engel durumunu ispat etmelidir.

Muhtaç kişi kendi çalışma yeteneğinden istifade etmek zorundadır. Dolayısıyla yoksulluk içinde bulunan ergin bir kimse, sağlık durumu itibariyle çalışarak yaşaması için zorunlu vasıtaları bizzat sağlayabilecek durumda ise, nafaka talep edemez. Çalışabilecek durumda olup da bütün ciddi gayretine ve iyi niyetine rağmen kendi durumuna uygun bir iş bulamamış olan kimsenin bu durumu ispat etmesi halinde nafaka istemi kabul edilebilir. Ancak Yargıtay 3. Hukuk Dairesi nafaka talep eden kişinin durumuna uygun iş bulunduğı halde çalışmadığının ispatını davalı nafaka yükümlüsünden beklemektedir. Yargıtay bu yöndeki kararlarında ülkemizdeki mevcut ekonomik yapıdan söz etmiş ve bu şartlarda iş bulma imkânının oldukça güç olduğunu belirtilmiştir. Yargıtay'ın bu yöndeki kararlarında kanunda açık düzenleme olmadan ispat yükünün yerini değiştirmiştir. Açıklanan gerekçe hiçbir somut veriye dayanmamakta, kişisel kanaati ifade etmektedir. Bu sebeple kararlar hukuki olmaktan uzaktır.

Yoksulluk hali tespit edilirken, nafaka alacaklısının kişisel ihtiyacı dikkate alınacaktır. Nafaka alacaklısının bakmakla yükümlü olduğu kişilerin ihtiyacı göz önünde bulundurulmayacaktır. Kişinin yoksulluğa düşmesi kendi kusuru yüzünden de meydana gelebilir. Ancak kişinin kendi kusuru ile yoksulluğa düşmesi bu durumun nafaka talep hakkına etkilemeyecektir. Zira TMK 364/f.1 uyarınca yoksulluk halini doğuran sebep değil sadece yoksulluk içinde olma hadisesi önemlidir.

Eğitimine devan eden bir kişi ergin ve çalışabilir durumda olsa bile yardım nafakası isteyebilir. Yargıtay sosyal düşünceler nedeniyle eğitim konusu söz konusu olduğunda yoksulluk halini son derece geniş yorumlamaktadır. Yargıtay'a göre, ergin bir kişinin yasal olarak zorunlu olmasa bile eğitimine devam ediyorsa yardım nafakası talep edebilir. Bunun dışında üniversite hazırlık kursuna giden, açık öğretimde okuyan, yüksek lisans yapan kişilerin de yardım nafakası talep edebileceğı kabul edilmektedir. Yargıtay'ın öğrenimi yardım nafakası talep edebilmek için yeterli bir unsur olarak kabul ettiğini söyleyebiliriz.

Yardım nafakası yükümlüsü altsoy veya üstsoy hısımlarından biriye, yükümlünün ödeme gücünün bulunması gerekir. Bir kimse kendi mali gücünü zorlamadan, sıkıntıya düşmeden yardım edebilecek durumdaysa, nafaka ödeme gücünün bulunduğu kabul edilir. Nafaka yükümlüsünün ödeme gücü tespit edilirken, gelir durumu, çalışıp çalışmadığı, aile durumu gibi hususlara bakıp ona göre karar verilmelidir.

Türk Medeni Kanunu'nun 364'üncü maddesinin birinci fıkrasında, yan soy hısımlarından sadece kardeşlerin nafaka ile yükümlü olduğu kabul edilmiştir. Ancak nafaka yükümlüsü kardeşin refah içinde olması gerekir. Kardeşlerin nafaka alacaklısı ve nafaka yükümlüsü olmaları için yarım kan hısımları yeterlidir. Genel olarak kabul edildiği üzere geliri çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve normal ihtiyaçları dışında her şeyi elde edebilecek bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse refah halinde sayılır. Ancak lüks ihtiyaçların sonsuz derecede çok ve aslında tatminine imkân olmadığını ifade ettik. Bu sebeple refah içinde olmaktan maksat kolay ve rahat yaşamak olduğunu anlamak gerekir. Refah hali tarafların birbirine nazaran refah içinde olmaları ile değil, nafaka ile yükümlü tutulmak istenen kimsenin genel anlamda, içinde bulunduğu toplum ve hayat tarzına göre objektif olarak refah içinde olmasına göre tespit edilecektir. Bununla birlikte kanunda kullanılan refah hali şartının açık olmadığı kanaatindeyiz. Bu husustaki açıklamalar, yükümlünün refah seviyesi hakkında genel bir kıstas vermekten uzaktır.

Yardım Nafakasını düzenleyen hükümlerde nafaka davasının, mirasçılıktaki sıra dikkate alınarak açılacaktır. Buna göre nafaka talep edilirken ilk olarak, talepte bulunan, evlatlığı da dâhil altsoyuna başvuracak, daha sonra sırasıyla ana ve babasına, refah halinde olmaları şartıyla kardeşlerine ve son olarak da büyük ana ve babaları olmak üzere üstsoyuna başvuracaktır. Nafaka alacaklısı pratik görünmemekle birlikte mirasçı olamayacak olan üstsoya da başvurabilecektir.

Nafaka alacaklısının aynı sırada nafaka talep edebileceği birden fazla nafaka yükümlüsü olabilir. Aynı sırada birden fazla yükümlünün olması durumunda nafaka

alacaklısının yoksulluğunu gideren nafaka miktarı, aynı sıradaki nafaka yükümlüleri arasında, mali durumları araştırıldıktan sonra ödeme güçlerine göre paylaştırılacaktır. Ön sırada hiçbir nafaka yükümlüsü yoksa veya ön sırada yer alan nafaka yükümlülerinin ödeme gücü bulunmuyorsa nafaka alacaklısı bu durumda bir sonraki sırada yer alan yükümlülere başvuracaktır. Bir mirasçılık sırasındaki nafaka yükümlülerinin nafakanın tamamını ödeme güçleri olmayabilir. Bu durumda o sıradaki yükümlüler ile bir sonraki sırada yer alan yükümlülerden aynı anda nafaka istenebilir. Sonraki sırada yer alan yükümlüler, kendinden önce gelen sıradaki yükümlülerin tamamlayamadığı miktar ile sorumlu olacaktır.

Nafaka yükümlüsü birden fazla nafaka alacaklısına nafaka ödemek zorunda kalabilir. Ancak nafaka yükümlüsünün birden fazla kişinin nafaka taleplerini hangi esaslara göre yerine getireceği kanunda düzenlenmemiştir. Bu boşluğun, Türk Medeni Kanunu'nun 365'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre doldurulması ve yardım sırasının ilk önce mirasçı olacak şahsın nafaka talebinin öne alınması suretiyle başlatılması gerektiği belirtilmiştir.

Karara bağlanan yardım nafakasının başlangıcı, nafakaya ilişkin kararın verildiği değil, nafaka davasının açıldığı tarihtir. Zira nafaka davası açan bir kimsenin talebi dava açıldığı tarihteki şartlara göre takdir edilecektir. Aynı şekilde nafakanın artırılması ve azaltılması talebine ilişkin kararlarda dava tarihinden itibaren başlayacaktır. Bu durum 28.11.1956 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında tespit olunmuştur.

Nafakanın miktarını belirlenirken, nafaka alacaklısı ve nafaka borçlusu açısından ayrı ayrı değerlendirme yapmak suretiyle bir tespitte bulunmak gerekir. Nafaka alacaklısı bakımından belirlenecek nafaka, onun yaşaması ve geçinmesi için gerekli imkânı sağlamaya yetecek, zorunlu giderlerini karşılayacak miktarda olmalıdır. Nafakanın miktarı nafaka yükümlüsü bakımından ise, onun mali gücüne göre belirlenecektir. Nafaka takdir edilirken tarafların ihtiyaçları ve mali durumları, günün ekonomik koşulları ve hakkaniyet ilkesi göz önüne alınacaktır. Kanunda nafakanın şekli ile ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır. Kanun koyucu bu hususu

hâkimin takdirine bırakmıştır. Ancak kural olarak yardım, belirli bir miktar paranın belirli zamanlarda ödenmesine şeklinde belirlenir.

Nafaka, bir taraftan alacaklının ihtiyaç derecesine, diğer taraftan borçlunun ödeme kabiliyetine bağlı olduğundan, gerek nafaka yükümlüsünün gerekse nafaka alacaklısının durumlarında sonradan meydana gelen değişiklikler sebebiyle nafakanın artırılması veya azaltılması mümkündür. İrat şeklinde ödenmesine kararlaştırılan nafakanın, taraflardan birinin nafaka davası sırasında talep etmesi halinde, gelecek yıllara ilişkin değişikliğin önceden belirlenmesi imkânı tanınmıştır. Yargıtay istikrar kazanmış kararlarında, Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu üretici fiyatları endeksindeki artış oranını dikkate alınarak nafakanın gelecek yıllar için artırımına karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Nafaka ödeme yükümlülüğü, nafaka alacaklısının ya da yükümlüsünün ölmesi, nafaka alacaklısının evlenmesi, nafaka alacaklısının yoksulluk halinin sona ermesi, nafaka yükümlüsü üstsoy ve altsoyun ödeme imkansızlığı içine düşmesi, nafaka yükümlüsü kardeşin refah halinin sona ermesi, öndeki sırada bulunan yükümlülerin ödeme güçlerini kazanmaları veya evlatlık ilişkisinin sona ermesi gibi nedenlerle sona erebilir.

Yardım nafakası davası 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun gereğince, aile mahkemelerinde görülecektir. Davanın görüleceği yerde aile mahkemesi kurulmamış ise Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na belirlenen asliye hukuk mahkemesi bu davalara aile mahkemesi sıfatıyla bakacaktır. TMK m. 365/f.6 hükmü gereğince, yardım nafakası taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde görülür. Yardım nafakası davasında karar ve ilam harcı, vekalet ücreti, temyiz sınırı yıllık nafaka miktarı üzerinden belirlenecektir. Yardım nafakası hükmünün icrasının bir takım özellikleri vardır. Yardım nafakasına ilişkin hükmün icrası için kesinleşmesine gerek olmadığı gibi, icranın geri bırakılmasına da karar verilemez. Yardım nafakası alacaklısına hacze imtiyazlı iştirak yetkisi verir. Ayrıca nafakaya ilişkin kararın yerine getirilmemesi de tazyik hapsi öngörülmek suretiyle yaptırıma bağlanmıştır.

Sonuç olarak bu çalışmada Türk Medeni Kanunu 364, 365 ve 365'nci maddelerinde düzenlenen yardım nafakası, bütün yönleriyle doktrindeki görüşler ve Yargıtay'ın konu ile ilgili kararları dikkate alınmak suretiyle incelenmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Alasu, Yılmaz: **Hukukumuzda İcra-İflas Suçları**, 3. bs., Anakar, Adil Yayınevi, 1998.
- Akıntürk, Turgut/
Karaman, Derya Ateş: **Aile Hukuku**, C. II, 14. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2012.
- Aral, Fahrettin: **Türk Borçlar Hukukunda Takas**, 2. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.
- Aydoğdu, Murat: **Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme**, 2. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2010.
- Başaklar, Emin: **Nafaka Davaları**, Ankara, Halkevleri Kültür Vakfı Basımevi, 1974.
- Belgesay, Mustafa Reşit: **Türk Kanunu Medenisi Şerhi**, C. II, İstanbul, Şaka Matbaası, 1949.
- Bergeret, J. “Zina ve Fücür Mahsulü Çocukların Nafaka Hakları”, Çev. Toprak Vamık, **AD.**, S. 9, 1956, s. 992-1001.
- Binatlı, Yusuf: **Hukuk Hakkında Umumi Malumat ve Medeni Hukuk**, İstanbul, Işıl Matbaası, 1959.
- Birsel, Kemalettin: **Medeni Hukuk Dersleri**, 6. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1966.

Bozovalı, Haluk:

Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, İstanbul, Kazancı Hukuk Yayınları, 1990.

Çelikel, Aysel

Erdem, B. Bahadır:

Milletlerarası Özel Hukuk, 11. bs, İstanbul, Beta Yayınevi, 2012.

Çelikel, Aysel/Şanlı, Cemal/

Öztekin, Gülseli/Erdem, B. Bahadır/

Ataman, İnci/Giray, Kerem:

Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri, C. I, İstanbul, Beta Yayınevi, 2005.

Çeliksaş, Demet:

“Medeni Kanunda ve Medeni Kanun Öntasarısında Nafaka”, **Yargıtay Dergisi**, C. 15, S. 1-4, Ocak-Ekim 1989, s. 650-703.

Çetin, Emine Halman:

İcra-İflas Suçları ve Yargılama Usulü, 2. bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2010.

Demiral, Meltem:

“Aile Bağlarının Ortadan Kalktığı Hallerde Yardım Nafakası Talebinin Yerindeliği Hakkında Bir Yargıtay Karar İncelemesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 11, Özel S. 2009, s. 1111-1138.

Demirel, Esra Şeren:

“Yoksulluk Nafakası”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

Devellioğlu, Ferit:

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik

Lügat, 15. Baskı, Ankara, Aydın

Kitabevi Yayınları, 1998.

Doğanay, İsmail:

Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka

Davaları, Ankara, Ayyıldız Matbaası,

1961.

Dolu, Serhat:

“İştirak Nafakası”, Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

Doğan, Mehmet:

Büyük Türkçe Sözlük, İstanbul, Pınar

Yayınları, 2010.

Dural, Mustafa / Ögüz, Tufan:

Türk Özel Hukuku: Kişiler Hukuku,

C. II, 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi,

2004.

Dural, Mustafa/Öz, Turgut:

Türk Özel Hukuku: Miras Hukuku,

C. IV, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2009.

Dural, Mustafa/Ögüz, Tufan/

Gümüş, Mustafa Alper:

Türk Özel Hukuku: Aile Hukuku, C.

III, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011.

Dural, Mustafa/Sarı, Suat:

Türk Özel Hukuku: Temel Kavramlar

ve Medeni Kanunun Başlangıç

Hükümleri, C. I, 5. bs., İstanbul, Filiz

Kitabevi, 2010.

- Egger, Agust: **Medeni Kanun Şerhi Aile Hukuku**, Çev. Tahir Çağa, Ankara, Yeni Cezaevi Basımevi, 1949.
- Erdem, Sibel: **“Yoksulluk Nafakası”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1992.
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 12. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2010.
- Ergenekon, Yılmaz: **Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakası**, Ankara, Yargıçoğlu Matbaası, 1966.
- Feyzioğlu, Feyzi Necmeddin/
- Özakman, Cumhur/Sarıal, Enis: **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1986.
- Gönensay, A. Samim: **Medeni Hukuk: Aile Hukuku**, C. II, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1940.
- Gücer, V. Necmettin: **“Kardeşler Arasında Nafaka Mükellefiyeti”**, **Adalet Dergisi**, 1949, S. 1, s. 636-649.
- Gürsel, Nurettin: **“Nafaka Borcu ve Yardım Müessesesi”**, **Adalet Dergisi**, 1948, s. 1215-1230.
- Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona: **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

- İmre, Zahit/Erman, Hasan: **Miras Hukuku**, 7. bs., İstanbul, Der Yayınları, 2010.
- İnal, Nihat: **Örnek Dilekçe ve Kararlarla Açıklamalı Türk Medeni Yasası**, 2. bs., Ankara, y.y., 2006.
- Kaleli, Şakir: “Nafaka Davaları”, **Yargıtay Dergisi**, 1978, S. 1-2.
- Karşlı, Abdurrahim: **Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı**, 2. bs., İstanbul, Alternatif Yayıncılık, 2011.
- Karşlı, Abdurrahim / Kavasoglu, Abdurrahman / Koç, Evren: **İcra ve İflas Kanunu - Tebligat Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 5. bs., İstanbul, Alternatif Yayıncılık, 2008.
- Kaçak, Nazif: **Yeni İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu**, C. I, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007, (Yeni İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu olarak atıf yapılacaktır).
- Kaçak, Nazif: **İcra ve İflas Suçları**, 2. bs., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2006, (İcra ve İflas suçları olarak atıf yapılacaktır).
- Köprükü, Bülent/Kaneti, Selim: **Aile Hukuku**, 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1989.
- Köseoglu, Bilal: **Aile Mahkemelerinin İşleyişi**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005.

- Köymen, Ali Haydar: **Mahkeme ve İcrada Nafaka**, İstanbul, Marifet Basımevi, 1945.
- Kuru, Baki: **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, C. 1, İstanbul, Demir Demir Yayıncılık, 2001.
- Kuru, Baki/Aslan, Ramazan/
Yılmaz, Ejder: **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, 22. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, (Usul Hukuku olarak atıf yapılmıştır).
- Kuru, Baki/Aslan, Ramazan/
Yılmaz, Ejder: **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı**, 25. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011, (İcra Hukuku olarak atıf yapılmıştır).
- Muşul, Timuçin: **İcra ve İflas Hukuku**, 4. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.
- Nomer, Ergin: **Devletler Hususi Hukuku**, 19. bs., İstanbul, Beta Yayınevi, 2010.
- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 9. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2011.
- Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/
Özdemir-Oktay, Saibe: **Eşya Hukuku**, 12. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2009.
- Oğuzman, Kemal/Dural Mustafa: **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1998.

Olgaç, Senai / Köymen, Haydar:

Kazai ve İlmi İctihatlarla Türk İcra ve İflas Kanunu ve İlgili Mevzuat, 2. bs., İstanbul, İsmail Akgün Matbaası, 1965.

Oskay, Mustafa/ Koçak, Coşkun/
Deynekli, Adnan / Doğan, Ayhan:

İİK Şerhi, C. 5, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.

Önder, Akil:

“Usul ve Furu ve Kardeş Nafakası ve Ev Reisliği”, **Adliye Ceridesi**, S. 7, 1943, s. 625-636.

Özkan, Hasan:

Açıklamalı-İctihatlı Aile Hukuku Davaları ve Tatbikatı, 2. bs., İstanbul, Legal Yayıncılık, 2005.

Öztan, Bilge:

Aile Hukuku, 3. bs., Turhan Kitabevi, Ankara, 2000.

Özüğür, Ali İhsan:

Nafaka Hukuku, 4. bs., İstanbul, Legal Yayıncılık, 2007.

Pekcanıtez, Hakan/Atalay, Oğuz/
Özkan Sungurtekin, Meral/
Özekes, Muhammet:

İcra ve İflas Hukuku, 8. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2010.

Pekcanıtez, Hakan/Atalay, Oğuz/
Özekes, Muhammet:

Medeni Usul Hukuku, 12. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011.

- Par, Arif Hikmet: **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük**, İstanbul, Serhat Yayınları, 1993.
- Postacıoğlu, İlhan E.: **İcra Hukuku Esasları**, 4. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982, (İcra Hukuku olarak atıf yapılmıştır).
- Postacıoğlu, İlhan E.: **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, 6. bs., İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1975, (Usul Hukuku olarak atıf yapılmıştır).
- Ruhi, Ahmet Cemal: **Nafaka Hukuku**, 3. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2010.
- Saymen, Ferit Hakkı/
Elbir, Halid Kemal: **Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku**, C. III, 2. bs., İstanbul, Hak Kitabevi, 1960.
- Serozan, Rona: **Çocuk Hukuku**, 2. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006.
- Söyler, Ramazan: **“İştirak Nafakası”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- Şener, Esat: **Uygulamalı, İçtihatlı Nafaka-Velayet-Vesayet-Evlathık-Babalık**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1994.

- Tekinalp, Gülören: **Milletlerarası Özel Hukuk-Bağlama Kuralları**, 10. bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009.
- Tekinay, Selahattin Sulhi: **Türk Aile Hukuku**, 7. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 1990.
- Tercan, Erdal: “Türk Aile Mahkemeleri”, **AÜHFD**, C. 52, S. 3.
- Topuksak, Zümra: **“Yardım Nafakası”**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 20011.
- Üstündağ, Saim: **İcra Hukukunun Esasları**, 7. bs., İstanbul, y.y., 2000, s. 235, (İcra Hukuku olarak atıf yapılmıştır).
- Üstündağ, Saim: **Medeni Yargılama Hukuku**, 7. bs., y.y., İstanbul, 2000, (Medeni Yargılama Hukuku olarak atıf yapılmıştır).
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: **Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku**, C. II, 5. bs., İstanbul, Nurgök Matbaası, 1965.
- Yavuz, Nihat: **Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı ile İlgili Davalar**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008.
- Yazıcı Hilmi/ Atasoy Hasan: **Şahıs, Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı 1952-1970**, Ankara, y.y., 1970.

Yetik, Nurten:

Açıklamalı-İçtihatlı Nüfus, Velayet, Nafaka, Ankara, Bilge Yayınevi, 2007.

Yılmaz, Ejder:

Hukuk Sözlüğü, 10. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2011.

Zevkliler, Aydın/Acabey, M. Beşir/

Gökyayla, K. Emre:

Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 6. bs., Ankara, Seçkin Yayınevi, 1999.

Büyük Türkçe Sözlük (tdkterim.gov.tr).

Hukuk Türk, Mevzuat-İçtihat Bilgi Bankası (www.hukukturk.com).

Kazancı İçtihat Programı (www.kazanci.com).